פרשת **שמות** תשפ"ג לפ"ק | גליון תתתפ"א שנה כ"ו

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דבש תמרים - לקיטת תמרים ..... ג
קדוש יאמר לו ..... ג
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ה
פינת יקרת ..... ו
שעשועי תורה ..... ז
לוח ההילולא ..... ח
דבר בעתו ..... ט
נועם שיחת ..... י
למען ציון לא אחשה ..... יא
פשוטו של מלכים ..... יב
דברי הקודש ..... יג

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לעי"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

והנה הנער בוכה... מילדי העברים זה

חדורי אמונה ומלאי בטחון, פסעו קבוצת הרבנים הגדולים נבחרי העדה ואנשי שם, בתוככי טרקלינו המפואר של הקיסר פראנץ יאזעף בעיר המלוכה וויען הבירה, וכי לא דבר ריק הוא שרבני וגדולי אונגארין יעזבו את קהילתם, ויפסיקו את הרבצת התורה לתלמידיהם, אך מחמת הגזירה הנוראה של לימודי חול לתשב"ר שריחפה בחלל לא נתנו מרגוע לנפשם, והחליטו שהוא עת לעשות לה'.

והנה עתה הם צועדים מפרוזדור א' למשנהו, ככל שהתקרבו אל מול פני המלך ככה גדלה יקר תפארת כלי הבית וקירותיו, וכך גם פעימות לבם הנרגשות הלכו והעצימו עת יעמדו לפני המלך להביע משאלותיהם, והנה הרגע המיוחל הגיע, ויושט המלך את שרביט הזהב ושאל מה בפיהם.

אחד הרבנים שהיה בעל לשון ומכיר את שפת המלך, אך דא עקא קולו היה עבה במקצת וניחר גרונו, פתח פיו ובשאגה אדירה אמר: אדוני המלך! אל יחר אפך בעבדך על גסות קולי, ושאגת גרוני, כי לא אני לבד מדבר לפניך, אלא אלפי אלפים תשב"ר שזוחלים ורועדים מהגזירה הנוראה זועקים מתוך גרוני ומבקשים שתקרע רוע הגזירה, וככה הרבה בתחנונים עד שהקיסר נטה חסד עליהם והגזירה נתבטלה.

ובזה ביארו דברי בתיה בת פרעה בראותה שהנה הנער בוכה דהיינו שקולו עב וגם כנער, ותאמר מילדי העברים זה, דהיינו כל קהל ישראל הנתונים בצרה זועקים מתוך גרונו.

ובזה ביארו בספה"ק שזה הענין של תפילה בקול ובצעקה, להורות שהאדם הנעמד להתפלל, אינו מתפלל על עצמו גרידא, אלא על כל קהל בני ישראל, ואז התפילה מקובלת לפני המקום, כד' התפארת שלמה השמיעיני את קולך כי קולך ערב, דהיינו אם האדם הוא בבחינת ערב לחבירו ומתפלל עליו, אז הקב"ה אומר השמיעיני את קולך.

עלינו להתאחד בתפילה ותחנונים מעומק הלב לה' המאזין לשוועת עמו ישראל, והוא יחיש את גאולתינו ויפדה אותנו מהגלות המר, וזכות תפילת רבים גדולה היא מאוד ובכוחה לקרב את פדות נפשינו, בביאת משיח צדקינו, ומלכינו מרן רבינו שליט"א בראשינו, במהרה בימינו, אמן.

כח עצום יש במחשבה טובה אמיתית לנצח היצה"ר

וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ, פירש"י 'בכל מה שהם נותנין לב לענות כן לב הקב"ה להרבות ולהפריץ', ונראה ע"פ מה דאיתא בספרים דהא דפרו ורבו כ"כ היה מפאת ריבוי חלקי הטוב שהיה מתברר מהמצרים ונתוסף על חלקי קדושת ישראל, והנה בגוי מחשבה רעה ה"ה כמעשה, וכאשר חשבו לענות את ישראל חשוב כאילו כבר עינו אותם, **וא"כ חלקי הקדושה שהיה צריך להתברר ע"י העינוי כו' זה נגמר תיכף בשעה שהיה נותנין לב לענות, ועל כן נגמר תיכף אצלם הכח להרבות ולהפריץ.**

ובזה לימוד לאדם לבל יתבהל לאמור איך נוכל את יצה"ר שהוא הר גבוה וקשה ולהבקיע בין חומות ברזל המונעים את האדם להשיג שלימותו, ולזאת ישיב אל לבו כי מחשבה טובה מצרפה הקב"ה למעשה, **וא"כ תיכף כשנדבה לבו אותו להתקדש הרי תיכף באה בו כל הקדושה מכל המעשים שהוא עתיד לעשות ונחפך לו לב אחר, ושוב אין להעריך עצמו קודם הקבלה לאחר הקבלה, וק"ו הדברים אם במה שהיו נותנין המצרים לבם לענות אותם נתוסף בישראל כח לפרות ולרבות עד שלבשו צורה אחרת שלא נשמע כמוהו שכולם יחד ילדו ששה בכרם אחד, ואכו"כ איש שנותן דעתו להתקדש ומקבל עליו באמת עול תורה ועול מצות שנשתנה תיכף מהותו וצורתו לאיש אחר כו',** אך כ"ז באם הקבלה היא מעומק הלב באמת, כי לא לפניו חנף יבוא, וכי מה יועיל החיצונית להשיג כח פנימי, אם לא ברגש הנפש רוח אייתי רוח ואמשיך רוח.

שם משמואל

אם אינו מחובר לצדיק, בכח היצה"ר להתגבר עליו

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף, התורה מלמדת דעת את העם שיהיו מתחברים ומתקרבים אל צדיק הדור, כמאמר הכתוב (משלי יג כ): "הולך את חכמים יחכם", [כי] על ידי זה שאינו מקורב אל הצדיק, יצר הרע אשר נקרא מלך זקן (תנדא"ר פל"א), והוא בכל יום מתגבר על מצרי"ם, היינו מצ"ר י"ם (שמיצר בכל יום. עי' סיכה נב.). וזהו מחמת **'אשר לא ידע'** היינו שלא חיבר את עצמו (מלשה"ק בראשית ד, כה) **'את יוסף',** הוא צדיק הדור, צדיק יסוד עולם הוא בחינת יוסף. **"חש"י ירחם עלינו שנוכל לקרב את עצמנו לצדיקי הדור באמת".**

רביד הזהב

היראה הוא גדר להחכמה, שלא יהיה ח"ו חכם להרע

ויחי כי יראו המילדות את האלקים ויעש להם בתים. "ענין היראה הוא שמגביל לחכמה, על דרך משל, **בחכמה לבד בלי יראה יכול לעשות כל הרשעות ולהיות ח"ו חכמים להרע** (ע"פ ירמי' ד, כב), **אך ע"י היראה נעשה גבול לחכמה, שלא יכנס חכמתו בדבר זר רק בתורה ועבודה.** נמצא היראה עושה גבול וכלי להחכמה שלא יתפשט יותר מדאי כו'. "וזה י"ל הפירוש: כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים (ברכות ו:) על דרך 'וישמע שאול את העם' (ש"א טו, ד), שפירושו לשון אסיפה (ע"י"ש ברד"ק), והיינו, ע"י היראה שבו, דבריו נשמעים נאספים ונקבצים הכל במדה ובמשקל וגבול, שנעשה כלי וגבול אל החכמה. ולכך י"ל שיראה נקרא **'בית',** ע"י שהוא צמצום וגבול לכלי. וזה י"ל פירוש הפסוק: **'ויעש להם בתים',** היינו **'כי יראו המילדות את האלקים'** וזכו ליראה 'ויעש להם בתים' היינו שזכו ליראה הנקרא 'בית', ונעשה כלי וגבול וצמצום.

דגל מחנה אפרים

בזמנינו צריך זהירות ללכת דייקא 'ממדריגה למדריגה'

לא תאספון לתת תבן לעם ללבון הלבנים כתמול שלשום הם ילכו וקוששו להם תבן. נ"ל כי האדם הרוצה לילך בדרכי אמת בדרכי השי"ת, אסור לו לחפוש ולחקור אחר חכמות גדולות ומועצות, ואין מהצורך לעשות פעולה יותר מכחו, כי אם אשר חננהו ה', וזה פירוש הפסוק: 'לא תאספון לתת תבן לעם', פירוש, שלא לחפוש אחר תבונה יתירה יותר ממדריגתו, 'ללבון לבנים', פירוש, הגם שכוונתו הוא לשמים ללבן ולזכך עצמו, אף על פי כן אסור לו לעשות יותר מכחו, 'כתמול שלשום' רומז על דורות הראשונים, רק 'הם ילכו', ועיקר הדרך הנכון הוא לילך בהדרגה ממדריגה כפי כחו.

אור לשמים

הקב"ה שומע תפלות ישראל אף כשאינו כראוי

ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה. נראה לפרש, דמלך מצרים נקרא היצר הרע (זוה"ק ח"א קז:), ואמר הכתוב, שמדרך בני אדם ברוב הימים אשר יגיעו ויתעורר לבם בקרבם ויהרהרו בתשובה ויתחרטו על מעשיהם, ורוצים להמית היצה"ר. ויש שאינו משכיל לעשות תשובה כהוגן ולתקן העיקר הם המדות רעות ולטהר מחשבותיו שיתפלל בלי מחשבות זרות, רק אחר שיהרהר בתשובה אמר יאמר בלבו שבזה הוא מתוקן כראוי, ומרפה עצמו מן התורה ומן התפילה, שהיא עיקר עבודה שהיא בלב, זו תפילה (תענית ב.). וזה שכתוב: **'ויאנחו בני ישראל מן העבודה',** כאדם המתייגע ועומד לפוש אזי הוא מאנח מיגיעתו ואינו עושה כלום, **'ויזעקו',** רצ"ל רק ביום כנופיא ותענית שאומרים סליחות אז זועקים ובוכים, **אבל בשאר הימים אין מתאמצים כלל בתפילה, ואין זו תשובה נכונה.** אעפ"כ השי"ת ברוב רחמיו וחסדיו מקבל צעקתם כאילו הם מתפללים בכוונה שלימה, וזהו: **'ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה',** פירוש כאילו היה עבודה בלב זו תפילה שלימה.

נועם אלימלך

זהרורי אורה
מספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות איתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

נצחון היצה"ר רק ע"י לימוד התורה

ויד את המצרי ויטמנהו בחול, "**ויך את המצרי**" היינו היצר הרע שהוא מיצר לישראל (עיי' תיקו"ז הקדמה ט.), ועל ידי מה אפשר להכותו ולהכניעו, לזה אמר: "**ויטמנהו בחול**" חו"ל ר"ת: ח'וקיו ו'משפטיו לישראל (תהלים קמו, יט), **דהיינו על ידי לימוד התורה,** וכמו שאמרו רז"ל (סכה נב:): "אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש" ויעסוק בתורה, ואם אבן הוא היצה"ר הוא נימוח וכו' (עי"ש).

ברית אברם

גדול פועל הנעשה מעסק התורה בשבת אלף פעמים מהנעשה בימי החול

למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשיו, כונתו בזה על ביטול העבודה ביום שבת, שהיתה מתחלתה על פי עצתו של משה רבינו עליו השלום, שיעין את פרעה בכך, ועתה השר שלו חוזר בו והפך לבב פרעה בזה, באומרו מאחר כי אין להם עדיין תורה לעסוק בה בבנין רוחני, למה יבטלו מן עבודה הגשמית ביום שבת:

ובזה מובן הטעם שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, **לא נתנו שבתות לישראל אלא לעסוק בהם בתורה,** והיינו כי ישראל יש בהם כח לבנות בנין רוחני ועליוני על ידי עסק התורה, ולכך נקראו בנאים, וכמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה, על פסוק **וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך,** וזה הבנין שבונים אותו על ידי עסק התורה, הוא נעשה בחלק עולם הבא, ולכן בשבת שהוא מעין עולם הבא, כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה, צריך להרבות בו בעסק התורה, כי אז יצליחו בו יותר בבנין הרוחני, **ולכן כתבו המקובלים ז"ל: "דגדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שבת, אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימי החול",** ולכן מאחר שנעשה בנין רוחני ועליוני בשבת מן עסק התורה, נאסר בשבת בנין הגשמי החמרי לגמרי, ולכן שנו במשנה הבונה מכלל ט"ל מלאכות האסורים בשבת, כי הבנין הוא אב מלאכה.

בן איש חי

תפילה

הקב"ה שומע תפלות ישראל אף כשאינו כראוי

ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה. נראה לפרש, דמלך מצרים נקרא היצר הרע (זוה"ק ח"א קי:), ואמר הכתוב, שמדרך בני אדם ברוב הימים אשר יגיעו ויתעורר לבם בקרבם ויהרהרו בתשובה ויתחרטו על מעשיהם, ורוצים להמית היצה"ר. ויש שאינו משכיל לעשות תשובה כהוגן ולתקן העיקר הם המדות רעות ולטהר מחשבותיו שיתפלל בלי מחשבות זרות, רק אחר שיהרהר בתשובה אמר יאמר בלבו שבזה הוא מתוקן כראוי, ומרפה עצמו מן התורה ומן התפילה, שהיא עיקר עבודה שהיא בלב, זו תפילה (תענית ב.). וזה שכתוב: **'ויאנחו בני ישראל מן העבודה',** כאדם המתייגע ועומד לפוש אזי הוא מאנה מיגיעתו ואינו עושה כלום, **'ויזעקו',** רצ"ל רק ביום כנופיא ותענית שאומרים סליחות אז זועקים ובוכים, **אבל בשאר הימים אין מתאמצים כלל בתפילה, ואין זו תשובה נכונה.** אעפ"כ השי"ת ברוב רחמיו וחסדיו מקבל צעקתם כאילו הם מתפללים בכוונה שלימה, וזהו: **'ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה',** פירוש כאילו היה עבודה בלב זו תפילה שלימה.

נועם אלימלך

גם אם יש ח"ו חומת ברזל נגד התפילות, מועיל הצעקה ע"ד 'צעק לבם אל ה', ועי"ז יצאנו ממצרים

ויהי בימים הרבים ההם וגו', ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה וישמע אלהים וגו', וירא אלהים וגו'. יש לדקדק למה בחר בלשון זעקה וכו' למה לא נאמר ויתפללו וכתב לשון זעקה ושועה. ונראה לבאר כי ידוע מהגמרא גדולה תפלה יותר ממעשים טובים. גם איתא במדרשים ובזוהר מעלת התפלה שהיא במקום עבודה. אמנם יש עתים שאין התפלה יכולה לעלות למעלה מפני הקטרוגים שמפסיקים כחומת ברזל כמו שכתוב כי עוונותיכם מבדילים. **והתקנה לזה איתא בזוהר הקדוש לזעוק מעומקא דליבא בכל כונתו שהוא רק קול לבד בלא דיבור, והוא נקרא זעקה ושועה ומזה אין המקטרגים יודעים רק הקב"ה בעצמו פונה לזעקה זו כשהיא באמת מעומקא דלבא ועונה לקוראיו,** [וזה לשון הזה"ק בזה: אמר רבי יהודה, הלכך גדולה צעקה מכולן, שצעקה היא בלב, הדא הוא דכתיב (איכה ב יח) צעק לבם אל ה', וזו קרובה להקדוש ברוך הוא יותר מתפלה ואנחה, דכתיב 'כי אם צעוק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו'] **וזה חשוב יותר מהתפלה שהיא בדיבור בחיתוך אותיות ותיבות שמבינים המלאכים ויכול לחיות קטרוג עליה, לא כן בזעקה הנזכרת לעיל בלא דיבור, חשי"ת לבד יודע מחשבותיו ומבוקשו וממלא משאלות לבו לטובה.**

מאור ושמש

[**ויזעקו לשון הרמב"ן בפרשתן:** כי אע"פ שנשלם הזמן שנגזר עליהם לא היו ראויים להגאל, כמו שמפורש על ידי יחזקאל (יחזקאל כ ח) **אלא מפני הצעקה קבל תפלתם ברחמיו**].

אשריכם חתני התורה

אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו

בשער בת רבים וביקרא דאורייתא, נשגר בהני שורתא, כסא דברכתא, בלב מלא חדוותא, אל מעלת כבוד חתני התורה, האברכים החשובים והמופלגים ההוגים בתורה"ק חשיכה כאורה, לומדי כוללינו המפוארה, ופארי קהילתינו המעטירה, כל אחד בשמו הטוב יבורך בהלל ושירה, עת אשר חבלים נפלו להם בנעימים, וזכו לקדש שם שמים, בהתמדתם ויגיעתם המרובה לילות כימים, עד שזכו בעז"ה לקצור פרי עמלם ויגיעם ברנה, ולהראות בקיאותם הנפלאה וידיעתם הברורה והנכונה,

לומדי כוללינו הק' סניף זכרון מאיר

בראשות הרב הגאון רבי ישעי' גאלדשטיין שליט"א מראשי כוללינו הק'
מו"ץ דק"ק תולדות אברהם יצחק ב"ב

אשר אחרי יגיעה רבה והתמדה עצומה
כאשר למדו בעיון רב מתחילת הלימוד עד גמירא
הצליחו וגם עשו פרי לשם ולתפארת בעמדם בכור המבחן על

הלכות בשר בחלב

אצל הרבנים הגאונים המפורסמים יושבים על מדין בעיר ה' שמה

רבי חיים יוסף בלויא שליט"א
רב שכונת סנהדריה ומו"ץ העדה החרדית בעיה"ק ירושת"ו

רבי מתתיהו דייטש שליט"א
רב שכונת רמת שלמה מו"ץ העדה החרדית בעיה"ק ירושת"ו

וזכו לקבל את ברכתם של

כ"ק מרן שר התורה ראב"ד ירושלים שליט"א
והרב הגאון רבי חיים שלו' קליין שליט"א

מרבני קהילתינו הק'

אשר האצילו מברכותיהם לרבני הכולל שליט"א
שזכו לברך על המוגמר הלכתא רבתא זו

ותלי"ת זכו לקצור פרי עמלם ברינה כאשר מרוחב היקף ידיעתם ובקיאותם, הי' ניכר גודל השקעתם ויגיעתם, והרבנים הבוחנים הביעו והפליאו התפעלותם, מתשובותיהם הברורות והנכונות לכל שאלותם.

בשם כל הקהל הקודש, נישא אליהם אלומות גודש, ונביע לפניהם רגשי הערכה והוקרה, על שזכו בלימודם השקידה לרומם בתוככי קהילתינו קרן התורה, ובהצלחתם הנפלאה זכו להרים קרנינו לשם ולתפארה.

ובמקום רינה שם תהא תפילה, קדם קל נורא עלילה, שכאשר זכיתם להשקיע התמדה עצומה ושקידה מרובה ולברך על המוגמר בהלכתא רבתא זו ולהבחן עליהם בע"פ בידיעה ברורה כן תזכו להמשיך ולילך מחיל אל חיל להגדיל תורה ולהאדירה מתוך תענוג ונחת והרחבת הדעת דקדושה, עם כל ברכאן דנפישא, אכי"ר.

הכו"ח בברכת התורה

הנהלת הכולל בארה"ב
הנהלת הכולל בארה"ק

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו. יי"ל דדעת האומות דישראל בטלין ברוב לגבייהו, אך ידוע דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואינו בטל ברוב משא"כ אחר דניידי, ולפיז"ז אם ישראל יושבין במקומן אין חשש ביטול ברוב, אבל לאחר שנלו הוי ניידי, אבל אינו חשש דמצינו אחד שקול כנגד כו"כ, כמו משה שקול כנגד כל ישראל ואם כן יתכן דהפחות שבישראל שקול כנגד כל האומות ולאו רובא הם, וראיה לזה מהמבואר במדרש כי השי"ת נכנם עמהם במנין להשלים מספר שבעים, ומזה יובן כמה ספון אחד מישראל אם כביכול מחשיב עצמו לאחד מהם, וזשי"ה ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, דפירשו מקביעתן ובאו למקום הטומאה ואיך לא חשו דישתקעו בטומאה חי"ו ויבוטלו ברוב, לזה אמר ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש, והלא בפרטן אי אתה מוצא רק ששים ותשע אלא שכביכול השלים המנין, ומזה יובן כמה חשוב אחד מישראל ואם כן אין כאן רוב נגדם.

(ישמח משה)

☆

הבה נתחכמה לו פן ירבה ונוסף גם הוא על שונאינו. אפי"ל לפימ"ש בבכור שור לבאר דברי חז"ל כינום לצדיקים הנאה להם והנאה לעולם. כי העולם נידון אחר רובו ועל פי רוב הרשעים בעולם רובא נינהו, ולכן כינום לצדיקים שהם קבועים ויושבים במקומם וקיי"ל כל קבוע כמחצה על מחצה הנאה להם והנאה לעולם, שמכריעים את כל העולם לזכות דוודאי הקב"ה מטה כלפי חסד, אבל פיזור לצדיקים ואינם קבועים הרי כל העולם מוכרע לכף חובה חי"ו מחמת רוב רשעים, ולכן הושיב יוסף אביו ואחיו בארץ גושן ואת העם העביר אותם לערים, כי אז היו במתי מעט ומצרים עם רב, וחשש שלא ידונו אחר רוב, ע"כ הושיבם במקום מיוחד קבוע בבחינת כינום לצדיקים, ואת העם העביר לערים למען יהיה פיזור לרשעים, ואז יש

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

טבע הרשע הוא לשנוא הצדיק ולהכותו, וע"ז תמה משה 'למה תכה רעך' הלא אינו צדיק אלא רשע כמוך

ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך. ופירש"י 'רעך'. רשע כמותך. (ובשפתי חכמים שם, מביא בשם המהרש"ל לדייק, דאיך קראו 'רעו' אם זה הי' רשע וזה לא הי' רשע, לכן פי' שגם כן חברו הי' רשע, עי"ש) **מדברי תורה אשר זכיתי לשמוע מפ"ק אדמו"ר הגה"ק מרן יואל טייטלבוים זי"ע אבדק"ק סאטמאר. שפי' ע"ד הצחות** בכוונת רש"י ז"ל בכתבו רשע כמותך, דהנה דרכי הרשעים ותהלוכתם לרדוף אחרי הצדיק, וצופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, אמנם הפעם הזה הי' שונה דרכי הרשע לגמרי, שכאן רשע הי' מכה את רשע כמותו, ועל כן שאל משה רבינו ע"ה, רשע למה תכה רעך, הלא הוא רשע כמותך, ואין זה מדרכך להכות את הרשע הדומה לך, כן פי' מרן ע"ד צחות ומליצה

אמרי דבש (פרק י"ז, דף קל"א)

הלהרגני אתה אומ"ר, באמירת שם הקדוש, כאשר הרגת את המצרי

ויאמר מי שמך לאיש שר ושופט עלינו, הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי, ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר. איתא בגמרא, בשעה שהוציאו את ר' עקיבא להריגה, זמן ק"ש היה, והיו סורקין את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, א"ל תלמידיו 'עד כאן', אמר להם, כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה 'בכל נפשך', אפילו נוטל את נשמתך' אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנה, ועכשיו שבא לידי ולא אקיימנה, היה מאריך ב'אחד', עד שיצאה נשמתו באחד, (ברכות דף ס"א). **שמעתי ממו"ח זקיני הגה"ק מהר"מ ט"ב זלה"ה** (מרן הגה"ק בעל ישמח משה) ע"פ מה דאיתא בכתבי האר"י ז"ל דבשם "תכה", הרג משה את המצרי, שנאמר למה 'תכה' רעיך, ודתן ואבירם אמרו לו 'הלהרגני אתה אומ"ר כאשר הרגת את המצרי' באמירה בלבד. והנה סופי תיבות של את' ה' אלקיך' הוא גם כן שם "תכה". לכן כשראו תלמידיו של רע"ק שהוא מאריך בתיבת 'אחד', אמרו לו, רבינו עד כאן, למה אתה מאריך בתיבת אח"ד, ולא תרצה לומר להלן הפסוק שלאחריו "ואהבת את ה' אלקיך", שמרומז שם השם תכ"ה בסופי תיבות, שתוכל להנצל בכח שם קדוש זה משונאיך, השיב להם ר' עקיבא, ידעתי מזאת, אבל בכיוון איני אומר הפסוק הזה של ואהבת, מפני שאמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו, שרצוני להדבק בו ית' באהבה ומסי"פ.

דברי יחזקאל (אגדות עמו' קג"ו)

לישראל דין רוב כי קבוע כמחצה על מחצה ומטה כלפי חסד, ולזה אמר הכתוב ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף, ובתרגום דלא מקיים גזירת יוסף שיהיו ישראל קבועים במקומם, כי אם לשית עצה לנוד אותן ולפזרן, ולזה ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו, בהיותם במקומם קבוע כמחצה על מחצה ומטה כלפי חסד, הבה נתחכמה לו פן ירבה וגו' ויעבידו מצרים וגו', כל אחד ואחד לקח לו איש ישראל לעבד לו בבית ובשדה, וסוף דבר גם תבן לא ניתן להם ויפץ העם וגו', אין לך פיזור יותר מזה.

(ייטב לֵב)

☆

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו. ויבואר ע"פ הידוע שדבר חשוב דרכו למנות ודבר שבמנין יש לו מספר בפני עצמו, משא"כ דבר שאינו חשוב כל כך למנותו כי אם דרכו במדה ובמשקל אין לו מספר כי אם על ידי הצטרפות וריבוי, וכן איש הישראלי העושה רצונו של מקום אז יש לו חשיבות גדול ויש לו מספר בפני עצמו, משא"כ זה שאינו עושה רצונו של מקום שאין לו חשיבות אין לו מספר בפני עצמו, כי אם ברוב עם שיש לכל אחד ואחד מדה טובה ואז יש לכולם ביחד מספר ע"כ, וז"ש ואלה שמות בני ישרא"ל, היינו בעת שיהיו בבחיי ישראל שהוא מדריגה גבוה, ואז קאמר ואלה שמות של כל חד וחד כי יהיי להם שם ומספר בפ"ע, אכן הבאים מצרימה, ירצה שבעת שהיי במצרים שנפלו קצת ממדרגתם כידוע אז את יעקב יכונה למדריגה קטנה, ואז רק איש וביתו באו שלא הגיעו לרבת המעלה שיהיי לכ"א שם ומספר בפ"ע.

(קדושת יו"ט)

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה. ובמדרש וכי היום באים והלא ימים רבים היו להם שבאו למצרים וכו' מת יוסף נתנו עליהם משוי לפיכך כתיב הבים כאילו אותו היום נכנסו למצרים, והביאור הוא לפימש"כ בש"ך עה"תעה"פ ואת יהודה שלח לפניו שנשתלחה אותה רצועה מא"י לגושן, ואותה רצועה היתה נעלמת ולא היתה נודעת אלא ליעקבובניו, לזה אמרו יבו נא עבדיך בארץ גושן וכו' ולפי"ז יע"א לא נכנס לאויר חוי"ל כלל שלא להיטמא מאויר ארץ העמים, אלא היתה רציעה של

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות ה"ק עצי התמרים

אף אם מתאספים למען שמו ית', אבל אם ח"ו אינם פרושים מע"ז ומינות, אזי הוא בהכרח שלא באמת, ואינו מרוצה

ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך נהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה. פעם אחת כשבא אדמו"ר אחד מארץ ישראל, והאדמו"ר הזה היה אחד מהחותמים שמצוה וחוב קדוש להשתתף בבחירות הטמאים בארץ ישראל, וכמה מבחורי הישיבה הלכו אל שלחנו בליל שבת קודש. **וכשנודע לרבינו דבר זה, רמז להם אז** [פרשת שמות שנת תשי"ח לפ"ק] **בתורתו בשלש סעודות**, וכך דרש ואמר לפרש הפסוק '**בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה**', ואחר שדיבר באריכות בענין ביטול עבודה זרה, הוסיף ואמר (נעתק מן הטעי"פ) : דער בורא כל עולמים איז א מגיד מראשית אחרית, אבער משה רבינו האט דא נאך גארנישט געהערט, ווייל ווילאנג ער האט נישט געזען קיין ביטול עבודה זרה, האט ער (השי"ת) אים נאך גארנישט געווזען דערווייל, **און אזוי ברויך טאקע צו זיין, אז מען זעהט נישט קיין ביטול עבודה זרה, אפילו מען זאגט תורה, איז דאס אלעס גארנישט, עס איז ליגנט און שקר.** אזוי ווי דער פסוק זאגט טאקע דארט (ישעי' א טו-טז) אין זעלבן קאפיטל (וואו ס'שטייט) ידכם דמים מלאו רחצו הזכו (וגו') פארענט (כמה פסוקים לפניו בפסוק י"ג) זאגט דער פסוק 'חודש ושבת קרא מקרא לא אוכל און ועצרה', זאגט רש"י פשט וואס האב איך פון אייערע אסיפות, איר קומט זיך צוזאמען אויף א שבת א חודש, איר קומט פאר מיר "לפני", איך זע אבער אין הארץ האט עטץ אלץ אינזין עבודה זרה, **און בידעד זאכן אינאיינעם קען נישט זיין, אז מ'איז נאך נוטה אין הארץ צו דער עבודה זרה, דאס איז נישט סובל מ'זאל זיך קענען צוזאמען קומען פארן בורא כל העולמים, מ'זאל זיך צוזאמען קומען פאר מיינעט וועגן און אינזין האבן עבודה זרה דאס קען נישט אויסהאלטן**, אזוי טייטשט רש"י דעם פסוק, און אלע מפרשים טייטשן אזוי אויס דעם פשט אויף דעם דרך, זיי טייטשן אזוי דעם פסוק, אז די ביידע אינאיינעם, דאס קאן נישט זיין'.

ואחר אריכות דבריו הקדושים, סיים בדברות קדשו בזה"ל: "דארף מען וויסן אז נאר דער כח התורה דאס קאן מציל זיין אידען און מ'זאל זיך חלילה נישט טועה זיין חס ושלום ולא יעלה על לב לעולם. (שאפשר גאולה בלא זה) **שטייט ארויס אז שבת, חודש, אז מ'קומט זיך צוזאם און מ'האט א מחשבה פון עבודה זרה, שטייט, אז השי"ת זאגט, איך בין ענק מוחל דעם חודש מיטן שבת, אזוי שרייט געוואלד דער פסוק, וואס ברויך מען מער**, מחשבות עבודה זרה בעוה"ר חס ושלום וויסט דאך יעדער ווי **רוצה זיין אין א מלכות המינות וואס ס'איז דא דערינען בעוה"ר עבודה זרה ממש, ס'איז נאך ערגער, ס'איז עבודה זרה מיט מינות, מיט אלעס, אז מ'איז חלילה נוטה צו זיי, ברויך מען נישט זייער דאוועגען, מיט זייערע שבתים, מיט זייערע אסיפות.** זאגט דער פסוק בפירוש "**און ועצרה**", אפילו זיי זענען זיך מאסף "**לפני**" אפילו גאר פארן בורא כל עולמים'ס וועגן אז מ'איז זיך מאסף, ווייל די מחשבה איז אבער נוטה לעבודה זרה (אינו מרוצה לפניו ית'). **"השי"ת זאל העלפן מ'זאל האבן די זכי' מ'זאל זיך פורש זיין פון אלע דרכי עבודה זרה פון דרכי המינות, מ'זאל האבן די זכי' מ'זאל זיך מדבק זיין אין דרך האמת".**

זכר צדיק לברכה (אות תתתקי"ט)

א"י מתקפלת והולכת לפניו והוא בתוכה, וכן כשהוליכהו לאחר מיתתהיתה מתקפלת והולכת עמו, וזהו שרמז לו אנכי ארד עמך מצרים ואנכי אעלך גם עלה ע"כ, וזש"ה הבאים מצרימה וכו' מת יוסף כאילו אותו היום נכנסו למצרים, וכי תימא הלא באו ולא כעת כאשר מת יוסף, לזה אמר את יעקב איש וביתו באו, שמתחלה כאשר באו עם יע"א גם ביתו הלך עמו מא"י והיי שם קדושת א"י, ורק עכשיו נכנסו למצרים.

(דברי יואל)

☆

ויהי כל יוצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים. ופירש"י להודיעך דקתו של יוסף הוא יוסף הרועה את צאן אביו הוא יוסף שהיה במצרים ונעמה מל ועומד בצדקו, יתבאר עפימ"ש בתפארת שלמה דהצדיק נושא ומעלה תורתם ותפילתם ותשובתם של ישראל לשמים, וכ"ז יעקב היה קיים היה הוא מעלה אותם בכל ענינים, ואחר מיתת יעקב ידעו כי יוסף הוא הצדיק הדורורצו שהוא יעלה תורתם ותשובתם ע"ש, והנה בדברי יחזקאל כתב לפרש החרוז הוא אשר דיבר לעם סגולתו שמור לקדשו מבואו ועד צאתו, כי דיבור הוא לשון מנהיג כמו דבר אחד לדור, כלומר הוא אשר ראוי מנהיג לבני ישראל, שמור לקדשו מבואו ועד צאתו, מי שהוא זהיר לקדש את עצמו מעת בואו לעולם הזה ועד צאתו ע"כ, וזש"ה ויהי כל יוצאי ירך יעקב שבעים נפש, שכולם היו תחת השפעת יעקב אביהם כי הוא העלה את תורתם ועבודתם לשמים, ולאחר מיתתו בחרו ביוסף להיות מנהיגם ולהעלות עבודתם לשמים, מאחר ויוסף היה במצרים וכפירש"י שהיה צדיק מעיקרא ונשאר גם אח"כ בקדושתו, בבחי' שמור לקדשו מבואו ועד צאתו, ולזה בחרו דוקא בו להיות מנהיגם.

(ברך משה)

☆

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה. וברש"י כתב אע"פ שמנאן בחייהן בשמותם חזר ומנאן במיתתן להודיע חיבתן, נראה בהקדם מה שפי' השל"ה עה"פ וזכרתי את בריתי יעקב, וקשה הא פסוק זה של נחמה ואיך בא בתוך הקללות, וי"ל כי אף זה הוא מתוכחת מוסר כי אינו דומה רשע בו רשע החוטא, לרשע בן צדיק שראה אביו מתנהג בחסידות, וכן אינו דומה מי שהוא דר במקום מכוער למי שהוא דר במקום תורה, וע"ז אמר ה' אזכור לך אלו הדברים שאתה מזרע אבות הקדושים, וגם הארץ אזכור כי נתתי לך ארץ ישראל שאוירה מחכים ע"כ, ובזה פי' בעצ"ח מה שהתפלל יעקב בסודם אל תבא נפשי ובקהלם אל תחד כבודי, שהתפלל שלא יזכר להם בחטאתם חי"ו שהם מבניו ועי"כ יגדל אשמתם, וז"ש ואלה שמות בנ"י הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו, דהיינו שכ"ז שהיו במצרים היו עם יעקב אבינו משום דבנ"י במצרים היו מצוינים וכשרים והיו ראוי להם שיזכר עליהם שמו של יעקב אביהם ושמות השבטים כאשר מונה והולך, ולזה נתכוון רש"י שמנאן במיתתן להודיע חיבתן, היינו להודיע חיבת האנשים החיים דאל"ה מוטב שלא יזכר שמותם שלא להוסיף על עונש עליהם כאשר בקש ובסודם אל תבא נפשי, משא"כ כאשר הולכים בדרך הישרה אז אע"פ שמנאן בחייהם ראוי להזכירם גם במיתתן להודיעי שבח בניהם ההולכים בדרכיהם.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, ע"ל רבות יה"ק עצי התמרים

בעת שנתמנה אבי הגה"צ רבי אלעזר ניסן זללה"ה לאב"ד סיגוט ונסע עמו ק"ז הישמח משה זללה"ה ללוותו ונתקבצו אז אלפים רבים מישראל ויצאו לקבל פניו בבגדי שבת ויו"ט והאי סבא קדישא בכה מאוד ע"ז הכבוד ואמר או לו למי שהעולם מטעין בו, אז פתח אבי ז"ל את פיו בחכמה ואמר לו שהכבוד הזה נותנים לו עבור תורתו בשביל שהוא ת"ח ומייגע א"ע בתורת ד' ונחה דעתו של זקיני היש"מ ונענה נחמתני בני נחמתני.

ואמר לפרש את הפסוק (תהלים סז, ח) שויתי ד' לנגדי תמיד וגו' לכן שמח לבי ויגל כבודי עפי"מ שפי' הרמב"ם הכתוב למען יזמרך כבוד ר"ל שאם נותנים כבוד להקב"ה, אזי הכבוד מזמר ומשבח על שהגיע להקב"ה לא כן כשנותנין כבוד לבנ"א עכ"ד לכן כשחולקין כבוד לאדם צריך להבין שלא בשביל עצמו הוא זה אלא בשביל שיש בו תורה ויראת שמים וצדקות וכל זה מתת אלוקים הוא ולכן צריך שיעלה הכבוד ההוא להשי"ת ויאמר שהכבוד אינו שלו אלא של הקב"ה ואז יגל הכבוד ויזמר. וז"ש דוד מלך ישראל כשחלקו לו כבוד שויתי ה' לנגדי תמיד לדעת שהכל מידו והכל שלו כדכתיב לך ד' הגדולה והגבורה וגו' לכן שמח לבי ויגל כבודי שאינו לעצמי אלא של הקב"ה זה תוכן דבריו ז"ל שאמרם ברשפי אש.

וז"ש **שלח נא ביד תשלח** ופרש"י ביד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן ויחר אף ד' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי דבר ידבר הוא וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו וגו' ואתה תהי' לו לאלהים, ולכאורה צ"ב מה התשובה שהשיב לו הקב"ה אך לדרכינו יובן דמשה היה סבור שיהא אהרן מיצר על גדולתו וע"ז אמר לו השי"ת הלא אהרן אחיך הלוי וגו' הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו, ולא יהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה והטעם כי ואתה תהיה לו לאלהי"ם לרב ולשר כפרש"י וגם לאלהים קודש והכונה שאהרן יודע שאין גדולתך לעצמך כי אם לאלוקים וע"כ לא יקנא בך ואדרבה ישמח בלבו.

(ייטב לב)

פנינים מתורתן של מרן רגי"ה ק' נעל"ד דברי יואל זי"ע
מספר "קדושת יואל" אשר על מכבש הדפוס

נמסר לנו בתשו"ח ע"י מערכת "ליקוטי אורה"

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה וגו' (ע' ו'). במדרש רבה (פ"ו ס"ג) אמר רבי אבהו כל מקום שנאמר אלה פסל את הרשעים, ואלה מוסיף אבא על הרשעים, ואלה שמות הוסיף אבא על שבעים נפש שנאמרו למעלה שכולם היו צדיקים. ועריך ביאור דהלא גלו המעויים כאן הם עצמם המעויים למעלה, ומיזה אבא יאמר שיתוסף עליהם כאן.

ויש לומר בפשטות על פי המבואר בזוה"ק בפרשתן (דף סז.) כי בעת שישראל הם נמוכים בגלות, אז מעורר הש"י את הצדיקים והחכמים הקדושים שיבואו לראות בצרתן של ישראל, ולזה נאמר ואלה שמות בני ישראל הבאי"ם מצרימה, כי לאחר פטירתם כשהתמיל השעבוד חזרו ובאו למצרים, והכתוב מונה והולך ראובן שמעון לוי ויהודה וגו', לומר שכל אלו באו למצרים לאחר פטירתם ביחד עם יעקב אבינו לראות בצרות ישראל, עכ"ד. והנה כבר אמרו ז"ל (סוטה ז:) דגדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן, ונמצא כי בעת שבאו עכשיו אחר הסתלקותם, היו בחינת גדולים במעלה ממה שהיו בעת שבאו בחייהם מיותם למצרים. לזה אמרו שפיר במדרש ואלה מוסיף אבא על שבעים נפש שנאמרו למעלה וכו', כי עכשיו שבאו למצרים אחר הסתלקותם, כבר ניתוסף בהם אבא ונתעלו במדריגה יותר ממה שהיו למעלה במקום שנפרטו בחייהם תיותם.

ס"ג שמות תשכ"א

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה וגו' (ע' ו'). במדרש רבה (פ"ו ס"ג) אמר רבי אבהו כל מקום שנאמר אלה פסל את הרשעים, ואלה מוסיף אבא על הרשעים, ואלה שמות הוסיף אבא על שבעים נפש שנאמרו למעלה שכולם היו צדיקים. ועריך ביאור דהלא גלו המעויים כאן הם עצמם המעויים למעלה, ומיזה אבא יאמר שיתוסף עליהם כאן.

ואפשר לומר בפשטות דהנה כאן מיירי לאחר שמת יעקב אבינו, ואז היו לישראל במצרים נפשות גדולות יותר מאשר היו להם כל זמן שהיה יעקב אבינו בחייו, ועל ידי שעמדו בנסיונות כה גדולות, על ידי זה נתעלו במדריגה גבוה ויתירה (עי' ספר הגלגולים לר"מ ווויטגל ז"ל פל"ח). ולזה אמרו ואלה שמות, הוסיף אבא על שבעים נפש שנאמרו למעלה, כי לפי פשוטו של כתוב אלו הוא שנאמרה שמה היו צדיקים, מכל מקום מחריהם שנתנסו בנסיונות כה גדולות, זכו להתעלות במדריגות גדולות וגבוהות יותר מהם, והוסיפו אבא יותר ממה שהיו מקודם.

ליל שב"ק שמות תשי"ט

וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא (ע' ו'). במדרש רבה (פ"ו ס"ח) לפי על פי אמת יוסף ואחיו, אלהיהם לפי מת, הלפ ובני ישראל פרו וישרצו (ע' ז'). ועריך ביאור דמאי קמ"ל הא פשיטא שהקב"ה מי וקיים לעד.

ואפשר לומר על פי מה דאיתא בגמרא (יבמות סג:) תנו רבנן ובנותיה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל (במדבר י' לו'), מלמד שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל, הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבבות חסר אחד, וזה לפי עסק בפריה ורביה, לפי נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל. אולם יתכן דזה לפי נאמרה אלפי נפשותי עם, שנהם אין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות, אבל בצדיקים לאיתייהם מסתברא שזוכים להשרות השכינה אף כשהם יחידי.

ולכן כל זמן שהשבטים הקדושים היו בחיים חיותם, זכו להשרות השכינה אף מבלעדי לירופם של שאר בני ישראל, אמנם כשמת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא, ונסתלקו כל הצדיקים שבאותו הדור, אז היה מקום לומר שאוד לפי יזכו להשרות השכינה, לזה השמיענו המדרש לאלף על פי שמת יוסף ואחיו, מכל מקום אלהיהם לפי מת, היינו אלא סילק שכינתו יתברך ממוך בני ישראל, והטעם כי ובני ישראל פרו וישרצו וגו', ועל ידי שהעמידו דורות לאלפים ולרבבות זכו גם כן להשרות השכינה.

דרשה פ' תולדות תרפ"ו בהספד על הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף (א ח). פירש"י שנתעלם גזירותיו. למנס משמעות הפשוטה היא שנאמת לא ידע מומו, ולכן יש לומר דשניהם למיתיים הם, כי בתחלה עשה את עצמו כאילו לא ידע את יוסף, וככה מזר על השקר פעמים רבים כל כך, עד שלבסוף נאמת לא ידע מומו עוד כי אכא מומו לגמרי.

משחת שמן פ' שמות עמוד לו

ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך (ב יג). פירש"י רשע כמותך. ויש לפרש כוונת רש"י, דהנה דרכי הרשעים ותחלוכותם הוא לרדוף אחרי הצדיק, ולופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו (תהלים לז לב), למנס בפעם הזאת היה שונה דרכי הרשע, כי היה רשע מכה את רשע שכמותו. ולכן שאל משה רבינו ממנו, רש"ע למה תכה רע"ך, הלא הוא רשע כמותך, ומין זה מדרך הרשעים להכות את הרשע הדומה לו.

אמרי דבש פרק יז דף קלא

וירא אלהים את בני ישראל וידע אלהים (ב כה). במדרש רבה (פ"ח פל"ו) וירא אלהים, שעשו תשובה וכו', וידע אלהים, שאפילו אחד מהזירו לא היה יודע אלא הקב"ה לבדו, וזה מכוין לבו וזה מכוין את לבו ועושין תשובה. ויש לעיין להא מניע במדרגוס יונתן בן עוזיאל שפירש הכתוב (שמות מז כב) ויאבד ישראל בארץ מצרים וגו' ויאחזו בה וגו', דבנו להון בתי מדרשין ופלטין בארעא בגשן וכו', אם כן היו יכולים לרמות במבריהם שיאמרו אתם בניתם המדרש אין שעשו תשובה. אבל האמת הוא כי עיקר התשובה הוא הנקודה הפנימיות שבלב, ואין האדם יודע מה שבלב חבירו (פסחים נד:), כי האדם יראה לעיניים והאלהים יראה ללבב (שמואל-א טז, ז), ולכן לא היה יודע אחד מהזירו חולתו יתברך.

ומכלל לאו אתה שומע הן, כי רק אחד לא היה יודע מהזירו שעשה תשובה, אבל האיש בעצמו ידע שהוא עשה תשובה. אם כן כמה גרוע דור הלזה מדור ההוא שהיו משועבדים לפרעה במצרים, דהלא אם ידעו על כל פנים בעצמן שעשון תשובה מתוך נקודות פנימיות הלב, אבל אנחנו אין אתנו יודע עד מה, ואין אנו יודעים מאומה מה שנעשה עמנו.

אמרי דבש פרק יז דף קלב

וירא אלהים את בני ישראל וידע אלהים (ב כה). ויש לעיין על חומרו וירא אלהים, הלא בני ישראל בהיותם במצרים היו משוקעים בפ"ט שערי טומאה (פירוש המיוח"ל סדר הגש"פ פיסקא מכה זו), אם כן לית הניט הקב"ה בהם, והא אמרו (מגילה פח.) אסור להסתכל בפני אדם רשע.

ויתכן לומר דהלכה זו שאסור להסתכל בפני אדם רשע נאמרה רק לבני אדם, אבל כלפי השי"ת לא שייך הך הלכתא, לפי שאנו יתברך העבר והווה והעתיד הכל אחד, והרי גלוי וידוע לפניו שעתידין הכל לשוב לפניו, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל (הל' תשובה פ"ו ה"ה) אין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שעתידין ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן, ומיד הן נגאלין. ועל כן מאבד כאילו כבר זכה לתשובה, ובשביל כך רשאי להניט בפניו כבר מעכשיו. וזה שאמר הכתוב וירא אלהים את בני ישראל, ולכאורה אין הניט בהם הרי היו משוקעים בפ"ט שערי טומאה, לזה נא כתרגם וידע אלהים, כלומר שהקב"ה יודע מה שעתיד להיות, והעבר והווה והעתיד הכל אחד אצלו, והרי היה גלוי לפניו לכשיצאו ישראל ממצרים עתידין לעשות תשובה (שמו"ר פכ"ו ס"ה), לכן נאמר להם כאילו כבר שבו בתוכו עת, ובכן וירא אלהים את בני ישראל גם בעת ההוא.

הושענא רבה שנת תשב"י

ועתה הנה שמעתי צעקת בני ישראל באה אלי (ג ט). יש לפרש הכוונה, כי בעת נרה שומע הקב"ה ומאזין לקול תרועת עמו ישראל, אף כאשר אצלו כל מיקומי המשובה. ולזה דקדק הכתוב ואמר ועת"ה, היינו שעכשיו שהם בתוך נרה, שמעתי לעקתם הגם אצלי זכו עדיין להשלים את עצמן בכל מיקומי המשובה.

שו"ת תשובות והנהגות ח"ג אה"ע סי' ת"י

ושמעו לקולך ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים (ג יח), פירש"י מכיון שאומר להם לשון זה

יִשְׁמְעוּ לְקוֹלֶךָ, שֶׁכֵּבָר סִימַן זֶה מָסוּר בֵּידֵם מֵיַּעֲקֹב וּמִיּוֹסֵף שֶׁבְּלִבּוֹן זֶה הֵם נַגְלִיסִים, יַעֲקֹב אָמַר לָהֶם (בְּרֵאשִׁית נ כה) וְהַלִּיסִים פְּקֹד יִפְקֹד אֶתְכֶם, יוֹסֵף אָמַר לָהֶם (שָׁם כה) פָּקֹד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם. וְהִקְשָׁה הָרַמְבַּ"ן ז"ל לְכָאוֹרָה מַקְשֶׁה מִנַּיִן לָהֶם שֶׁיֹּאמְרוּ, הֵן שֶׁמַּע מִשָּׁם רְבִינוּ בְּמָסוֹרַת הַזִּכָּרוֹן וּמִשָּׁקֵר בְּפִיהֶם.

אַךְ יֵשׁ לוֹמַר כִּי אַף דִּבְעַלְמָא מְמִירִין לְהַבְמִירָה מִפְּנֵי בֵּידֵי הַמֶּלֶךְ לְצָמוּד בְּטוּד וּבְרֶע, מִכָּל מָקוֹם אֵין זֶה רַק בְּרוּב הָעִנְיָנִים אֲבָל יֵשׁ כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁהַקַּבָּ"ה נוֹטֵל הַבְמִירָה מִן הָאָדָם שֶׁלֹּא יוּכַל לְהָרַע, וְכֵן הָרְשָׁעִים לְדוֹרוֹתֵיהֶם שְׁרוּיִים לְעֵרְיוֹנוֹ, וְהֵם מֵלֵּד עַצְמָם הָיוּ חַפְּצִים לַעֲשׂוֹת כֵּלִיָּה חְלִילָה לְעַם יִשְׂרָאֵל, וְלִפְעָמִים אֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּיַחַד, אֶלָּא שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם מְעַכְּבִים בְּעַד שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְבַצַּע זִמְּתָם הָרָע, לְפִי שֶׁכְּבָר נִשְׁבַּע הַקַּבָּ"ה שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּלִיָּה לְעַם יִשְׂרָאֵל מ"ו (שְׁמוֹ"ר פְּמ"ד ס"י).

וְכֵמוֹ שֶׁרוֹאִים גַּם בְּפִשְׁטוּת אֵצֶל מַלְכִּים וְשָׂרִים וּבְעֵלֵי מְלָאכָה אֵין שֶׁהֵם מְתַטְפְּשִׂים בְּמְלַאכְתָּם בְּדְבָרִים קְטַנִּים, וְזֶה הוּא בִּשְׁבִיל שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם חְפָצִים שֶׁזֶּה יִגְמֹר אֶת זֶה, עַל כֵּן נוֹטְלִים הַדַּעַת וְהַבְמִירָה מֵהֶם כְּדֵי שֶׁיִּלְּיוּת הַתּוֹרָה שֶׁכְּנֶגְדָּם.

וְכֵעִנְיָן הַזֶּה הוּא נְתוּת זֶה שֶׁל פַּקֵּד יִפְקֹד, כִּי אַף שֶׁהַקַּבָּ"ה בָּרָא אֶת הָעוֹלָם בְּתוֹפֶן שֶׁיּוּכַל כָּל אֶחָד לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹנוֹ, מִכָּל מָקוֹם אוֹת זֶה שֶׁנִּמְסַר לָהֶם בְּקַבָּלָה לְסִימָן לְגַאוּלָתָם, הוּא שֶׁמִּוּר מִשָּׁמַיִם שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְכַזֵּב בּוֹ שׁוּם אָדָם, וְאַף שֶׁהַבְמִירָה חְפָצִים לְשַׁקֵּר בּוֹ.

ס"ג לְךָ תשי"ד, ס"ג בְּמִדְבַּר תשי"ד, ס"ג שְׁמוֹת תשכ"ו

וְשָׁאֲלָה אִשָּׁה מִשְּׁכֶנְתָּהּ וּמִגָּרַת בֵּיתָהּ כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב וּשְׂמָלוֹת וְגוֹ' וְנִצַּלְתֶּם אֶת מִצְרָיִם (ג כב). וּלְכְאוֹרָה יֵשׁ לְעַיֵּן לָמָּה סִיֵּב הַקַּבָּ"ה שֶׁיִּטְרְחוּ יִשְׂרָאֵל לִשְׁאוֹל מֵאֵת הַמִּצְרִים אֶת רְכוּשָׁם, הֵן כְּמוֹ כֵן הָיָה יָכוֹל לְסַבֵּב שֶׁהַמִּצְרִים יִתְּנוּ אֶת כֵּלֵיהֶם בְּמוּרַת מַתָּנָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל.

וְנִרְאֶה כִּי הַקַּבָּ"ה גָּזַר וְאָמַר בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים (בְּרֵאשִׁית טו יג) כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ מוּמְרוֹ וַעֲבָדוּם וְעִנּ"ו אוֹתָם, שֶׁהוּא מִלְּשׁוֹן עֲנִיּוּת וְדַלּוּת, כִּי מִזֶּה מַמָּשׁ שֶׁהָיְתָה הַגְּזֵרָה שֶׁיִּהְיוּ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, הָיְתָה גַּם כֵּן גְּזֵרָה אַחֶרֶת שֶׁיִּהְיוּ בְּחֵי עֹנֶר מִתּוֹךְ עֲנִיּוּת וְדַלּוּת. עַל כֵּן כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ בְּמִצְרַיִם לֹא רָצָה הַקַּבָּ"ה שֶׁיִּגִּיעַ לָהֶם רְכוּשָׁם בְּמוּרַת מַתָּנָה, לְמַה כֵּן שׁוּב לֹא יִהְיוּ עֲנִיִּים כְּתְחִילַת הַגְּזֵרָה. וּמַה תֹּאמַר הָיוּ יְכוֹלִים לְקַבֵּל כֵּלֵיהֶם בְּעֵת הֵיצִיאָה מִמִּצְרַיִם, אַךְ גַּם זֶה לֹא יִתָּכֵן, כִּי בְּעֵת הֵהִיא גּוֹרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהְמֵהַּ (שְׁמוֹת יב לט), עַל כֵּן לֹא הָיָה הַזְּמַן מוּכְשָׁר לָזֶה. וְעַל כֵּן בְּלֹא הֲצִיווּי לָהֶם שֶׁיִּשְׁאֲלוּ דַּיְיקָא אֶת כֵּלֵיהֶם וְנִגְדֵּיהֶם, וְכֹל זֶה שֶׁהָיוּ בְּמִצְרַיִם לֹא זָכוּ בָּהֶם עֲדַיִן, וּבְשִׁבִּיל כֵּן נִמְשְׁכוּ עֲדַיִן לְעִנְיָנִים וְתַכְיוּנִים כְּתְחִילַת הַגְּזֵרָה.

שַׁבָּתִי שֶׁל פֶּסַח תרצ"ב, בְּעִיר קְרָאלִי יצ"ו

וְהָיָה אִם לֹא יַאֲמִינוּ לְשֵׁנִי הָאוֹתוֹת וְלֹא יִשְׁמְעוּן לְקוֹלֶךָ וְלָקְחַתָּ מִמֵּימֵי הַיְאוֹר וְשָׁפַכְתָּ הַיַּבָּשָׁה וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן הַיְאוֹר וְהָיוּ לְדָם בַּיַּבָּשָׁת (ד ט). וְיֵשׁ לְעַיֵּן כִּי מַה רָצָה הַקַּבָּ"ה שֶׁעַל יְדֵי אוֹתוֹת יַאֲמִינוּ יִשְׂרָאֵל בְּמֹשֶׁה, מַה כֵּן לְמַה לֹּא נָתַן לָהֶם עוֹד שֶׁאֵר אוֹתוֹת מְחֻדָּשׁוֹת, עַד שֶׁיֵּשׁ הַסְפֵּק מִלְּבָבָם וִידְעוּ בְּבֵרוּר שֶׁמֹּשֶׁה הוּא שְׁלוּחוֹ שֶׁל מָקוֹם. עוֹד יֵשׁ לְהָבִין כִּי נִרְאֶה מִדִּבְרֵי הַקַּבָּ"ה שֶׁאוֹת הַמַּיִם הוּא מוּפְתָּא חוּתָּךְ בְּלִי לְפַקְפֵּק עָלָיו שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּינוּ הוּא שְׁלוּחוֹ שֶׁל מָקוֹם, וְיֵשׁ לְעַיֵּן מַה יוֹדֵעַ לִיפֶה בְּאוֹת זֶה יוֹתֵר מִשְּׁאֵר אוֹתוֹת הַקּוֹדְמִים שֶׁהוּא שְׁלוּחוֹ שֶׁל מָקוֹם. גַּם יֵשׁ לְדַיֵּיק עַל תְּחִילַת הַכְּתוּב בְּאוֹמְרוֹ וְהָיָה אִם לֹא יַאֲמִינוּ וְגוֹ', הֵן לֹא יַאֲמִינוּ וְהָיָה אֵלֶּה לְשׁוֹן שֶׁמֶּצֶה (בְּ"ר פְּמ"ד ס"ג), וְלִשְׁמֶצֶה מַה זּוֹ עוֹשֶׂה שֶׁלֹּא יַאֲמִינוּ לִנְצוּחַת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ ע"ה.

וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ עַל פִּי מַה שֶּׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם ז"ל (הִלְכוֹת יְסוֹדֵי הַתּוֹרָה פ"ח ה"ו) שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְהַאֲמִין לְדִבְרֵי הַנְּבִיא מִפְּנֵי הָאוֹתוֹת אֲשֶׁר הוּא עוֹשֶׂה, שֶׁהַמַּאֲמִין עַל פִּי הָאוֹתוֹת יֵשׁ בְּלִבּוֹ דּוֹפִי, שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיַּעֲשֶׂה הָאוֹת בְּלַט וְכִשּׁוּף, ע"כ. וּמֵעַתָּה הֲלֹא נָתַן הַקַּבָּ"ה לְמֹשֶׁה אוֹתוֹת לְהַרְאוֹת לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל אֵלֶּיהָ לְמַעַן אֵין בְּאוֹתוֹת הָלְלוּ לֹא נָתַן לָהֶם סִימָן וְכַדִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם, וְאוֹתוֹת הָלְלוּ לֹא נָתַן לָהֶם הַקַּבָּ"ה רַק לְנִסָּיוֹן אוֹתָם, וְלָזֶה אָמַר הַכָּתוּב וְהִי"ה אִם לֹא יַאֲמִינוּ לִשְׁנֵי הָאוֹתוֹת גּוֹ', אֵזֶי יִהְיֶה שֶׁמֹּשֶׁה לְפָנָיו כְּבִיכוֹל שֶׁכְּנָיוֹ אֵינוֹ מִתְפַּתֶּה מִפְּנֵי הָאוֹתוֹת, כִּי הַמַּאֲמִין עַל פִּי הָאוֹתוֹת יֵשׁ בְּלִבּוֹ דּוֹפִי.

אַךְ הָאוֹת הַשְּׁלִישִׁי הוּא הָאוֹת הַאֲמִיתִי, כִּי יֵשׁ בָּזֶה בִּיטּוּל עֲבוֹדָה זָרָה, וְכִמּוֹ שֶׁפֵּירַשׁ"י שֶׁהַמִּצְרִים עָבְדוּ לְיֹאוֹר, וְהָיָה הַיְאוֹר הָעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁלָּהֶם. וְכֵן בָּזֶה שֶׁמִּתְּפֵךְ הַמַּיִם שֶׁבַּיְאוֹר לְדָם הָיָה בָּזֶה בִּיטּוּל לְהָעֲבוֹדָה

זרה, ורק מותו כזה הוא סימן לשליחו של מקום. ולכן כשנתן להם משה רבינו התורה על מיס, היה זה מופת מותך שהוא מופת מלך הקדושה, ומשה רבינו הוא שליחו של מקום. ומטעם זה לא הוצרך ליתן להם גם כן עוד מופתים לחריס, כי בחוח זה התברר הכל למשורו בלי שום פקפוק כלל.

מרשימות הגה"צ ר' יחזקאל שרגא ווינבערגער ז"ל
אב"ד ור"מ פאיע יצ"ו,
ומרשימות בנו הגה"צ ר' משה דוב ז"ל אב"ד פאיע

שובבי"ם. ילוע מה למימא בזוהר הקלוש (ויקהל ריט ע"ב) כי על חטא הילוע אין התשובה מועלת, וכבר הקשו על זה, הא לחמרו ז"ל (ילושלמי פאה פ"ח ה"ח) אין לך דבר העומד בפני התשובה, ובפירוש לחמרו בזוהר הקלוש (ויקהל ריל ע"ב) לתשובה מועלת אף על חטא זה. ובבני יששכר (מאמרי חשלו-טבת מאמר יד אות ג) הביא מה שחירץ בספר הקלוש רמשית חכמה (שער הקדושה פי"ז) להא לחמרו לאין התשובה מועלת, זהו רק כשעושים תשובה תחתה, אבל כשעושים תשובה עילאה מועיל תשובה על כל חטא ועון, עכ"ל.

אמנם בעוה"ר אין אנו יודעים מה זה נקרא תשובה תחתה, וכל שכן שאין אנו מגיעים כלל מה היא תשובה עילאה, ואיך אנו יכולים לשוב בתשובה על החטאים הללו. אבל יש לומר דלעורך זה ריחם הקב"ה עלינו, והשליכנו אל מרן לחרת בחקומות שאם יש כח הטומאה גדול ביותר, ועל ידי שיעמדו בנלחמם ולא ימשכו לחר גדול הטומאה המרחפת בחקומות הללו, יחשב לפניו יתברך כאילו עשינו תשובה עילאה, ואף כי בחמת אין אנו מגיעים כלל מהות בחינת תשובה הלזו.

(ס"ג בימי השובבי"ם תשי"ד)

שובבי"ם. ליתא בגמרא (יומא פו ע"ב) היכי דמי בעל תשובה, בחותו מקום בחותה חשה. ויש לומר להקב"ה רלה לזכות את בחמות ישרחל שיוכלו לעשות תשובה הרחויה, על כן הניים אל חדמת ממעריקא, מקום שהוא מלא בחיוות, כדי שבכל מקום שיעמוד שם האדם יהיה בבחינת חותו מקום וכו', ועל ידי זה יזכו לתשובה הרחויה.

(ס"ג בימי השובבי"ם באחד מהשנים הראשונים על אדמת אמעריקא יצ"ו)

שובבי"ם. יש לומר בחה שאנו רואין שים בדור הזה בחיוות גדולים בעניני קדושה ושמירת עיניים, עוד יותר קשים מהדורות שלפנינו, חשר קשה מאד לעבור בשוק מחמת הפריצות. אפשר שזה בח לנו, כיון דבדורינו זה אין לנו לדיקים עובדי ה' שעושין תענוג ונחת רוח להש"ת בעבודתם כמו שהיו בדורות הקודמים, נחנח דבדורינו נחשר למעלה תענוג ונחת רוח הלזה מהש"ת. על כן כדי להשלים חת חסרון הלזה, מנשה הקב"ה בחיוות קשים מנשים פשוטים, כי על ידי שיעמדו הם בהחיוות בחמירה מעולה, ישלימו בזה חת התענוג ונחת רוח שהיה להקב"ה מעבודת הלדיקים בדורות הקודמים.[1]

(טיב לבב ליקוטים עמוד שיא)

---

1. וכדאי להביא מה שסיפר הגה"צ ר' משה דוב ווינבערגער ז"ל אב"ד פאיע, כי בעת שהתכונן רבינו לנסוע לארץ ישראל בשנת תשב"י לפ"ק, אזי בשבת קודש פרשת נשא קודם נסיעתו נשא רבינו את דרשתו, ועורר בתוך הדברים בענין שמירת עינים ברחובות המדינה. ואמר בשם הרה"ק מליסקא זצ"ל, כי באמת לא היה יהודי רשאי לילך ברחוב כלל בשביל הפריצות השורר שמה, אלא שאם האדם הולך רק למקומות ההכרחיים לו, כגון שהולך לבית המדרש לתורה ולתפלה, או שהולך למקוה, או לעסוק במשא ומתן לצורך פרנסה, אזי יש לו סייעתא דשמיא ושמירה מן השמים שלא יבוא לידי מכשול, כי בעת שהולכים אל המקומות ההכרחיים, יש לאדם טענה חוקה שהש"ת ישמרהו שלא יכשל בראיות אסורות, כיון שאי אפשר בלעדו, אבל אם הולך למקומות שאינם הכרחיים, כגון שהולכים אל הטיאטער, אז בודאי שאין לו סייעתא דשמיא שלא להכשל בראיות אסורות רח"ל.

וסיים רבינו על זה: 'די היינטיגע גאסן דא אין אמעריקא, זענען נאך פיל ארגער ווי די טיאטערס אין ליסקער רב'ס צייטן', ואם סובבים במקומות שאינם הכרחיים, אין יכולים לטעון שיהיה לאדם סייעתא דשמיא שלא יפלו בעבירות רח"ל.

סיפורי צדיקים, בגיאוגרפיה הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה מפיקים

ואלה שמות בני ישראל

פע"א בא חסיד אחד להרה"ק בעל "תפארת שלמה" ומסר לו פתקא כנהוג, אח"כ אמר להרה"ק: בהיותי בדרך פגשתי באיש אחד וביקש ממנו שאזכיר לפני הרה"ק חולה אחד הזקוק לרחמים, ואמר לי את שם החולה ושם אמו, אבל מחמת טרדותי שכחתי את השמות, שתק הרב כמה רגעים, ואחרי כן אמר להאיש: אולי כך הוא שם החולה, נענה החסיד בהתפעלות ואמר: כן רבינו, כן, חזר הרב ושאל: ואולי שם אמו של החולה כך הוא, כן - נזכר החסיד, והשיב מתוך התפעלות עצומה - וודאי כן, וכל העם העומדים בשעת מעשה, השתוממו מאוד לראות את רוח הקודש של בעל "תפארת שלמה", כשראה הרה"ק את תמהונם, נענה ואמר להם: היודעים אתם מנין אני יודע את שם החולה ושם אמו, יש לנו חומש המתחיל ב"ואלה שמות בני ישראל" ושם נמצאים כל השמות של בני ישראל, ומצאתי שם גם את השמות של החולה ואמו. (שיחות קודש)

של נעליך מעל רגליך

פעם נתוועדו הרה"ק מראפשיץ זי"ע עם הרה"ק הבני יששכר זי"ע בעת שהי' סכסוך גדול ביניהם בעניין מסויים, והרה"ק מראפשיטץ הקפיד מאוד על הרה"ק הנ"ל והזכיר מאמר הגמ' נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות וכו', ותוך כדי דיבור הסתכל על פירות שהיו מונחים על השולחן לפניהם, והפירות נעשו לאבק, ובכך רצה לרמוז להרה"ק הנ"ל שבכוחו להופכו לגל של עצמות ח"ו. והבני יששכר אחזו חיל ורעדה וענה להרה"ק מראפשיטץ הנה איתא באבות (פ"ב מט"ו) הוי זהיר בגחלתן שלא תכווה שנשיכתן נשיכת נחש ועקיצתן עקיצת עקרב ולחישתן לחישת שרף וכו', נמצא שצדיקים בכוחם להעניש בג' אופנים הנ"ל שראשי תיבות שלהם הוא: נעל דהיינו נ'שיכה ע'קיצה ל'חישה. ובזה יובן שע"כ כשמשרע"ה נשלח להנהיג את ישראל במצרים אמר לו הקב"ה: של נעלי"ך מעל רגליך, דהיינו כשרוצים להנהיג את ישראל צריכים להסיר ההקפדות וכדו' המרומזין בתיבת נע"ל, ובזה נחה דעתו של הרה"ק מראפשיטץ זי"ע ונתפייס עמו, ודפח"ח. (עשר צחצחות)

וירא כי אין איש

שמעתי בשם הרב הקדוש מו"ה ברוך [ממעזבוז] זצ"ל, שפעם אחת באו אצלו אנשי עיר אחת על שבת קודש משבתות השנה, שיעשה להם טובה על דבר הנגישות ועול הנוגשים שיש להם ממושל העיר, שהוא רשע גמור ועשה להם רשעות גדולות עד אשר לא יוכלו שאת, ויבוא לשבות אצלם על שב"ק ועי"ז יוכל להכניעו. והשיב להם זה הפסוק. וירא כי אין איש וגו' רמז לשר העיר שאינו איש כלל, ולא תואר אדם לו, ויך את המצרי כלומר להכות את המצרי הרשע אין ההכרח דווקא לעשות בו פעולה בשבת קודש, אך ויטמנהו בחול שהטמין אותו להניחו לימות החול, שגם בימות החול יוכל להורידו ולהשפילו עד שאול תחתית, עכ"ד. (באר משה)

אכן נודע הדבר

מספרים על הרה"ק ר' מאיר מפרעמישלאן זי"ע שהיה בא לפניו משפט שני אנשים, אדון עם עבדו, אשר באו ממדינה רחוקה, אחד אמר אני האדון והאחר עבדו, והאחר אמר בהיפוך, והרה"ק עשה בחכמה וציווים לצאת החוצה, וכאשר יצאו ועדיין לא הרחיקו קרא ויאמר העבד יבא נא הנה, ופנה העבד אחרי קול הרב לשמוע אל דבריו, מיד הבין הרב כי הוא העבד. כעין זה היה כאן, כי משה רבינו ראה שני אנשים נצים ולא ידע מי הצדיק ומי הרשע, אך כאשר אמר להם רשע למה תכה רעך, הרים אחד קולו להשיב בעזות, הבין מזה כי הוא באמת הרשע, ויאמר אכן נודע הדבר. (קרן לדוד)

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו וישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו. י"ל בדרך צחות, שפרעה הרגיש שיש לישראל רבי ומנהיג, ועל ידי זה הם עצומים באמונה שרבם נותן להם התאמצות וכח באמונת השי"ת, ע"כ אמר 'הנה עם בני ישראל רב', יש להם רב, וע"י כך 'ועצום הם ממנו', לכן אמר הבה נתחכמה לו, ודרשו חז"ל בואו ונתחכם למושיעם של ישראל, ר"ל להפריד אותם מרבם, ואמנם העיד הכתוב 'וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ', בהתחזקות באמונה ויאמינו בה' ובמשה עבדו.

שארית מנחם

ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם. יש לומר בזה על דרך הלצה: שירא מהם מחמת שנטבעו במצרים בעמקי הקליפות ובמידת גדלות והתפארות, והוא שאמר 'ואמרו לי' דייקא 'מה שמו', היינו שהם יאמרו לי שמו של הקב"ה, שיודעים אותו יותר ממני, 'מה אומר אליהם' איך אוכל שוב לפתוח פי לדבר אליהם בשמך הגדול לגאול אותם ממעמקים.

דגל מחנה אפרים

חיים יוסף בלויא
מו"צ העדה החרדית
רח' שמואל הנביא 2/54 ב
טל. 02-5376863
פעיה"ק ירושלם תובב"א

בס"ד יום ג' פרשת שמות תשפ"ג לפ"ק

וזאת לתעודה

הן עמדו לפני חבורה נכבדה של אברכים יקרים וחשובים, תלמידי חכמים מופלגים, לומדי **כולל "עצי חיים"** המתנוסס לתפארה בעיר התורה בני ברק, בנשיאות **כ"ק מרן אדמו"ר מפאטמאר שליט"א**, ועמדו על כור המובחן על לימודם **בהלכות בשר וחלב** בעל פה.

עברתי עמהם בכל הלכותיה ודקדוקיה ופרטיה, וידעו להשיב בידיעה ברורה וסברה ישרה, בבהירות מעולה ובהבנה עמוקה, והפליאו מאוד בידיעותיהם המחכימות, בכל השיטות והלכות החמורות, וניכר עליהם ההשקעה המרובה, בהתמדה ויגיעה גדולה, בלימוד בעיון ועומק לידע ולהשכיל בכל דבר על בוריה, ובשינון שיטות הראשונים והאחרונים והנו"כ הלכה למעשה.

תיתי ליה לראש החבורה הרה"ג ר' ישעי' גאלדשטיין שליט"א אשר זכה לראות פרי בעמלו, כל אחד מלומדי הכולל בא ותלמידו בידו, זכות רבים תלוי בו.

וזאת ברכתי שחפץ ה' בידם יצליח להתעלות בדרכי התורה וקניניה, ולרכוש ולקנות עוד מקצועות רבות בתורה, עדי יזכו להתעטר בכתרה של תורה להיות מורי הוראה, לדון ולהורות בישראל כדת של תורה, ולהגדיל תורה ולהאדירה, בדרך הסלולה והמסורה, מתוך אושר ועושר ונחת והרחבת הדעת דקדושה.

חיים יוסף בלויא

ובעה"ח לכבוד התורה ולומדיה

חיים יוסף בלויא
מו"צ
העדה החרדית
פעיה"ק ת"ו
רח' שמואל הנביא 2/54 ב

וייטב אלהים למילדות וירב העם ויעצמו מאוד. י"ל"ד שלא הזכיר במאי הטיב למילדות, כ"א בפסוק השני, ויעש להם בתים וכדפי' רש"י בתי כהונה ומלכות, וגם זה דרש רחוק והוא רק רמז על העתיד, ועכ"פ צריך להיות מפורש מהו ההטבה, ותו קשה הלא לעיל כבר כתיב ששה לשונות "פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאוד מאוד" וזה מרמז על ששה בכרס אחד וא"כ מה צריך לכפול כאן וירב העם ויעצמו מאוד, ועוד האי מוסיף גורע הוא שלא הזכיר אלא ג' לשונות "וירב ויעצמו מאוד", וי"ל דהנה אחז"ל במס' סוטה ותחין את הילדים שהי' מספקות להם מים ומזון, פירש"י שהי' טומנות הילדים בבתיהן ושם הי' מספקות להם מים ומזון, וצ"ע מה צורך להטמנה הלא עדיין לא נגזר כל הבן הילוד, ועוד הרי קמן שפרעה הרגיש ותחין את הילדים, על כן נראה כיון שהי' מפורסם שבנ"י יולדות ששה בכרס אחד, ע"כ כשהתנצלו המילדות שבטרם תבא אליהם המילדת וילדו, התינח ב' וג' ילדים שפיר, אבל להוליד כל ששה הילדים בטרם תבא המילדת זהו תירוץ דחוק, ע"כ הטמינו ג' בבתיהם וג' הניחו אצל האם, ואמרו טרם באנו אליהם כבר ילדו ג' והנשארים ילדו אח"כ והמיתו אותם, והנה המלך חשש שמא שקר ענו והטמינו הילדים בבתיהם במטמוניות במחילות במרתפות ומי יכול לידע מטמוניות של חבירו, ע"כ ויהי כאשר יראו המילדות את האלהים ויעש להם המלך בתים שם ישכנו המילדות, ואל בתיהם לא יבואו כ"א אשר עשה להן המלך ושם לא ידעו להטמין, והנה אז אחד ששכנו בבתי המלך אילו היו הנשים יולדות ששה בכרס אחד והי' המצריים מוצאים ששה ילדים, והי' איגלאי למפרע שגם הראשונים לא המיתו ג' מהם אלא הטמינם, ע"כ וייטב אלהים למילדות שכל אותו הזמן לא ילדו כ"א ג' בכרס אחד והיינו וירב העם ויעצמו מאוד, רק ג' לשונות, וכשמצאו המצרים רק ג' ידע שהמילדות המיתו ג' שהרי לא הי' להם מקום להטמין בבתי המלך, ולפי"ז כך שיעור הכתוב וייטב אלהים למילדות שלא הי' אז לישראל רק ג' בכרס אחד, וטעם הטובה הזאת הוא, כי ויהי כי יראו המילדות את האלהים ויעש להם המלך בתים שלא יכלו להטמין ע"כ הי' צריכין להטבה כנ"ל.

(חתם סופר)

☆

שלח נא ביד תשלח. במדרש פליאה איתא שלח נא ביד תשלח ביד ר' עקיבא, והיא פלאי, והנל"פ עפי"מ דאיתא (קדושין נ"ז.) ר' שמעון העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה כיון שהגיע לאת ה' אלקיך תירא פירש עד שבא ר' עקיבא ודרש לרבות תלמידי חכמים, ולכאורה קשה למה דווקא ר' עקיבא דרש, ועוד למה כתיב עד שבא, היה לו לומר עד שדרשה, כמו עד שדרשה בן זומא, אכן י"ל ע"פ מה שאי' במדרש שעשרה הרוגי מלכות היו נגד עשרה שבטים שמכרו את יוסף, אך באמת היו רק תשע אלא שצירפו להקב"ה ולכן היו עשרה ור' עקיבא שהיה מן הגרים היה כנגד הקב"ה, ולפי זה ראיתי לפרש מאמה"כ (ויקרא כ"ז ל"ב) וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קודש לה', היינו נוטריקון ו'כי ל'מה מ'ת ע'קיבא ש'היה ר'ועה ב'קר ו'צאן, דהיינו שר"ע לא היה צריך למות כיון לא היה רק תשע שבטים, והתירוץ הוא "כל אשר יעבור" מן העולם "תחת השבט" במקום השבטים שמכרו את יוסף, "העשירי" היינו ר' עקיבא, "יהיה קודש לה'" במקום הקב"ה, ולפי"ז יתבאר ר' שמעון העמסני היה ירא להשוות ת"ח להקב"ה לכן פירש "עד שבא ר' עקיבא" אחר שראה שר' עקיבא היה נגד הקב"ה ויכולים להשוות ת"ח להקב"ה "ודרש" גם ר' שמעון היה כבר יכול לדרוש, וזה שאמר משה שלח נא ביד תשלח דהיינו שתשלח ביד מי שיהיה נחשב כמוך דהיינו ר"ע שהוא במקום הקב"ה.

(פרדס יוסף)

דורש טוב

למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתני, וברש"י למה הרעתה **וא"ת מה אכפת לך, קובל אני על ששלחתני, התמיהה גלויה** האיך יעלה על הדעת שמשה רעיא מהימנא שמסר נפשו תמיד על בני ישראל, לא יכאב לו צערן של ישראל, **ותו קשה** אמאי אם לא אכפת לו יהיה לו טענה על ששלחהו.

ונראה דהנה באמת אמר הקב"ה, וגם את הגוי אשר יעבודו 'דן אנכי', משמע שבכבודו ובעצמו ידון את המצרים ויפדה את ישראל ולמעשה שלח את משה, **והטעם** הוא משום שיצאו ישראל ממצרים קודם זמנם, והבטחת השי"ת 'דן אנכי' היתה רק אם יגאלו בזמנם הנכון, **אך אם נימא** כדעת הסובר שקושי השעבוד השלים את הזמן של ארבע מאות שנה אז הדרא קושיא לדוכתא אמאי שלח שליח ולא גאלם הקב"ה בעצמו, **וזה שאמר משה למה הרעותה לעם הזה, והלא הם סובלים צער למעלה מנשוא.**

וא"ת מה איכפת לך והלא ע"ז יצאו קודם זמנם דקושי השעבוד ישלים, קובל אני 'על ששלחתני' ולא תפדה אותם בעצמך, **שהרי קושי השעבוד משלים הזמן ושפיר צריך אתה לקיים ההבטחה של דן אנכי. כיון שהזמן הנכון הוא.**

(חתם סופר, הובא בכתב סופר)

מתתיהו דייטש

רב ואב"ד שכונת רמת שלמה

דומ"צ העדה החרדית

פעיה"ק ירושלים תובב"א

בעמח"ס שו"ת נתיבות אדם

ט"ז טבת תשפ"ג, פעיה"ק ת"ו

וזאת לתעודה

ועתה השור"ה הזאת בכתב המגיע לשבחם של האברכים המופלגים בתורה ויראה טהורה ה"ה הרה"ג שליט"א חו"ר **כולל עצי חיים ד'סאטמאר** בעיואב"י בני ברק ת"ו בראשות הגאון המפו' מוה"ר **ישעי' גאלדשטיין** שליט"א, אשר עמדו לפנינו על כור המבחן בשו"ע יו"ד ח"א **חל' בשר בחלב**, ואכן מה מאוד נהניתי לראות כי ניכרין דברי אמת שיגעו ושנו הרבה בקנין תוה"ק, ודברי השו"ע והנו"כ שנונים על פיהם, וכן הצעתי לפניהם כמה שאלות הנוגעות למעשה בהני הלכתא גבירתא, והשיבו היטב בתבונה ובהשכל, בטוב טעם ודעת. ובטוחני בהם בס"ד כי כאשר ימשיכו כן ביגיעת התורה בכל חלקי השו"ע יעלו מעלה מעלה להורות הוראה בישראל ורבים יהנו מאורם ותורתם כי גם יראתם קודמת לחכמתם.

ושמחתי לראות כי פרח מטה אהר"ן הוא ניהו נשיא הכולל עטרת תפארת ישראל ש"ב **כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מסאטמאר שליט"א** רבא דעמיה ומדברנא דאומתיה בכל קצוי תבל ועיניו צופיות לציון ברינה של תורת ארץ ישראל, בשערי ציון המצוינים בהלכה, לגדל לגיונות של מלך – מלכי רבנן, מורי הוראות בארצנו הקדושה, להאיר פני תבל ומלואה.

ויעזור השי"ת שיזכו לילך מחיל אל חיל ויפוצו מעינותיהם חוצה לזיכוי הרבים מתוך שפע נחת והרחבת הדעת לאורך ימים ושנים בשמחה ובטוב לבב ובקרוב נזכה לראות בישועתן של ישראל בביאת משיח צדקינו מתוך רחמים וחסדים גלויים אכי"ר.

הכו"ח לכבוד התוה"ק ועמלי' בטהרה

מתתיהו דייטש
רב שכונת רמת שלמה
דומ"צ העדה החרדית
עיה"ק ירושלים תובב"א

ואל"ה שמו"ת

וחייב אדם לקרוא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בלבוש או"ח סימן רפ"ה סעי' א' מביא הרמז על פסוק הראשון שבסדר שמות, ואל"ה שמו"ת ר"ת ו'חייב א'דם ל'קרוא ה'פרשה ש'נים מ'קרא ו'אחד ת'רגום, ויסודו הוא ב'רבינו אפרים' על התורה, וכ"כ הפרי מגדים שם סימן מ"ז סק"א, ועיי' ב'בבעל הטורים' השלם ריש פרשת שמות שכתוב: ואל"ה שמו"ת בנ"י ישרא"ל ר"ת ו'אדם א'שר ל'ומד ה'סדר ש'נים מ'קרא ו'אחד ת'רגום ב'קול נ'עים י'שיר י'חיה ש'נים ר'בות א'רוכים ל'עולם עכ"ל, והוא עפ"י דברי הגמ' במס' ברכות (ח.) דכל המשלים פרשיות עם הציבור מאריכין לו ימיו ושנותיו, וב'מעדני יו"ט' שם על הרא"ש (סימן ח' סק"ה) ביאר כפילות הלשון ימיו ושנותיו, דהיינו דזקן שכבר האריך שנותיו, מאריכין לו ימיו, ועוד דאריכות ימים וקיצור ימים אין הכוונה על אריכות ימים כפי המובן הפשוט, רק על ימי טובה דהיינו ימים ארוכים, או ח"ו ימי רעה דהיינו קיצור ימים באיכות.

בספר ה'חינוך' בההקדמה כתב הטעם בזה, וזה תו"ד: "אחת מן המצוות והיא עיקר ויסוד שכולם נשענות עליו היא מצות לימוד התורה, כי בלימוד ידע האדם המצוות ויקיים אותן, וע"כ קבעו לנו חכמינו ז"ל לקרוא חלק אחד מספר תורה במקום קיבוץ העם שהוא בית הכנסת, לעורר לב האדם על דברי תורה, בכל שבוע ושבוע עד שיגמרו הספר וכו', ועוד חייבונו חכז"ל **לקרוא כל אחד ואחד מישראל בביתו בכל שבוע ושבוע כמו שקורין אותו במקום הקבוץ, וזה אמרם ז"ל לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור, כדי שישכיל בדברים יותר בקרוא אותו בביתו**", עי"ש. הרי מבואר הטעם דכשיקרא לבדו ויעבור הפרשה יבין יותר בלימוד התורה הקדושה. וכעין זה מבואר בלבוש רפ"ה סעי' א': "כדי שיהא בקי יותר בתורה", עי"ש.

שוב מצינו ב'שו"ת בעלי תוספות' (סי' ט"ז) ביאור דאם יעביר הסדרא קודם הקריאה יתן דעתו ולבו לקריה"ת, עי"ש, והיינו כמו תלמידים דקודם השיעור של רבם לומדין בעצמן כדי דבשעת השיעור יתן דעתם מה שאומר, כמו"כ אם מכינים לפני הקריאה בהעברת הסדרא יתן דעתו לזה, וכן מבואר ב'שיירי כנה"ג' הגהות הטור אות א', דלכן קוראין תרגום כיון דתכלית של העברת התורה הוא כדי שיבין מה שקורא.

כעין זה הוא ב'הגהות רא"מ הורוויץ' ז"ל במס' ברכות (שם) על מאי דאיתא שם: שכל המשלים פרשיותיו מאריכין לו כו', דלכאורה אינו מובן מ"ש 'שכל' דהא רוצה ליתן טעם לדין זה ואיה הטעם והשייכות להשלמת הפרשה עם אריכות ימים, ונראה דה"פ לעולם ישלים כו' **היינו קודם הציבור שיהי' מורגל על לשונו ויוכל לקרוא בתורה בעצמו**, כדאיתא בתנחומא ומובא באו"ח ריש סימן קל"ט "במקום שנהגו לקרוא בעצמו לא יעלה אם לא העביר בינו לבין עצמו פעמים ושלש", ובסוף ברכות איתא ג' דברים מקצרין ימיו כו' **הנקרא לתורה ואינו עולה**, וא"כ כיון דלא יעביר בינו לבין עצמו לא יעלה ויגרם קיצור ימים משא"כ שעלה לתורה הי' קורא בתורה בעצמו, ולכן אם אינו מוכן לקרוא בתורה ולכן לא יעלה לתורה משום דאינו יכול לקרוא, יגרום לעצמו קיצור ימים רח"ל.

גם בספר 'חדשים גם ישנים' [להגאון רבי יונתן שטייף זצ"ל] (דף ח: הלכה קמ"ב) כתוב להסביר ההלכה דלא יקדים ולא יאחר הסדרה, דתכלית העברת הסדרה הוא כדי שיהא שגור בפיו, דכשעולה לתורה יהא מורגל בפיו, עי"ש.

וב'מדרש רבינו דוד הנגיד' נכדו של הרמב"ם כ' טעם חדש בפרשתן (דף ו:) "ואלה שמות תמצא אותן נוטריקון של וחייב אדם להשלים התורה שנים מקרא ואחד תרגום, כוונתי, חייב אדם לקרוא בכל שבוע את הפרשה שמו"ת וביום השבת ישמע אותה מביהכ"נ פעם אחד, נמצא איפא שיהיה בסך הכל ארבע פעמים, ובזה תהיה נקלטת בדעתו יפה, וזה כפי מה שהיה הלימוד מאדון השליח הנביא משה רבינו ע"ה שהיה חוזר על דבריו ד' פעמים וכו', עי"ש.

וחידוש נפלא מצינו בספר ה'רוקח' על התורה פ' דברים, דמדייק על מה שכתוב שם ב' פעמים 'דיבר' משה, [אלה הדברים אשר 'דבר משה' (פסוק א'), 'דבר משה' אל בני ישראל (פסוק ג'), ופעם אחד הלשון 'באר' (פסוק ה') הואיל משה 'באר' את התורה הזאת] וביאר שם וז"ל: "דהיינו משם דתיקון הא דאמרינן בפ"ק דברכות לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור ב' מקרא וא' תרגום ואפילו עטרות ודיבן, לכך ב' פעמים 'דבר' משה וא' 'באר' הוא תרגום שמבאר", עי"ש, הרי שגם לדברי הרוקח תקנה זו של קריאת שנים מקרא ואחד תרגום נתקנה ע"י משה רבינו ע"ה. וכעין זה מבואר ב'ערוך השלחן' סימן רפ"ה (סעי' ב) וז"ל: "ולא נודע לנו טעמו של דבר ובוודאי בשעה שתקן משה רבינו לקרות בתורה תיקן ג"כ תקנה זו שכל אחד יקרא שנים מקרא ואחד תרגום", עי"ש. ובספר 'קריאת התורה כהלכתה' ציין להגהות ר"א ב"ר משה על הטור (מר"א ב"ר משה טרוטלין ז"ל), שכתוב: "שנים מקרא ואחד תרגום, ורמז לדבר מואלה שמות - שמות ראשי תיבות שמו"ת, ר"ל **כשיצאו בני ישראל ממצרים הותנה עמהם** שיקראו שנים מקרא ואחד תרגום, ורמז מואל"ה שמו"ת עי"ש, יוצא לנו מזה דבר חידוש, **דזה הי' תנאי שהותנה עם בני ישראל כשיצאו ממצרים דיקראו הסדרה בכל שבת ושבת.**

ובספר השל"ה הק' בפתיחה לתורה שבכתב, כתוב בלשו"ק: "בענין גודל המצוה שציוו רז"ל (ברכות ח, ב) להשלים פרשיותיו שנים מקרא ואחד תרגום, ובודאי הכוונה היא ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים, **על כן צריך האדם לידע ולהתבונן בכל פרשה ופרשה ולהבין ענין המצות הכתובים בזאת הפרשה, הן מצות עשה, הן מצות לא תעשה, עד תשלום כל התרי"ג.** אף שהרבה פרשיות הן שלא נמצא שם איזה מצוה, ואף שאינה מצוה פרטית מתרי"ג, **מכל מקום היא מצוה רבה והיא ענף ממצוה שהיא נמנית בתרי"ג** וכו', עי"ש, וכן אמר המלאך למרן הב"י [מגיד מישרים בסוף ישעי']: "והטוב בעיניך שאתה קורא הפ' שנים מקרא ואחד תרגום בריהטא כחותה על הגחלים לפרוק עול מעליך, והלא יש לך לזכור מאמר רשב"א אל תעש תפלתך קבע וכו', אבל צריך לקרות הפרשה בנחת ולהרגיש בספקותיה, ולתרץ אותם, ומה שלא תוכל לתרץ עיין במפרשים, ופיו מלא תוכחות על הרהור ד"ת לבל אפסיק רגע כלל", עי"ש.

וכן נהג מרן החת"ס ז"ל כמו שכתב בעצמו (שו"ת חת"ס חלק ו' סימן ס"א) בלשו"ק: "מ"ש ברוב אהבתו עזה אלי להעתיק לו חידושי על הרמב"ן, האמת אגיד כי תלי"ת ימצא בכלל חי' תורה שלי שאני רגיל לעשות קונטרס מיוחד לכל שנה ושנה, ולהעלות מה שחנני ה' מידי שבת בשבתו **בעיוני בשעת העברת שמו"ת ובשעת קריאת התורה**, כמ"ש של"ה מסכת שבת פרק נר מצוה אות ט"ו וציוה על זה" וכו', עי"ש.

ובדרך אגב ראוי לציין דבר נפלא שהתוספות יו"ט מצא בעת העברת פרשת השבוע העבר פ' ויחי בשנת ת"א לפ"ק, הובא בסדר גיטין לבעל התוספות יו"ט, מידי דברו בתקנת שו"ם [ש'פיירא, ו'ורמייזא מ'גנצא] בעניני גיטין, והוא כמובא בספר מהרי"ל (מנהגים) הלכות גיטין: "מנהג קהילות שו"ם במדינת ריינוס שהם שפייאר וורמייזא מגנצא תקנת רבותינו ז"ל הקדמונים, כשיתנו גט באחת מהן, שישלחו מקודם לכן לשתים האחרות להסכים עמהם להנתן הגט בהסכמתם בהיתר. ופעם אחת היתה וועד להקהילות במגנצא ישובו דמהר"י סג"ל, ואיקלע להנתן גט שמה ולא רצה מהר"י סג"ל להקל על הזוג שיסכימו אותם שהיו שם בשליחות אחיהם משני הקהילות על הוועד, אך הצריך את הזוג לשלוח שליח מיוחד להביא ההסכמות ממקום הקהילות. כי אמר עיקר התקנה לא נתקנה מעיקרא רק להחמיר על הזוג להרבות הוצאה אולי רע בעיניהם להוציא ויבטל הגט. ע"כ הצריכו לתת בכל קהילה ג' גדולים ישנים שקורין אלט טורנש שכל א' שוה ב' גדולים מרגיטן לג' פרנסי העיר שיחתמו ההסכמה, וכן בעיר ששם הגט. וכן ראיתי שפעם אחת נתחרט הזוג באשר הרע עינם על ההוצאה ונתפייסו לישאר יחד", וע"ז כתב התיו"ט בספרו סדר גיטין [נדפס בפסקי ושו"ת מהר"ש מלובלין]: **אמר י"ט**, בשבת פרשת ויחי א"ת לפ"ק **כשחזרתי בשבת שנים מקרא ואחד תרגום** ראיתי שבצוואת יעקב אבינו ע"ה שאמר אני נאסף אל עמי וגו' וסיים דבריו מאת בני חת התחיל בא' וסיים בת', עלה על רוחי לראות אם יש בדבריו כל הא"ב, ומצאתי כל האותיות של הא"ב חוץ **אלו שתים היינו גט**, אז אמרתי הלא דבר הוא ולא לריק רק לרמוז למנוע הגט בכל מה שיכולין ויפה כיוונו שו"ם דלעיל, עי"ש.

ודבר נפלא כתב ב'ערוגת הבושם' פרשת צו על הפסוק וידבר ה' וגו' המקריב את זבח שלמיו: דלמה נתנו אריכות ימים על המשלים פרשיותיו, וגם מהו הלשון **עם הציבור**, עפ"י מה שפירש הפלאה דלמה נדמה צדיק לתמר ולארז, דתמר נושא פירות ולא ארז, אבל הארז יגדל עד שמי מרום, והטעם הוא דארז כל גדולתו הוא לצורך עצמו ע"כ יגדל עד שמי רום, אבל

תמר כל יניקתו לצורך פירות ע"כ אין ביכלתו לגדל כ"כ, **וצדיק כתמר יפרח, דהיינו הכל בשביל הפירות**, אבל הקב"ה אינו מקפח שכרו בשביל זה רק מוסיף לו אורך ימיו ושנות חיים, וזה **כארז בלבנון ישגה**, וקדמפרש ואזיל שתולים בבית ה' וכו', עוד ינובון בשיבה וגו' ואינו מקפח שכר כל ברי"ה, והנה התרגום הוא כדי לפרש למי שאינו מבין מדעתו, אבל ת"ח אינו צריך לזה, מ"מ **כיון דהוא עם הציבור משלים עם התרגום**, ולכן אומרין לו דלא יהי' חסר לו כלום רק אדרבה יהי' לו אריכות ימים ושנים, עי"ש.

וראויים הדברים למי שאמרם אשר כמאמרו בקודש כן עשה, כמסופר ב'תולדות ערוגת הבושם': "כנודע היה מעביר הסדרה בערב שבת לפני הצהרים מתוך ספר תורה, סלסולי קולו מלאו את חלל בית המדרש, והיתה מורגשת שהשכינה שרויה בתוכו ונהנה מקול תורה זה, המרעיד את נימים הכי פנימיים של לב האדם", עי"ש.

ומדי דברו בו אציין עוד עובדא מה שמסופר ב'תולדות ערוגת הבושם' (עמוד קלח): "בעת ביקורו של הרה"ק רבי מרדכי'לע מנדבורנא זצ"ל, בישיבתו של הגה"ק בעל ערוגת הבושם זצ"ל, נפגש עם תלמידי הישיבה והתעניין בלימודם. לשאלת הגה"ק אם הוא שבע רצון מהישיבה, ענה לו הרה"ק מנדבורנא: הן אמת שמופלגים הם בתורה, אמנם כמדומני שיש ביניהם בחורים שאינם יראי ה', כששמע זאת הגה"ק, נתחוורו פניו מאוד ואמר: למה יאמר כן, השיב לו הרה"ק: **הנני מרגיש במקצתם שאינם עוברים על הסדרא שנים ואחד תרגום**, מיד בירר הגה"ק את הדבר, ונודע לו שאמנם כך הם פני הדברים, שמפני שהם טרודים לקראת הבחינה שנערך ביום ערש"ק, אין להם פנאי להעביר הסדרא, **מאז הקפיד הגה"ק מאוד בזה, לראות שכולם יעבירו הסדרא מדי שבוע שנים מקרא ואחד תרגום**", עיי"ש.

ובספר 'מגיד תעלומה' להגה"ק הבני יששכר ז"ל (ברכות ח:) כתב בזה"ל: "יש להתבונן דאילו היה אומר וכ"ל המשלים וכו' מאריכין וכו' הי' צודק דמשמיענו שכרו, אבל באומרו שכל המשלים וכו' משמע דמשום הכי ישלים כי מאריכין ימים להמשלים, ומשנה שלימה שנו לנו רבינו הקדוש אל תהיו כעבדים וכו'. והנראה דהנה אמרז"ל לעולם ישלם אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמיד, והנה אנחנו מחייבין אותו לקרות ג"כ הפרשה שמו"ת ואימתי ישולם נגדם משנה ותלמוד, **לזה הבטיחו שלא יחוש, שיאריכו לו ימיו ושנותיו להשלים נגד הקריאה הלזו במשנה ותלמוד**", עי"ש.

ודברים כדרבונות בחומר הענין כתוב בספר 'פלא יועץ' (ערך פרשיות) ולחיבת הקודש נעתיקו במילואו: "ידוע מאמר רבותינו זכרונם לברכה (ברכות ח, א) לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור, שנים מקרא ואחד תרגום, שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו. והנה עיקר מצות קריאת שנים מקרא ואחד תרגום הוא ביום הששי, אבל לאנשים הטרודים אחר מזונותיהם הלוא טוב שיקראוה ביום השבת שחרית. ומי שאינו יודע לקרותה ידבק עם מי שיודע לקרות ויקראוה יחד. וכתבו המקובלים שיש להקפיד הרבה בקריאת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום לקרותה בכל טעמיה ודקדוקיה הדק היטב. **והנה על כגון זה, מצוה שמתן שכרה בצדה, אורך ימים בימינה, מי שאינו חושש לקיימה ענוש יענש ממה נפשך, אם אינו מאמין בתורה ובדברי חכמים נידון בצואה רותחת, ואם מאמין ואינו חושש ועל חייו לא חס, הרי זה מתחייב בנפשו ועתיד ליתן את הדין מעין מאבד עצמו לדעת. ומה גם בדבר שקל לקיימו מאן לא בעי חיי, הרי זה נמשל כבהמות**. זה כלל גדול בתורה ובקיום המצוות, כזאת וכזאת יתן אל לבם האיש החפץ חיים ומתוך שלא לשמה בא לשמה לעשות נחת רוח לפני אבינו שבשמים ולתקן הדברים בשרשן. כי מאחר שהפרשיות הם דברות קדשו יתברך, בודאי יש ויש בהן סודות עליונים על כל אות ואות ועל כל קוץ וקוץ תלי תלין, וכל התורה כלה שמותיו של הקדוש ברוך הוא, והקורא בהן בונה בשמים עליותיו (עמוס ט, ו) ואף כי אין אתנו יודע, הקורא קורא כדרכו, ויחשב שיש רזין ורזי דרזין, ומעשה ידינו כוננה עלינו", עי"ש.

וכעין זה כתב בספרו 'חסד לאלפים' (סי' רפה ס"ג) וז"ל: "רבים מעמי הארץ לא ניסו כאלה לקרות הפרשה שמו"ת, **ולו חכמו ישכילו, כמה היו רוצים לקנות בזוזי אי היה מאן דאמר**

רמזי הפסוק ואל"ה שמו"ת

מצאתי מכתיבה קדמונית כמה גימטריאות על פסוק **ואל"ה שמו"ת בנ"י ישרא"ל הבאי"ם מצרימ"ה א"ת יעק"ב אי"ש ובית"ו בא"ו**, וכו'.

....עוד לפרשו על ענין התורה. **ואל"ה**, ו'חייב א'תה ל'קרות ה'פרשה. **שמו"ת**, **ש**'נים מ'קרא ו'אחד ת'רגום. **בנ"י**, **ב**'טעמי נ'גונה י'קראנה. **ישרא"ל**, **י**'שמח **ש**'מחה **ר**'בה א'ם ל'מדה. **הבאי"ם**, ה'עוסק **ב**'תלמוד א'ינו י'רא מ'העונשין. **מצרימ"ה**, מ'כל צ'רות **ר**'בות י'וצלו מ'שניני ה'תורה [א"נ מ'למדי ה'תינוקות]. **א"ת**, **א**'ל **ת**'למדו. **יעק"ב**, י'חידים **ע**'שו **ק**'יבוץ **ב**'לימודיכם. **אי"ש**, **א**'ז **י**'תקיים **ש**'ינונכם. **ובית"ו**, ו'הלומד **ב**'לילה **י**'תענג **ת**'מיד ו'יבורך. **בא"ו**, **ב**'חסד א'לקים ו'בטובותיו". עי"ש כל הרמזים הפלא ופלא.

ספר 'רבינו אפרים על התורה'
[פירוש רבינו אפרים בן רבינו שמשון ז"ל] (סוף פ' שמות)

מאן בעי סם חיי, כ"ש לרדוף אחר מצוה זו אשר עליי' אמרו רז"ל הקדושים אשר מפיהם אנו חיים, שכל המשלים פרשיותיו עם הציבור מאריכין לו ימיו ושנותיו, נמצא שהמתעצל וחדל מקרא אותה, לא חפץ בחיים, והרי הוא כאילו מתחייב בנפשו, הנה כי כן מי האיש החפץ חיים לא יעבור מלקרוא אותה שבוע בשבוע לעשות נחת רוח ליוצרינו, עי"ש שמאריך בזה.

ונעתיק לשו"ק של החיד"א ז"ל בספרו 'חומת אנך' בפרשתן: "ורבינו אפרים ז"ל בפירוש כ"י כתב ואלה שמות ר"ת וחייב אדם לקרות הפרשה שנים מקרא ואחת תרגום עכ"ד, וצריך להבין מאי שיאטיה דרמז זה כאן, ונראה דנודע דגלות מצרים היה לברר ניצוצות הקדושה אשר שם במצרים ערות הארץ בכח שעבודם בחומר ובלבנים וכו', וסוד קריאת הפרשה שנים מקרא ואחת תרגום הוא לברר מנוגה דחציה בחול וחציה בקודש, וע"י קריאת הפרשה שנים מקרא ואחת תרגום אנו מכניסין מחציה שבחול אל הקודש, כי תרגום גימטריא תרדמה, סוד נוגה, ולחברה עם המקרא כל פסוק ופסוק שיהא נכלל בקדושה כמו שהאריך רבינו האר"י זצ"ל, וא"כ יכון מאד כאן בשעבוד מצרים שהוצרכו לכל תוקף השעבוד לברר ניצוצי הקדושה, ומעין דוגמא **חיובא רמיא על כל אדם מישראל לקרוא הפרשה שנים מקרא ואחת תרגום** לברר מנוגה ולכלול בקדושה, וכתיב **את יעקב איש** ס"ת **שבת** בסוד והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו, וז"ש הבאים מצרימ"ה גימטריא שכינה, דהברורים יבואו לשכינה", עי"ש.

וב'חידושי חתם סופר' (חולין כח:) כתב: "דהתרגום הוא קליפת נוגה שנאחזה בתורה ע"י שבירת הלוחות בעו"ה, ואעפ"י שחזר ונתן לוחות שניות ונסתלקה הקליפה, מ"מ לגמרי לא נסתלקה לכן צריך לתקנה לבטלה חד בתרי בשנים מקרא, כי הקליפה לא נסתלקה לגמרי", עי"ש. ויסוד הדברים הוא ב'כתבי האריז"ל', וע"ע ב'בני ישששכר' מאמרי השבתות מאמר י' אות ה'.

ועי' ב'כף החיים' (רפ"ה סקל"ב) מה שכתב: "מיהו עיין 'מטה יהודה' (אות ט) מה שכתב בשם המקובלים כי על ידי קריאת שנים מקרא ואחד תרגום יזכה האדם להכנת תוספת נשמה יתירה, ונקרא אדם שהוא שם משובח ומפואר מכל הכינויים, איש, אנוש, כמבואר בזוהר כי זה כל האדם, וסימניך ויקרא ה'אדם' שנים מקרא ואחד תרגום וימשיך עליו רוח טהרה מלמעלה וכו', ועל כן יזהרו שלא להפסיק בעת קריאת הפרשה בשום שיחה ואפילו בדברי תורה. ואני שמעתי שבכח סגולת קריאת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום נברא מלאך אחד, והמפסיק בינתיים מערב במלאך ההוא ח"ו הקליפה, וכן מרגלא בפומייהו דתלמידי בי רב ע"כ", עי"ש.

ובספר 'בת עין' (בלקוטים בסוף הספר ד"ה סגולה) כתב שבסגולת אמירת שמו"ת בערב שב"ק יוכל האדם לכוין כראוי בתפלות שבת, וז"ל: "סגולה ועצה שיכול אדם לקשר מחשבתו אל הדיבור בתפלות שבת הוא לראות לקרות הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום דוקא ביום וא"ו ערב שב"ק וכו', עכ"ל. ובספר 'אורחות חיים' (סק"ד) כתב בשם 'אור לשמים' שאם האדם גומר לסדר הפרשה לפני חצות יום ערב שב"ק מובטח לו שלא יבוא לידי עבירות.

ופלא הוא לציין מה שראיתי בספר דרך הטובה והישרה, בהקדמת המו"ל שכתב: "המחבר היה רגיל לספר בשם הרה"ק משינאווע זי"ע כי כאשר בימינו אלה אין לנו דין תלמיד חכם, אבל הלא אינם רוצים להיות בכלל נותן בתו לעם הארץ, או נושא בת עם הארץ, **ע"כ הגבול לצאת מגדר עם הארץ, הוא אם יודע להעביר הסדרא שנים מקרא ואחד תרגום**", עי"ש.

ונסיים בדברי ספר 'חסידים' (אות ש"א): "יהודי אחד לא היה קורא שנים מקרא ואחד תרגום שמאריכין לו ימיו ושנותיו, כי אמר אני קץ בחיי למה אקרא, אמר ליה החכם לא אמר זה רק כנגד האוהבי חיים, אלא מעתה מה שכתוב אריכות ימים בכבוד אב ואם ובמשקלות, וכי בעבור זה יפטרו עמליהם ומרי נפש שקצים בחייהם, אלא לא דברה תורה על תוכחות, שמי שאינו חושש בהם שיעשה מה שלבו חפץ, ולא נאמרו הברכות על מי שאינו חושש בהן להיות פטור, שאין זה דומה לשכיר יום שאדם יכול לומר אם תעבדני בטוב אני אוסיף על שכרך, כי השכיר יכול לומר איני חפץ לעבוד לך ואיני חפץ בשכירותיך, אלא לעבד קנין כספו דומה שאין העבד עושה תנאי לרבו, ועוד דומה לשורו וחמורו שנאמר (ישעיהו א ג) ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא התבונן, כשם שעול הבעל עליהם כך עול הקב"ה על בריותיו, כמה שכתוב (ישעיהו א יט) אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו ואם תמאנו ומריתם חרב תאכלו, לפי שנתן רשות לעשות טוב ורע, וחפץ שיעשו רצונו על מנת שלא לקבל פרס, אלא כנגד האוהבים הנאות העולם והיראים מפני הפורענות אמר הקב"ה עשו רצוני כדי שייטב לכם ולבניכם לעולם, ודברי תוכחות אם לא תעשו רצוני, אבל כנגד העושים מאהבה לא אמר שכרם כי אין קץ לשכרם, לכך יקרא אדם שנים מקרא ואחד תרגום לשם מי שאמר למען תהיה תורת ה' בפיך, וכתיב ודברת בם, וכתיב בפיך ובלבבך לעשותו, וכתיב ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, וכתיב וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל, וכתיב ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם, ומ"מ הקב"ה יאריך ימיו שנותיו", עי"ש.

ונפלאות מצאתי בספרי דבי רב הגאון הגדול הראב"ד ירושלים עיה"ק שליט"א בספרו שו"ת 'תשובות והנהגות' (ח"א תקמ"ו) שכתוב בזה"ל: "דע"י קריאת שנים מקרא ואחד תרגום זוכין למלאך מיוחד להצילו ביום הדין", עי"ש.

מוסדות יטב לב בארה"ק

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מזלא טבא וגדיא יאה

ברגשי הודאה והערכה, נשגר בזה כוס של ברכה, בברכת מז"ט בשיר ושבחה, קדם ידידינו הנכבד והנעלה, נודע לשם ולתהילה, תוך נדיבי עם סגולה, רודף צדקה וחסד, מגדולי תומכי מוסדותינו הק' בכל עת תמיד, מנח"ם משיב נפשינו

הרבני הנכבד והמפואר, מוכתר בכל תואר

מוה"ר מנחם ליבערמאן הי"ו

אב"י בוויליאמסבורג יע"א

לרגל שמחת אירוסי בנו למזל טוב

החתן החשוב המופלג בתורה ויראה, נודע לתהילה ולתפארה

כמר **משה עמרם** ני"ו

עב"ג הח' שתחי' בת ידידינו הרבני הנכבד המפואר

מוה"ר **יוסף שמואל דאזענפעלד** הי"ו

יה"ר שתזכו לראות ולרוות רב תענוג ונחת ממנו ומכל יוצאי חלציכם, ותזכו להמשיך במעשי צדקה וחסד לאורך כל ימי חייכם, ואלקא דמאיר יענכם, להניח ברכה אל תוך בתיכם.

המברכים בתודה וקול זמרה

מאיר נפתלי פערל

בשם הנהלת מוסדות יטב לב בארה"ק

הקושיא

שהציע כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

- בסוגיא ד'קם ליה בדרבא מיניה'-

מס' כתובות ל:

לפני תלמידיו היקרים **בהיכל מתיבתא** הק' **תורה ויראה**
יום ה' פ' **ויחי** - א' **שמות** שנת תשפ"ג - לקראת נסיעתו למקום הנופש פאלם ספרינג'ס

בסוגיין (כתובות ל:) נחלקו תנאי ורבנן, האם נאמר דין דקם ליה בדרבנן מיניה בנתמייב מיתה בידי שמים, או רק בנתמייב במיתה בידי בית דין. והסיק בגמרא מאי מיכא דין רבנן לתנאי, מיכא ביניהו זר שאכל תרומה, לתנאי פטור, ולרבנן חייב.

והקשה בגמרא ולתנאי פטור. והאמר רב מסדא, מודה ר' נחוניא בן הקנה, בגונב חלבו של חבירו ואכלו, שהוא חייב, שכבר נתחייב בגניבה קודם שבא לידי מיסור חלב, שלמא דמעיקרא לתגבים קנייה, מתחייב בנפשו לה הוה עד דאכיל ליה, הכא נמי בעידנא דתגבים קנייה, מתחייב בנפשו לה הוי עד דאכיל ליה, הכא במאי עסקינן, כגון שתבח לו חבירו לתוך פיו. קוף קוף כיון דלעסיה קנייה, מתחייב בנפשו לה הוי עד דבלעה, כגון שתבח לו לתוך בית הבליעה. היכי דמי, אי דמי לתהדורה, ניהדר, אי לא מצי לתהדורה, דמאי חייב, לא צריכא, דמצי לתהדורה ע"י הלחך.

ובתום' (ד"ה ולתנאי פטור) העירו, הכי נמי הוה מצי לתקשויי דמתניתין דף' **כל שעה** (פסחים דף לח:) דקתני האוכל תרומת חמץ בפסח, בשוגג משלם קרן וחומש, במזיד פטור מתשלומין ומדמי עליה מן התשלומין, לפי מה דמוקמינן לה כרבי נחוניא בן הקנה, דהוי משום דקלב"מ במיזד כרת.

וההפלאה בספר כתובה, כ' לתרץ דברי הרמב"ם (בפ"ו מהלכות חמץ) דה'קונה' חמץ בפסח לוקה משום בל יראה, ע"כ לא שייך לומר מדלתגבי קניה וכבר נתחייב גזילה משעת הגבהה, ועז נתחייב, דהא גם על ההגבהה אין לחייבו, דהא על ההגבהה משום דאיכא מלקות בל יראה בשעה שקנאו, ועז נתחייב בגניבה ועל כן פטור מן התשלומין דקלב"מ.

והנה יש לפלפל בחידושו של הגאון ההפלאה, שחידש לומר שעל כן אין חייב בחמץ, מכיון דברגע לתגבים כבר נתחייב על איסורא דבל יראה ובל ימצא, ומיד כבר קנאו בקניני גזילה, וע"כ הרי שבאו שניהם בבת אחת וקלב"מ.

דהנה הגאון **רבי עקיבא איגר** (מהדו"ק סי' קסד) בתשובותיו, העלה לחדש, וכ' לחדש דבגזלן אין החיוב ממון רק על שעת עקירה. דגם אם"כ כל זמן שהוא מוגבה בידו או בתלישו קונה 'עתה' ועשה עליו 'חיוב גזל'. ולפ"ז לחזיון דבהוקר אחר הגזילה ונחבד דמשלם כשעת הגניבה. י"ל דכיון דבשעת גניבה קנה לכל חיובים ומיד קס ברשותיה ולא ניתוסף חיוב אם"כ. אבל הכא כיון דמכח קס ליה בדרבנן מיניה לא חל עליו 'חיוב דגניבה'. בתופן כזה גם אם"כ כשהוא בידו אלה אז קנין דחיוב גניבה.

והנה לדברי הגרע"א שוב מי יפשר לתרץ קושיית התוס' כמו שתירץ הגאון בהפלאה, שעל כאן אין חיוב גניבה בחמץ, כיון שבני החיובים באו בבת אחת, דהא לדברי הגרע"א גם אחר שכבר נתחייב בחיובא דחמץ בהגבהה לתגונה, שוב נתחייב עוה"פ בחיובא דגניבה וגזילה. והגם שאין כאן קושיא, וכי גברא לגברא קרמית, ומכל מקום יש בה עיון קצת, דהא לפי מה שביאר הגרע"א שוב אין כאן יישוב לקושיית התוס'.

---

[1] ובזה יסוד זר שביאר כאן הגרע"א מבואר גם בכמה מספרי אחר בחחרונים, עי' **בנחיבות המשפט** (סימן צצ"ו, סק"ו) שביאר מעין יסוד זה בסגנון אחר, דחיוב תשלומין של הבגד הוא ע"י מה שחייבה תורה בתורת בתוספת 'והשיב את הגזילה' ובפופן שנתחייב במיתה ומהניון קלב"מ שוב אין כאן חיוב של והשיב את הגזילה, ואין כאן קניני גניבה. ונחיבות נסתפק עם

*

וכד נעיין יש להקשות על מילוסו של ההפלאה בענין מאר, דהא בגמרא בפסחים מיירי גמי ד'מכל' ממן בפסח, והנה המוכל ממן, עשה מעשה שיוי הא'מכל' ע"י לעיסתו קודם בליעתו, ובפופן כזה משמע דלכו"ע יש קנין גמיבה גם מאר ההגבה, וע"כ לא שייך לומר כמירוצו של ההפלאה.

דהנה הקצות המושן (סימן לד, סק"ג) כתב בביאור הדין (ב"ק סב, ב) דהגוב מאר הגנב אינו משלם תשלומי כפל, דכל שכבר נגנב מבית הבעלים שוב לא חלה דין גמיבה על הגמיבה השניה, ועל כן אין כאן חיוב 'כפל'.

וביאור הקצוה"מ דגם לבדין (ב"ק קיא, ב) דגזל ולא נתייאשו בעלים ובא אחר ואכלו, קי"ל כרב חסדא (עי' סימן שפח ס"ב) דאם בא אחר ואכלו רואה אזה גובה ואין גובה, וע"כ משמע שגם השני הוי כגוב וגוזל מן הבעלים, אינו, דדוקא אם אכלו ומשום מזיק אז רואה אזה גובה ואזה גובה, דאכתי דגזל הוא, והשני חייב משום 'מזיק', אבל מאכל של הגזל, אבל מחמת גזלן לא שייך מאכל אלא אחד, ואין השני חייב בתשלומין דאלו שמיה גזלן דבעלים כיון דאי אפשר לברר מי הוא הגזלן ונשבד ממנו אין השני חייב בתשלומין דאלו שמיה גזלן דבעלים כיון דמרשות בעליו והוי 'גזילה מדשה'.

היוצא לנו מדבריהם אשר לפי דברי הקצות המושן כל שנעשה בו שיוי והזיק המאכל לא שנאמר שאין כאן גזילה מ"מ אין מזיק יש כאן, ולדברי השיבות לא דין 'גזלן' יש כאן, דהא נעשה גזילה מדשה.

וא"כ יש להקשות על תירוצו של הגאון ההפלאה, שתירץ דפסחים נחייב בעל ירעה בהגבה הרשאונה, ועז נתחייב בגמיבה וע"כ הו"ל קלב"מ, דהא אם שייר ד'מכלו' להחמץ אחרי ההגבה, ע"כ לא שכבר נתחייב פעם רשאון בהגבה החמץ, שוב נתחייב עוה"פ בשעת לעיסתו קודם בליעתו, מדין מזיק או מדין גזלן, ועל חיוב השני של ה'גזילה מדשה' אין כאן חיוב מיתה, ולא שייך לומר קלב"מ.

בסימן לד, סק"ג, וע"ע שו"ת שבות יעקב, ח"ג סימן לח).

חוקים להורותם

הלכות דינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים וטעמים שונים

נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

זהירות קטנים ממאכלות אסורות

"ותאמר אחותו אל בת פרעה האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות ותינק לך את הילד (ב, ז)

בגמ' (סוטה יב:, ומובא ברש"י כאן) איתא אמאי דוקא מן העבריות, מלמד שהחזירתו למשה על כל המצריות כולן ולא ינק, אמר הקב"ה פה שעתיד לדבר עם השכינה יינק דבר טמא, וחיינו דכתיב את מי יורה דעה וגו', למי יורה דעה ולמי יבין שמועה לגמולי מחלב ולעתיקי משדים.

ומובא בשם מרא דארעא דישראל מרן הגרי"ח זאנענפעלד זי"ע שהנה מצאנו שחז"ל דרשו את הכתוב "אל תגעו במשיחי – אלו תינוקות של בית רבן", ויש לבאר מדוע כתבו לדמות תשב"ר דווקא ל"משיח". אלא דבר גדול לימדונו חז"ל, שאנו צריכים להסתכל על כל אחד ואחד מתשב"ר שיש צד שאולי יום אחד יבוא לדרגת "פה שעתיד לדבר עם השכינה", וזה רואים אצל מרע"ה שכבר בחיותו תינוק רך ימים לא אבה לינוק מן הנכרית לפי שעתיד לדבר עם השכינה. ומכאן למדים כמה חובה מוטלת על ההורים לגדל בניהם בקדושה ובטהרת המאכלים שלא יגרמו נזק ח"ו לעתיד לבוא.

השפעת מאכלות אסורות

דעת כמה ראשונים דלכן אין ליתן לתינוק לינוק מאשה נכרית (כדאיתא בגמ' שם, ונפסק ברמ"א יו"ד סי' פ"א סעי' ז'), **כיון שהנכרית אוכלת דברים טמאים, והם משפיעים על התינוק היונק, וכן פי' רש"י יינק דבר טמא "היינו זו שאכילתה דברים טמאים והתינוק טועם בחלבה כל מה שתאכל", ואין הקב"ה לומד תורה, אלא למי שגמל והפריש עצמו מחלב טמא, וכן כתב הריטב"א** (יבמות קי"ד, בדין שאסרו חכמים שנכרית תניק תינוק ישראל), **שחלב של הנכרית נוצר מאכילת נבילות שקצים ורמשים, ומוליד בטבע רע ואכזריות ביונק.**

(אולם כמה ראשונים אוסרים מטעם אחר, דדעת רבינו חננאל שחלב נכרית אסור בעצם כמו חלב בהמה טמאה, ודעת הרשב"א דמעיקר הדין אין איסור לינוק מנכרית ורק ממדת חסידות ומדת זריזות שלא להניקו מן הנכרית אלא מהישראלית, כיון שטבען של ישראל נוח יותר, משום דהם רגילים במצוות והם רחמנים וביישנים בטבע, ואף חלבן מגדל טבע כיוצא בהן, ובמאירי כתב שכל מזון המגדל עושה רושם במדות עושה רושם במדות המגודל ממנו, ולכן ממדת חסידות להניק כמה שאפשר בחלב ישראל, שטבעה נח ורחמן וביישן וצנוע ומגדלת כפי טבעה).

זהירות מינקת מאכילת דברים אסורים וכיוצא בהן

אשה מינקת תיזהר שלא לאכול דברים האסורים, ואף אם האשה חולה בענין שהתירו לה לאכול דברים אסורים לצורך רפואה או פקוח נפש, מכל מקום לא תניק את התינוק.

(רמ"א סי' פ"א שם, וט"ז ש"ך שם, ומקורו מההגהות אשר"י ע"ז פ"ב שכתבו בשם או"ז להזהיר את המיניקות שלא יאכלו איסור, וראיה מאחר שאמו אכלה ממין עבודת כוכבים וזה גרם לו לעת זקנתו שיצא לתרבות רע, ובברכי יוסף שם הביא בשם ספר בית דוד שציין לדברי רש"י הנ"ל).

ואגב יש לציין מה שכתב בספר צידה לדרך (מובא בדרכי תשובה שם) **דהמינקת תהי' בעלת מדות טובות, ולא כעסנית או רגזנית.**

האכלת איסור לקטנים

אסור להאכיל קטנים בידיים מאכלות אסורות, ואפילו קטנים בני יומן אסור להאכילם איסור, והאיסור להאכילם הוא בין במאכלים האסורים מהתורה, ובין במאכלים האסורים מדרבנן.

(איסור זה מבואר ביותר בשו"ע או"ח שמ"ג ומקורו בגמ' (יבמות קי"ג) דילפינן קרא יתירא בג' איסורים בתורה באיסור דם ובאיסור שרצים ובטומאת כהנים וילפי' מהם לכל התורה שאסור להאכילם דבר איסור וה"ה שאסור לומר להם לעבור על איסור.

ואיסור זה שייך בין שמאכילם איסור דאו' ובין כשמאכילם איסור דרבנן כדנפסק בשו"ע שם, ודעת השו"ע הוא שיטת הרמב"ם דאוסר כל ענין, וע"י מה שכתבנו להלן).

הפרשת קטנים מאיסור

קטן האוכל איסור צריכים להפרישו, ואפילו קטן שאינו עדיין בר הבנה, כיון שאכילת דברים אסורים מטמטמים את הלב וגורם לו טבע רע ומזיק לו מקנותו (רמ"א שם, וכביאור הש"ך).

ויש לציין מה שמסיק החת"ס בתשו' (סי' פ"ג) לאחר שהאריך בענין נער שוטה שצריך להכניסו לבית חינוך לשוטים, ומאכילים שם מאכלות אסורות, ולאחר שהאריך שמצד איסור לגרום איסור לקטן בידיים יש להקל, ומסיים שם, דכיון שהעידו קדמונינו שעל ידי אכילת מאכלות אסורות בנערות מטמטם את הלב ומוליד לו טבע רע, עדיין אני אומר מוטב שיהיה שוטה כל ימיו ואל יהיה רשע שעה אחת (ומה

שכתב העידו הקדמונינו יש לציין לדבריו את דברי הרמב"ן (דברים יד) בפסוק לא תאכל כל תועבה, דכל הנאסרים הם נתעבים לנפש הטהורה... כי המאכלים האסורים גסים יולידו עובי ואטימות נפש).

וז"ל הפרי חדש (שם) צריך להפריש הקטן ממאכלות אסורות, מפני שמזיק לו בזקנותו, שגורם לו טבע רע וסופו לצאת לתרבות רעה ורובם הם עזי פנים שבדור, ואין יראת ה' נוגעת בלבם, ואף אם יוכיחום על פניהם לאו בר קבולי מוסר נינהו.

(ויל"ע לפי דעת הנתיבות (סי' רל"ד ג') דהאוכל איסור דרבנן כשאוכלן בשוגג אינו נענש כלל וא"צ כפרה, והרי זה כאילו לא עבר כלל, האם שייך באכילת איסור דרבנן, כל אותם ההשפעות ששייך באוכל איסור, ובשו"ת בית שערים (או"ח סי' פ"א) כתב לגבי חלב נכרית דאף שאינו אלא איסור דרבנן, עכ"ז יש תקנה וגנאי לצדיק שיאכל דבר איסור, ולכן לא ינקו תינוק מן הנכרית).

ליתן מאכל איסור לקטן ביד

אסור ליתן לקטן איסור בידו, בענין שיש לחשוש שמא יאכלנו, ואף שאינו תוחב אותו לתוך פיו, ואף שאינו אומר לו להדיא שיאכלנו, דחיישינן שמא יאכלנו, ונמצא דהוי כמאכילו איסור בידיים, ואף אם נותן לו את המאכל שלא למטרת אכילה כלל, אלא בכדי לשחק בו בעלמא אסור, דמסתמא יאכלנו.

(מ"א שם סק"ג, ומובא בשועה"ר סעי' ט' ובמשנ"ב סק"ד, ומקורו עפ"י הגמ' (שבת צ:) דאיתא דאסור ליתן לתינוק חגב חי טמא לשחק בו, דחיישינן שמא ימות ויאכלנו.

ומסתבר דאיסור זה שייך רק כשיש לחשוש שמא יאכלנו, אבל כשאין לחשוש שיאכלנו כגון בקטן בר דעת שיודע או שמזהירו והוא מבין ומקבל מה שאומרים לו אין לחשוש ליתן בידו בכדי לשחק או למטרה אחרת).

איסור דרבנן לצורך הקטן

ליתן לקטן איסור דרבנן כשהוא לצורך הקטן, כגון קטן חולה (חולה שאין בו סכנה) שרפואתו היא להאכילו מאכל האסור מדרבנן, כגון שצריך רפואה מסויימת שיש בה חשש איסור, או קטן שאינו אוכל כמעט שום מאכלים, ורק מאכל שיש בו חשש איסור הוא מוכן לאכול - נחלקו בו הפוסקים ותלוי הדבר לפי הענין והצורך, וצריך לשאול חכם

(דהנה נחלקו הראשונים אי מותר ליתן לקטן איסור דרבנן כשהוא לצורכו, דדעת הרמב"ם דאסור ודעת הרשב"א דמותר ורק שלא לצורך כלל אסור, ומובא מחלוקתם בב"י סוס"י שמ"ג, והמחבר סתם שם כהרמב"ם.

ובאחרונים מצינו לכאן ולכאן, דביו"ד סי' פ"א סעי' ז', בדין תינוק היונק מאמו, כשהפסיק לינוק מתי מותר להחזירו לינוק, דאיתא שם, אם הפסיק תוך י"ב חודש, מותר לו בכל ענין לחזור ולינוק, ואם הפסיק לאחר י"ב חודש, אז אם פירש יותר מג' ימים אסור להחזירו, חוץ אם יש בו סכנה, וביאר הש"ך (ס"ק כ"א) דאף שהאיסור לינוק מאשה אינו אלא איסור דרבנן, עכ"ז לא התירו לצורך הקטן אף שהוא חולה שאין בו סכנה, כיון דאסור להאכיל לקטן איסור דרבנן אפילו לצורכו, ומבואר דהוא סובר כהרשב"א דאסור בכל ענין, אמנם הכנסת הגדולה חולק עליו ודעתו דבקטן חולה מותר, והמחבר שאוסר איירי רק בבריא שאין זה צורך, וכתב דכן משמע פשטות הסוגיא ביבמות (שם) דרק באיסור דאורייתא אסרו, ושכן דעת הרשב"א והר"ן ובדרבנן נקטינן לקולא, ומ"א סי' שמ"ג הביא דעת הראנ"ח דמקיל לקטן חולה סתם יינם בכמה צירופים, ובשועה"ר (סי' שמ"ג סעי' ו') ג"כ נקט כהרשב"א כשהקטן צריך לכך, אלא דהוא מוסיף עוד תנאי דאם יש נכרי צריך להאכילו ע"י נכרי, ויש עוד הרבה באחרונים בזה ואין כאן המקום).

האכלת מאכלי חלב לקטנים תוך ו' שעות מעת שאכלו בשר

מצוי ביותר שיש צורך להאכיל לקטנים מאכלי חלב כשהם עדיין נמצאים תוך ו' שעות מאכילת הבשר, דבדרך כלל קטנים אוכלים את סעודת הערב (שאוכלים בה מאכלי חלב) מוקדם, ובפרט קטני קטנים שהחלב היא עיקר אכילתם (דייסא, מטרנה) - יש כמה צדדים להקל כשיש להם צורך לאכול חלב, ובפרט כשכבר עבר שעה מעת אכילת הבשר.

ויסוד ההיתר בנוי עפ"י כמה צירופים: א) שיטת הראשונים (דעת הארוך והגה' שערי דורא המובא ברמ"א יו"ד סי' פ"ט סעי' א') הסוברים דדי בהמתנת שעה לחוד, ב) דין ההמתנה מבשר לחלב אינו אלא איסור דרבנן, ובאיסור דרבנן לצורך יש לצרף שיטת הרשב"א שהבאנו, דדעתו דאיסור דרבנן מותר להאכיל לקטן כשהיא לצרכו, ג) דעת המאירי (חולין ק"ה) דבקטנים דאוכלים בתכיפות יותר מגדולים, דעיכולם ממהר הן באיצטמוכא והן בין השיניים, יש להקל שאין צריך להמתין ו' שעות, (והוסיף שם דאף דקשה לומר כן דאם כן נתת דבריך לשיעורים, מכל מקום בבשר עוף יש לומר כן מפני שנקל להתעכל ולהפקע שם בשר עליו), ד) בקטנים ביותר שהם בגדר חולה שאין בו סכנה (כדמבואר ברמ"א סי' שכ"ח סי"ז), ובחולה שאין בו סכנה יש להקל ולאכול בסעודה אחרת ולסמוך על הראשונים (תוס' והמרדכי ועוד במובאים ברמ"א שם, עי' דרכי תשובה שם).

ומצינו לכמה אחרונים שנתנו שיעורים בזה

בס' מרא דשמעתתא (מהגה"ק רמ"א פריינד זצ"ל) **הביא דבמקום הצורך בקטנים עד בני ד' ה' שנים** (היינו עד שיגיעו לכל חינוך) **אפשר להקל לתת להם מאכלי חלב אחרי רבע שעה מאכילת בשר, ועד בני י' י"א אפשר להקל אחרי שעה.**

ובשו"ת חלקת יעקב (מ"ב סי' פ"א) **כתב דקטן פחות מט' שנים כשהוא תאב לאכול מאכלי חלב לאחר שעה מאכילת בשר אין צריך למנוע ממנו.**

בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' פ"ד) כתב דלקטני קטנים אין מקום להחמיר כלל, ובקטנים שהוגדלו קצת אפשר להקל במקום הצורך לאחר אכילת בשר עוף (ויסודו עפ"י דברי המאירי שהבאנו לעיל).

חינוך קטנים

ראוי ונכון לחנך את הקטנים משעה שהגיעו לחנך, ובפרט כשהוא מבן ט' שנים ואילך דיש דין המתנת ו' שעות, ולהתרגל להמתין כשאפשר בכך.

אופן עשיית בתים לתפילין (3)

[ז] פרודות

תפילין של ראש צריך לעשותה ארבעה בתים מעור אחד. פירוש שארבעה בתים צריכים להיות נפרדים, אבל צריכים לעשותה מעור אחד (סימן לב סעיף לח). והנה דנו הפוסקים האם כשמניח דבק בין הבתים [כדי שלא יתקלקל הריבוע], האם ע"י הדבק נחשב ארבעה הבתים לאחד, ואז יהא פסול. או שע"י הדבק אינו נחשב לאחד.

והנה באופן שעושה הבית מכמה עורות ומדבקם זה בזה, וסומך על הפוסקים דע"י הדיבוק נעשה כאחד. כתב החת"ס (או"ח סימן ה') שצריכים ליזהר שלא יהא תרתי דסתרי, דהיינו שגם ידביק העורות שיהא נחשב כעור אחד. וגם ידביק בין הבתים, דאז הבתים פסולים ממה נפשך. דאם ע"י הדבק נחשב לעור אחד, נמצא דהדבק של בין ארבעה הבתים נחשבים כבית אחד, וצריך להיות ארבעה בתים מחוברים. ואם הדבק אינו מחשבו לעור אחד, נמצא שהבית אינו עשוי מעור אחד. ודעת החת"ס שהדבק אינו מחשיבו לבית אחד. ולכן בעושה הבית מעור אחד מותר לדבק בין הבתים.

אמנם החיי אדם (כלל יד סעיף ד) סובר שבדיעבד אם הדביק גם את העור, וגם בין הבתים התפילין כשרות, ובלבד שהצדדים לא יהיו מדובקים, כדי שיהיו החריצים ניכרות.

כתב בשו"ע הרב (פסקי הסידור הל' תפילין) **צריך להשגיח ולראות בחריצים שבין הבתים, אם נדבקו מעט בדבק בשגגת הסופר, יזהר להפרידם בנחת בראש סכין דקה וחדה, שיהיו נפרדים בין בית לבית עד למטה ממש, ולכן מעבירין גיד התפירה בין בית לבית למטה ממש, בכדי להבדיל בטוב ושלא יתדבקו, כדאיתא בגמרא ופוסקים הובא בבית יוסף ובכתבי האר"י ז"ל.**

וכן מסיק הביאור הלכה (שם סעיף מ ד"ה חריץ שבין בית לבית) **"ומ"מ כל ירא שמים יזהר לכתחילה לעשות הבתים נפרדים, וכמו שכתב החיי אדם דלכתחילה פשיטא דנכון לעשות כן".**

וכהיום אכשרא דרא ב"ה, ונתרבו הבתים מאכער"ס שאינם מניחים דבק בין ארבעה בתים כלל, וכדאי לשמור על הריבוע מניחים דבק בתיתורא העליונה, ואח"כ עושים פרעס חזק, וכיון שהתיתורא דבוק, הרי הוא שומר על הבתים שלא יפתחו משך הזמן. [שהרי הבתים נוצרו ממיתוח העור, והכל מקשה אחת].

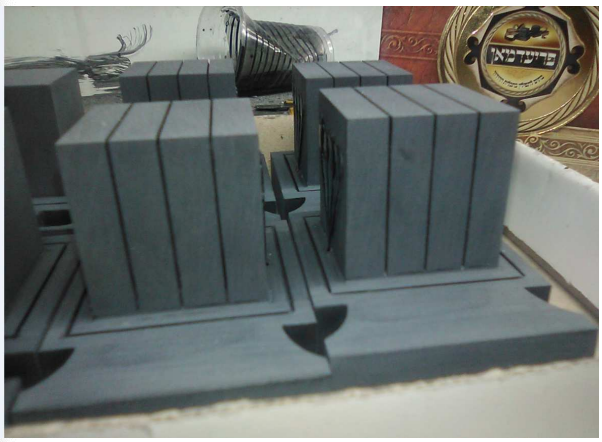
[ח] חריצים ניכרים

תפילין של ראש עשויה מארבעה בתים, ועי"ז יש שלשה חריצין מבחוץ. וצריך שיהא ניכר מבחוץ החריצים, ואם אין החריצין ניכרות פסולות (סימן לב סעיף מ). **[אע"פ שבאמת הם ארבעה בתים נפרדים, שדומה לתפילין של יד שיש בתוכו מחיצות].**

לכתחילה צריך שיגיע החריץ עד מקום התפר בתיתורא, אבל בדיעבד אם היה החריץ ניכר מבחוץ, אע"פ שאין החריץ מגיע למקום התפר כשרות (שו"ע שם).

חריצים לעומק

צריך שיהיו החריצים ניכרים ממש, דהיינו שיהיו עמוקים וחודרים לעור הבית, אבל שריטה או רשימה בעלמא לא מהני כלל (משנה ברורה שם ס"ק קפח).

אופן עשיית החריצים

הנה אחרי עשיית הפרעס של הבתים, הבתים צמודים מאוד, וכמעט אינו ניכר ההבדל בין הבתים, ואם יצביעו כך את הבתים, אחרי הצביעה [כמעט] לא יראו כלל את החריצים שבין הבתים. וכדי שיהיו החריצים ניכרים אחרי הצביעה, נוהגים לפני הצביעה להפריד קצת בין הבתים, ואח"כ צובעים הבתים, ובאופן כזה ניכר החריצים היטב.

חריצין מזוייפין

כאמור לעיל שאם לא עושים פעולה מיוחדת לפני הצביעה אינו ניכר כלל החריצים אחר הצביעה, ולכן נמצאו בשוק תפילין עם חריצים מזוייפים שלא במקומם כלל, ורק עשו חריץ מלמעלה בהדיו.

ויש בזה כמה סיבות למה מזייפים החריצים, אחד מהם הוא משום דלכתחילה צריכה להיות הארבעה בתים שווים, ולפעמים הבתים אינם שוים, ולכן עושים חריצים מזוייפים שיהא נראה כאילו הבתים שוים, והנה באופן שלא היה מזיף החריצים, ואין הבתים שוים עדיין התפילין כשרות [שהעיקר שיהיה מרובע ביחד כל ארבעה בתים], אבל בזה שעשה חריצין מזוייפין, הרי אינו ניכר כלל פרודות הבתים ופסול אפילו בדיעבד.

או שלפעמים אין הבתים ישרים, ומתעקמים קצת למטה, והוא עושה חריצים מזויפות ישרות. ובאופן כזה התפילין כשרות שהרי הפרודות למעלה הם אמיתים, ובדיעבד סגי בזה. וכן אין בזה חסרון משום ריבוע, שהריבוע נמדד כל הבתים ביחד.

לעילוי נשמת

האה"ח

מרת **לאה וועלץ** ע"ה

ב"ר **ישכר בעריש** ז"ל

נלב"ע כ"ג טבת

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י בנה ידידינו הרבני הנגיד הנכבד

רודף צדקה וחסד, בכל עת תמיד

מוה"ר **אהרן וועלץ** הי"ו

מנהל מוסדותינו הק'

בבארא פארק

דיני הכריעות ופסיעות בסיום השמונה עשרה (ח)

א] כשהשליח ציבור גומר חזרת הש"ץ אינו צריך לפסוע שלש פסיעות (א) אך אם הש"ץ לא התפלל עדיין תפלת הלחש והתחיל מיד בחזרת הש"ץ צריך לפסוע אחר חזרת הש"ץ (ב).

ב] וכן ש"ץ שטעה בתפלת הלחש באופן שצריך לחזור ולהתפלל (ג) או שהחסיר תפלה ומשלימה על ידי שמתפלל חזרת הש"ץ (ג) באופנים אלו יש לומר בסוף חזרת הש"ץ בלחש תפלת "אלוקי נצור" (ד) ולפסוע ג' פסיעות ולומר עושה שלום ויהיו רצון שיבנה.

ג] אך כל זה באופן שאין בזה טירחא דציבורא אבל באופן שיש טירחא דציבורא (ה) יכול לדלג על נוסח אלוקי נצור ויאמר יהיו לרצון ועושה שלום (ו).

ד] אם לאחר חזרת הש"ץ מחליף אותו שליח ציבור אחר לאשרי ובא לציון כיון שהש"ץ הראשון לא יפסע לאחר קדיש תתקבל לכן צריך לפסוע עתה בסוף חזרת הש"ץ טרם שעובר ממקומו (ז).

ה] אף שכתבנו דשליח ציבור שגמר חזרת הש"ץ אינו צריך לפסוע מפני שסומך על עושה שלום של קדיש תתקבל אך אם רוצה בדווקא לפסוע אין למחות בידו (ח) ואם מחליפים מקום התפלה והקדיש תתקבל יאמר הש"ץ שלא באותו מקום שהתפלל חזרת הש"ץ יש להקפיד לפסוע שלש פסיעות לפני שהולך למקום אחר (ט).

ו] יש שכתבו שאם הש"ץ עוקר ממקומו לצורך נפילת אפיים או ביום שיש קריאת התורה מהנכון שיפסע ג' פסיעות בגמר תפילתו ויאמר עושה שלום (י) ובפרט אם הש"ץ יודע ומכיר בעצמו שיסיח דעתו ויפסיק בענינים שונים שלא לצורך התפלה לפני אמירת קדיש תתקבל כגון בשני וחמישי בוודאי נכון שיעשה ג' פסיעות ויאמר עושה שלום תיכף בגמר חזרת הש"ץ (יא).

ז] אחר שגמר הש"ץ תפלתו לא יפסיק בשום דבר שאינו מצרכי התפלה עד שיפסיע ג' פסיעות לאחר קדיש תתקבל כי הקדיש חוזר ועולה על תפלת השמונה עשרה (יב) ואפילו אם יפסע ג' פסיעות ויאמר עושה שלום ג"כ ישנו איסור שיחה עד לאחר קדיש תתקבל (יג).

ח] אמנם אם הש"ץ הוא גבאי של בית הכנסת מותר לו למכור העליות לעולים לתורה ולעשות מי שברך אף שאינו מענין התפלה (יד) אבל דיבור אחר שאינו הכרחי אסור לדבר (טו).

ט] יש להש"ץ להקפיד שלא להפסיק בין תפלת הלחש לחזרת הש"ץ אלא בשביל עניני התפלה וצרכיה אבל לא לדברי הרשות (טז) וביותר יש ליזהר בתפלת שחרית (יז).

י] גם כל ציבור המתפללים יש להם לימנע מלדבר דברי רשות לאחר תפלתם עד לאחר אמירת תחנון ונפילת אפים (יח).

ביאורים והוספות

(א) שו"ע סעיף ה' ומקורו מתרומת הדשן (סימן י"ג) וטעמו דסומך על הפסיעות של הקדיש שאחר ובא לציון אע"פ שמפסיקין בקריאת התורה והלל ואבינו מלכנו מ"מ הכל הוא המשך סדר התפילה וקדיש של אחריהם חוזר על תפלת שמונה עשרה.

(ב) והטעם מבואר בלבוש ומג"א דאע"פ שיפסע אחר קדיש תתקבל צריך מתחילה לפסוע ולהפטר על התחנונים של עצמו כגון אלקי נצור ואחר קדיש צריך לפסוע על התפלה שהתפלל בעד הציבור.

(ג) דמבואר בסימן קכ"ו סעיף ד' שמפני טורח הציבור אינו צריך לחזור ולהתפלל שנית אלא סומך על התפלה של חזרת הש"ץ.

(ד) דמבואר במשנ"ב סימן ק"ח סק"ד שיכול להשלימה באמירת חזרת הש"ץ.

(ה) כמבואר בלבוש סעיף ד' ובפמ"ג א"א ס"ק י"ג ובדרך החיים סימן ל"ג סעיף ס"ו אך באשי ישראל פכ"ד (הערה קנ"ה) מביא בשם הגרח"ק שלא נוהגין שהש"ץ אומר אלוקי נצור.

(ו) כגון ביום שאין אומרים תחנון וצריך הש"ץ מיד לומר חצי קדיש.

(ז) עיין משנ"ב סימן ק"ד סק"ט.

(ח) כ"כ בקצות השולחן (סימן כ"ב סעיף י"א) ובכף החיים (ס"ק כ"ח).

(ט) מג"א ס"ק י"ב בשם הרדב"ז.

(י) שו"ת חיי הלוי ח"ב סימן י"ג.

(יא) שולחן הטהור סעיף ב' וכ"ה במנהגי מהרי"ץ דושינסקי ועיין בשו"ת באר משה (ח"ה סימן ל"ד).

(יב) בספר אורחות רבינו (ח"א עמוד ע"ה) מביא הנהגת הסטייפעלער זצ"ל שהיה תמיד פוסע ג' פסיעות לאחר חזרת הש"ץ.

(יג) פרי מגדים משב"ז (סק"ט) בשם הפרישה והביאו המשנ"ב ס"ק י"ח.

(יד) שו"ת באר משה (ח"ג סימן י"ז) דטעם האיסור להפסיק הוא משום קדיש תתקבל ולא בשביל הפסיעות ועיין באשי ישראל (פכ"ד הערה קנ"ג) בשם הגרח"ק שמסתפק אם מותר לש"ץ להפסיק להשלמת תפלות כגון קרבנות ופסוקי דזמרה ואמירת תהילים

(טו) כף החיים (ס"ק כ"ז) בשם פתח הדביר דכיון שנהגו כן בשעת קריאת התורה שוב הוי כקריאה עצמה שהוא מסדר התפלה

(טז) ובמשבצות זהב סק"ט כתב וזהו לשונו "ולא כמו שראיתי שהש"ץ בשני וחמישי מפסיק אפילו בשיחה בטילה וודאי איסור גמור הוא" עכ"ל.

(יז) שו"ע הרב סימן קי"א סעיף ג' ובמשנ"ב שם (סק"י) בשם הפמ"ג (א"א סק"ד) דאין הש"ץ רשאי להפסיק ביניהם רק לדבר מצוה כגון לענות אמן יהא שמיה רבה אבל לא לדבר רשות.

(יח) מור וקציעה סימן קי"א דיש ענין לסמוך גאולה לתפלה גם לתפלת חזרת הש"ץ.

(יט) כמבואר בשו"ע סימן קל"א ס"א ובמשנ"ב שם ובסימן נ"א סק"ט ועיין בכף החיים סימן נ"ג ס"ק ט"ז וסימן קכ"ד סק"א דעל פי כתבי האר"י והמקובלים אסור אפילו ללמוד עד לאחר נפילת אפיים וכל שכן שיחה קלה דאסור אך במשנ"ב (סימן קל"א סק"א) כתב דשיחה קלה מותר לדבר והאיסור דווקא אם מפסיק ועוסק בדברים אחרים לגמרי ולפי"ז מותר אז להשלים קטעי תפלה ואמירת תהילים ולימוד התורה ובלקט הקמח החדש (סימן קי"א סק"ה) כתב דמוטב לעסוק בתורה ובתפלה בזמן זו ולא להיות יושב בטל עד חזרת הש"ץ

כ"ד טבת

הגה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי זי"ע
בעל התניא ושו"ע הרב

צור קודש מחצבתו

הרה"ק ר' שניאור זלמן מלאדי זי"ע הי' בן אחר בן דור שביעי לגדול הדורות המהר"ל מפראג זי"ע, ונולד ע"י ברכתו של מרן הבעשטה"ק זי"ע ביום ח"י אלול תק"ה בעירה לאזני שברוסיא לאביו הצדיק נסתר הרה"ק ר' ברוך זי"ע, מרן הבעשטה"ק הדריך את הוריו איך לחנך ולגדל את בנם, וכשאביו בא אצל הבעשטה"ק שאלו בפרטות אודות הילד, וסיפר אז אביו להבעשטה"ק אשר במלואות להילד רק שנה החל כבר לדבר בלשון ברורה, הבעשטה"ק אמר אז לאביו שלא יאמר להילד שהוא הבעש"ט שאם יאמר לו אזי יגיע לו עבודה יותר בניקל.

במעלליו יתנכר נער

הי' ילד פלא מאד בעל מח עצום וגדול ובעל זכרון להפליא וחכמה למעלה מהשגת אנוש, כשמלאו לו חמש עשרה שנים כבר הי' מלא וגדוש בש"ס ופוסקים, וכשה' בן י"ג שנה קבלוהו לחבר בחברא קדישא בעירו ליאזנא, ולפנינו עדות נאמנה מאחד מגאוני הדור ר' יעקב מפלענצנא זצ"ל בעל "ישועות יעקב" (על המדרש), שכתב עליו בפנקס חברא קדישא של קהילת לאזני באותה תקופה: "זקני תלמידי חכמים, כל מה שמזקינים דעתם נתוסף בתורה וביראת ה' תוסיף ימים ושנים, בשנתמלא שנת הי"ג, זמן קהלה להקהל בני חבורתא קדישתא, ה"ה החכם המופלג תנא ופליג החתן מוה"ר שלמה זלמן בהרב המקפלג מוהר"ב, דין זרע ברוך, זה ינחמנו כי סליק לגבוה בין אסיפת חכמים", כמו"כ כותבים בניו הקדושים בהקדמתם להשו"ע הרב: כי בעודו בן ח"י שנה גמיר לכולא תלמודא עם כל נושאי כליהם ספרי ראשונים והאחרונים.

האיש מקדש

שמו הטוב הלך למרחוק ובהגיע לגיל ט"ו דברו בו נכבדות עם אחד מנגידי וחשובי העיר וויטעבסק ר' יהודה לייב סג"ל ז"ל, ואחרי החתונה לקחו לביתו להיות סמוך על שולחנו, ושם בבית חותנו הוסיף שקידה על שקידתו בדרך פלא, וכאמור דבהיותו בן ח"י שנים גמיר לכולא תלמודה עם נושאי כליו ספרי הראשונים והאחרונים, וגם בלימוד הקבלה עסק אז, ובעבודה שבלב זו תפילה היה מתפלל בהתלהבות עצומה, והי' מובדל מבני אדם תמיד, אך דא עקא שדרכו דרך הקודש הי' מוזר בעיני חותנו ובני ביתו והיה נראה להם לאיש משוגע בכל הנהגותיו, ואמרו לאשתו שתקבל גט פיטורין ממנו, אך היא לא רצתה בשום אופן, ועל כן הרבו לעשות יסורים לו ולה, וכמה פעמים לא נתנו לו נרות והי' לומד לאור הלבנה, ובלילי חורף הי' סובל קור, גם כמה פעמים לא נתנו לו מה לאכול, אך כל זה לא הועיל להם להזיזו אף זיז כל שהוא מעבודתו,

ימי ההילולא

כ"א טבת

- רבי ארי' לייב מוכיח מפולנאה (קול אריה) ב"ר יחיאל מיכל - תק"ל
- רבי ישראל אברהם ב"ר משולם זושא מאניפאלי - תקע"ד
- רבי ישראל דוב בער מווילעדניק ב"ר יוסף (שארית ישראל) - תר"י
- רבי משה אליקים בריעה מרומברובא ב"ר ישראל אלימלך מזאבנא - תרע"ז

כ"ב טבת

- רבי שלמה מסטרעליסק ב"ר אורי - תקפ"ז
- רבי נפתלי רובין מראדיחוב ב"ר יצחק מבראד - תר"ל
- רבי שמואל העליר מצפת ב"ר ישראל - תרמ"ד
- רבי אברהם איגר מלובלין ב"ר יהודה לייב - תרע"ד
- רבי שמואל מדעמבין ב"ר ראובן - תרפ"א

כ"ד טבת

- רבי נפתלי הכהן ב"ר יצחק (סמיכת חכמים) - תע"ד
- רבי שניאור זלמן מליאדי ב"ר ברוך (בעל התניא) - תקע"ב
- רבי יוסף מיאמפאלי ב"ר יחיאל מיכל מזלאטשוב - תקע"ב
- רבי אברהם נפתלי ב"ר זאב וואלף מטשערניאוסטראה - תקצ"ג
- רבי מאיר אייזנשטאט מאוגוואר (מהר"ם א"ש) ב"ר יודא לייב -תרי"ב
- רבי משה יוסף מאוהעל ב"ר יקותיאל יהודה מסיגעט - תרנ"ז
- רבי שמואל מסוכטשוב ב"ר אברהם (שם משמואל) - תרפ"ז

כ"ה טבת

- רבי משה צבי מסאוראן ב"ר שמעון שלמה - תר"ה

וגם היא סבלה יסורים הרבה מהם וקבלה הכל בכי טוב ועמדה על דעתה לא להתפרד ממנו.

בצל רבותיו

בשנת תקכ"ז כשהי' בן עשרים גמר בדעתו לעזוב את ביתו לכמה שנים ללמוד תורה בגולה, בימים ההם נשמע בעולם שמע תלמידי הבעש"ט הק' וביותר שם מעזריטש ששם מתפללים הרבה, וגם נשמע אז שם ווילנא ששם לומדים הרבה, והי' שוקל בדעתו אם לילך לווילנא או למעזריטש, שוב החליט ואמר: ללמוד כמדומה לי שאני יכול, אך איך להתפלל איני יודע עדיין כלל, על כן שם פעמיו מעזריטשה להסתופף בצל הרה"ק הרבי ר' בער המגיד ממעזריטש זי"ע, ועל דרכו והילוכו הסכימה גם אשתו (מחמת היסורים שהי' לה בבית אביה) רק שלקחה ממנו תקיעת כף שלא ישתהה שם יותר משנה וחצי, ובמה לנסוע לא נתנו לו על כן הלך ברגליו.

המגיד הכיר אותו ואת תוכנו מיד, וקירב אותו מאד, עד שבחר בו להיות חבר עם בנו יחידו ה"ה הרה"ק ר' אברהם המלאך, ולמדו יחד בנגלה ונסתר ודרכי עבודת ה', והי' לומד התניא עם המלאך ג' שעות בנגלה והמלאך עם התניא ג' שעות נסתר (וסיפר דכשלמד עם המלאך בגמר הג' שעות הי' מסבב את המורה שעות בחזרה שילמוד עוד עמו, ואמר שהלימוד בעת ההוא הי' טוב מאוד בבחינת מים גנובים ימתקו). גם בעת שלמד המגיד עם בנו הי' מצטרף עמהם גם התניא, התלמידים הק' של המגיד בעת ששמעו ממנו דברי תורה לא יכלו לעמוד מגודל התפעלות, והתניא הי' יכול לעמוד כל זמן אמירת התורה עד שגמר, ומתחלה חשבו התלמידים שמפני שאינו מבין אינו מתפעל ומשום זה יכול להחזיק מעמד אך אח"כ נתוודע בהיפוך שזה גדולתו, ונתקשר מאד לרבו זה ונעשה מגדולי תלמידי המגיד.

ימי ההילולא

כ"ו טבת

- **רבי אברהם חיים מזלאטשוב ב"ר גדליה** (אורה לחיים) - **תקע"ה**
- **רבי ישכר בער ב"ר ארון ארי' מפרעמישלאן - ת"ר**
- **רבי הלל מראדישיץ ב"ר יצחק - תרס"א**
- **רבי אברהם שווארטץ** (חתן ר' צבי הירש מליסקא) **ב"ר קלונימוס קלמן - תרע"ב**

כ"ז טבת

- **רבי שמשון ב"ר רפאל אריה הירש מפראנקפורט** (ר' שמשון רפאל הירש) **- תרל"ץ**
- **רבי אברהם יהושע העשיל מהלם ב"ר יעקב מאיזביצא - תר"ף**

כ"ח טבת

- **רבי מנחם מענדל מלינסק ב"ר אברהם חיים - תרכ"ח**
- **רבי נפתלי מליטובסק ב"ר ישכר דוב - תרנ"א**
- **רבי יעקב יצחק מקוידינוב ב"ר יוסף - תרע"ט**

כ"ט טבת

- **אברהם אבינו ע"ה - ב"א קכ"ג**
- **רבי נח שמואל ליפשיץ אב"ד טורבין וברעזין** (תלמי החוזה) **ב"ר יהודה לייב** (זר זהב) **- תקצ"ב**
- **רבי משה צבי** (השני) **מסאווראן ב"ר ברוך מסאווראן - תרנ"ו**
- **רבי משה יהושע יהודה לייב דיסקין אב"ד בריסק ב"ר בנימין - תרנ"ח**
- **רבי ירחמיאל ישראל יצחק מאלכסנדר ב"ר יחיאל** (ישמח ישראל) **- תר"ע**

כמו"כ שלחו רבו ביחד עם הרה"ק הרבי ר' מענדעלע מויטעבסק לפרסם ולהודיע את דרך הבעשטה"ק, ואחרי פטירת המגיד זכה התניא לעסוק בהתעסקות הטהרה והקבורה של המגיד הק' כיון שהי' מהח"ק בעירו (אף שהי' מהתלמידים הצעירים) וזכה ע"י הגורל להתעסק בראשו כתם פז.

גם קיבל מהרה"ק רבי פינחס מקאריץ זי"ע ומהרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע ששלח אותו המגיד אצלו כששבת במעזריטש, וקיבל ממנו ענין המופתים וכוונות המקה (הנדפס בסידור הרב) וגם קיבל ממנו ניגונים מהבעש"ט הק', כמו כן קיבל מהאחים הקדושים הרה"ק ר' שמעלקע מניקלשבורג זי"ע ובעל ההפלאה זי"ע שהעריצוהו וכיבדוהו.

לאחר פטירת המגיד הק' בשנת תקל"ב המשיך להסתופף בצל בנו המלאך הק' זי"ע שנפטר ב' שנים אחר אביו הק', אח"כ נסע להרה"ק רבי מנחם מענדל מויטעבסק זי"ע, ובשנת תקל"ז כשעלה הרר"מ לאה"ק נסע אתו התניא בדעתו לעלות לא"י, אבל בהיותם על אם הדרך בעיר מאהליב בקשוהו שישאר בחו"ל שיהי' המנהיג לעדת החסידים, גם הרה"ק רבי אברהם מקאליסק זי"ע שהצטרף להנסיעה בקשוהו שישאר בחו"ל והוכרח למלאות בקשתם.

רבן של כל בני הגולה

ואכן כך עשה וחזר לרוסיא וקבע ישיבתו בעיר מולדתו לאוז'ני, ובשנת תקמ"ז פונה אליו רבו באגרת שיקבל על עצמו בפועל את ההנהגה, וכך כותב לו: "ילך בכוחך זה והושעת את ישראל", ומסיים שם: "אהובי ידידי, חזק והתחזק לעצור בעם, כי עשה תעשה ויכול תוכל", או אז החל להנהיג את העם ועל ידו נתפשטה תורת החסידות

ברחבי רוסיא וליטא, ואלפי ישראל התחילו לנהור אליו, כמו שהעיד פע"א הגה"ק משינאווא באמרו: שיכולים לנסוע לרבי ולא ליכנס אליו והא ראיה דהא הבעל התניא הי' לו שמונים אלף חסידים ואיך אפשר שכולם נכנסו אליו להתברך ממנו, אלא רואים שיכולים ליסע גם מבלי ליכנס.

הרה"ק הרר"מ מויטעבסק במכתביו אל תלמידיו בחו"ל ציום שיכניעו את עצמם לבעת התניא וז"ל באחת ממכתביו: "אהובינו אחינו מה אנחנו שואלים מאתכם כ"א לאהבה עם לבבנו כבוד הרב חביבא ידידנו האמיתי מעולם אשר נפשנו קשורה בנפשו כ"ק מוהרש"ז נ"י הגדול מאחיו, גדלהו משל אחיו, כולכם חייבים בכבודו, שהרי כמה יגיעות יגע וכתת רגליו הרחק נדוד, נע ונד זמן טובא למען שמוע דברי אלוקים חיים, ואותו משחנו להיות מורה צדק במדינתכם שלא תהי' עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה".

חג הגאולה

התפשטות החסידות על ידו ובפרט הדפסת ספרו לקוטי אמרים - תניא חרה מאוד להמתנגדים ונתעוררה המחלוקת נגד החסידים, ואז הלשינו אותו לממשלה הרוסית ובתחלת שנת תקנ"ט לקחו אותו במאסר ושם עבר עליו עינוים קשים שישב בחושך בהמבצר של מורדים במלכות, ושלשלאות של ברזל על ידיו הק', וגם לרבות החקירות והשאלות באמונת ודת ישראל ודרך החסידות.

ביום י"ט כסלו שנת תקנ"ט יצא הבעל התניא ממאסרו בפעטערבורג וז"ל במכתבו שכותב להרה"ק מבארדיטשוב זי"ע: ברם כגון דא צריך להודיע, כי יום אשר עשה ה' לנו, יום י"ט כסלו יום ג' שנכפל בו כי טוב, יום הילולא רבא דרבינו הקדוש נ"ע, וכשקריתי בספר תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו יצאתי בשלום מה' שלום".

ומן הענין לציין כי ב"שו"ת מן השמים" (לרבינו יעקב מקורביל זי"ע מבעלי התוספות) נזכר תאריך זה של י"ט כסלו על אחת השאלות ששאל מהשמים, ובתשובה שקיבל נאמר "היום יום בשורה", ובספה"ק "משמרת שלום" כותב בזה"ל: "ביום י"ט כסלו ברייסין ובכמה מקומות אין אומרים בו תחינה ונוהגים בו שמחה", ומוסיף שם: כי בשו"ת מן השמים לא נרשם בשאלות כל תאריך, פרט לשאלה זו שציין בה תאריך ונודע שבו ביום ההילולא דרבינו הקדוש מוהרד"ב ממעזריטש, גם יצא תלמידו הגדול רבי שניאור זלמן מלאדי מבית האסורים והיה טובה כללית.

יסופר שפע"א כשבא הבעל התניא להמגיד, סיפר לו ר' זושא שרבם אמר לו ליכתוב אליו הגאון שלי, נתעלף הבעל התניא, ונחלש מאד, ונפל למשכב, והחברייא קדישא פחדו לספר לרבם המגיד מה שקרה עם הבעל התניא, ורצו לעשות בעצמם איזה פדיון, אבל הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע אמר שמוכרחים לספר לרבם, ונכנסו התלמידים וספרו לו מה שקרה, אמר בזה"ל: וד' העלים ממנו, הוא יש לו הרגשה כבן, אני נחשבתי כבן אצל הרבי שלי והוא נחשב כבן אצלי, ולא הבינו התלמידים את הדברים, כעבור שנה כמה ימים לפני פטירתו של המגיד אמר המגיד לתלמידיו מה שאתם מרגישים עכשיו כבר הרגיש ר' זלמן לפני שנה, לפני הסתלקותו לקח המגיד את ידיו של הבעל התניא ואמר: י"ט כסלו הוא יום הגאולה שלנו, ואכן בי"ט כסלו נפטר המגיד, ובי"ט כסלו אחר כ"ו שנים נשתחרר הבעל התניא ממאסרו.

בשנת תקס"א נאסר עוד פעם ביום ד' כסליו עד יום ה' דחנוכה אבל אסרו עליו לצאת מעיר פעטערבורג עד חוה"מ של פסח שאז מת הקיסר ונתמנה מלך חדש אשר נטה עליו חן וחסד והרשה לו לצאת מפעטערבורג אחרי שיחרורו בפעם השני' עזב את עיר מולדתו והתיישב בעיר לאדי, ומאז נתפרסם שמו בקרב ישראל ל"הרב מלאדי".

הבעל התניא ראה את רבו הק' המגיד זי"ע כשהי' במאסר פעם הב', כפי שכותב במכתב לתלמידו הגדול הרה"ק רבי אהרן מסראטשעלע זי"ע, וז"ל: "אודיע כי נתנוני בכלא מיוחד ביום ד' כסליו וכמעט שבע ימים ישבתי בלא נטילת ידים, ולא נתתי שינה לעיני בימים ובלילות, עד שברוב רחמי השי"ת הביאו לי מים וזה אירע ביום ט"ו כסליו, והנה לעת ערב באי אלי הפרוקורור פעם הג' מקודם.. הסיר מעלי הנחושתיים מעל ידי ורגלי והרשה ליתן בחדר כלאי שמן למאור, ובלילה נפל שינה עלי והנה בחלומי כי בא לחדר כלאי כ"ק אדמו"ר הצדיק הרב המגיד זי"ע נ"ע בלוית בנו אדמו"ר הק' נ"ע בג"מ, ואמר לי בזה הלשון: מיין טייערער זלמינא תדע אז מיר האבין זיך געירט פון גן עדן און מיר וועלן זיך צוריק ניט זעצען אויף די ערטער ביו השי"ת וועט די ארויס פירין פון אללע דיינא צרות און גרויסע נוטין און אין גיכן אויף תמיד, ע"כ זלמינא לעב שטארק זיך ע"כ לשה"ק נ"ע מהרב המגיד זללה"ה, ואיקץ וכמעט שראיתי אותם נ"ע עוד בעינים פתוחות".

רב תניא ופליג

כשעלה על דעת רבו הק' המגיד ממעזריטש זי"ע לסדר מחדש את השלחן ערוך שיכיל את כל הדינים בצירוף טעמו ונימוקו ומקורו של כל דין ודין, בחר בתלמידו החביב ופקד עליו לחבר את השלחן ערוך שלו המפורסם בשם שו"ע הרב, והוא הי' אז בן כ"ה שנים, וז"ל בהקדמת בניו: "ויבחר בכבוד אאמו"ר ז"ל אשר בו בזמן הי' מלא וגדוש מים התלמוד והפוסקים והפציר בו עד בוש ואמר לו אין נבון וחכם כמוך לירד לעומקה של הלכה לעשות מלאכה זו מלאכת הקודש להוציא לאור תמצית ופנימית טעמי הלכות הנזכרים בכל דברי הראשונים והאחרונים זקוקים שבעתיים כל דבר על אופניו בלי בילבול ותערובות ופסק ההלכה המתברר ויוצא

מדברי כל הפוסקים עד חכמי זמנינו".

ואכן מיד בראשית מלאכתו זכה להערצת גדולי תורה וביניהם האחים הקדושים הרה"ק הרבי ר' שמעלקע מניקלשבורג זי"ע ובעל ההפלאה זי"ע שאחר שראו מחיבורו הל' ציצית והל' פסח שזאת חיבר עוד בהיותו במעזריטש, קילסוהו ושבחוהו עד למאוד, ואמרו לו: "חזק והתחזק לברך על המוגמר, לך נאה ויאה, וזכות התורה יעמד לך ולזרעך ולכל ישראל".

גם מחותנו המגיד הק' ר' מרדכי מטשערנאביל זי"ע ראה חיבורו זה בעין יפה, וכן כותב בהסכמתו הנלהבת: "כי גם אני בשלהוביתא דנורא דלבא התלקחתי מזמן זמנים, ואמרתי מתי יבוא איש אשר ידבנו לבו להאיר אור חדש וקדוש הזה בעולם", הגה"ק בעל אבני נזר זי"ע אף התבטא פעם ואמר: "מי שיש לו עינים מאירות (לעכטיגע אויגן) רואה כיצד מתורצות בשו"ע הרב קושיותיו של הגאון רבי עקיבא איגר זי"ע".

וסיפר הרה"ק ר' ישכר דוב מבעלזא זי"ע כי המגיד הק' ממעזריטש ציוה לתלמידו הק' הבעל התניא לסדר את השו"ע, וכשגמר את ארבעת הסימנים הראשונים נכנס אל הקודש להראותם לרבו הק', אמר לו רבו: לחבר שולחן ערוך בשביל העולם צריכים לכתוב עם לבוש ולא בגלוי... והתחיל הרה"ק הבעל התניא לחבר שוב מחדש את השו"ע, וכידוע נשארו גם ארבעת הסימנים הקודמים.

בשנת תקל"ב שנה אחת לפני פטירתו של המגיד, אמר פעם המגיד להרה"ק הרבי ר' זושא מאניפולי זי"ע תכתוב להגאון שלי, ר' זלמניו ליטווק, שיבוא הנה, ומאז קראו להבעל התניא בשם "הרב", בנו של המגיד סיפר לאביו שהתלמידים קוראים לו "הרב", נענה ואמר שכיונו אל האמת, שמא מילתא, והילכתא כרב, השו"ע הרב יתקבל בתפוצות ישראל.

בשנת תקנ"ז הופיע בסלאוויטא ספרו הק' "ליקוטי אמרים" הנודע בשם "תניא", בהסכמת רעו הרה"ק הרבי ר' זושא מאניפולי זי"ע, הכותב: "בראותי את הכתבים של הרב האי גאון איש אלקים קדוש וטהור, אספקלריא המאירה, וטוב אשר עשה ואשר הפליא ה' חסדו, ונתן בלבו הטהור לעשות את כל אלה להראות עם ה' דרכיו הקדושים".

ספרו זה נערץ ונקדש ביותר בקרב צדיקי הדור, הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע אמר: שגם אבותינו הק' אברהם יצחק ויעקב הלכו בדרך העבודה הכתוב בליקוטי אמרים", כך מוסר בעל ה"חקל יצחק" זי"ע בהקדמתו לספה"ק אמרי יוסף, עוד כותב שם ששמע פעם מפי אביו הגה"ק בעל ה"אמרי יוסף" זי"ע שהוא עבד את השי"ת כמה זמנים על ידי הספה"ק ליקוטי אמרים ושקד מאוד בלימודו בו.

הרה"ק בעל בני יששכר זי"ע מזכיר בספריו את התניא בהערצה רבה, וכך כתב ב"הוספות מהרצ"א" ל"סור מרע ועשה טוב" של שר בית הזוהר ה"עטרת צבי" מזידיטשוב זי"ע: "אם תרצה לרוות צמאונך עיין נא בספר התניא נקרא בשם ליקוטי אמרים הנדפס מחדש מגאון זמנינו".

אף גאוני הדורות שיבחוהו ביותר, וכפי שהעיד חתנו של הגאון ר' עקיבא אייגער זי"ע שחותנו עסק בספר התניא, וכן מצינו בחתם סופר עה"ת (פר' בהעלותך) שמפרש "על פי מש"כ בספר לקוטי אמרים".

מלבד השו"ע הרב והתניא חבר עוד ספרים אחרים כמו "לוח ברכת הנהנין", "סידור הרב", ולאחר הסתלקותו הופיעו ספריו "תורה אור" על בראשית שמות, "ליקוטי תורה" על ויקרא במדבר דברים, וכן "ביאור הזהר", ו"בונה ירושלים", ומאמרים בחסידות.

גם השאיר אחריו כידוע עשר ניגוני קודש שנתפשט אצל החסידים, שאמרו צדיקי עולם על זה שמרומזים כנגד "העשר ספורות" ואלו הן הידועים: הניגון הידועה ביותר היא ארבעה בבות שחיבר עוד בהיותו מסתופף בצל המגיד הקדוש, ותשע אחרים הן: אבינו מלכינו, קול דודי דופק, אלי אתה, ניגון דביקות לשבת, צאינה וראינה, ניגון דביקות לר"ה, כאיל תערוג על אפיקי מים (וההמשך היא פלא בתיבות: "והיו לטוטפות בין עיניך"), לקראת שבת, וניגון ישן הידוע בין חסידי חב"ד, ועוד חיבור ניגון על הפיוט בני היכלא שחיברו האר"י ז"ל לומר בסעודה שלישית, וי"א שגם צמאה נפשי (שרבינו הקדוש זי"ע ניגנו בסעודת ל"ג בעומר) חיבר התניא, וי"א דגם ניגון "תשב אנוש עד דכא וגו" חיבר התניא.

אשכבתי' דרב

בסוף ימיו החל המושל מצרפת נאפאליאן לערוך מלחמה נגד רוסיא, כידוע נחלקו גדולי ישראל מה הוא יותר טוב לישראל אם ינצח צרפת או רוסיא, התניא קדישא סבר דהוא סכנה גדולה לכלל ישראל אם ינצח צרפת את הרוסים ככותב במכתבו וז"ל: "ביום א' דר"ה הראו לי אם ינצח נאפוליאן יורבה העושר בישראל ויורם קרן ישראל, אבל יתפרדו ויתרחקו לבן של ישראל מאביהן שבשמים, ואם ינצח אדונינו אלכסנדר אם כי יורבה העוני בישראל ויושפל קרן ישראל אבל יתקשרו ויתחברו ויתעקדו לבן של ישראל לאביהם שבשמים, וזה לך לאות שבקרב הימים יוקח מחמד עיניכם (וכאן רמז על פטירתו באותו שנה) ובקרב הימים יתחילו ליקח לאנשי חיל מאחב"י, והוי זכור במה שנתפרדנו בפ"ב בהביאור שרים רדפוני חינם ומדברך פחד לבי, נ. ב. ולמע"ה לדון את האגרת הזאת בשריפה" ע"כ.

כשהתקרב חיל צבא צרפת ללאדי עיר מגורו התחיל לברוח עם כל משפחתו לתוך ארץ רוסיא, וכמה חדשים טלטל בקור העז של חורף רוסיא והוא בן שישים ושמונה שנים ומתוך כך נחלה מאוד, גם מגודל מרירותו מתלאות עם ישראל מפאת המלחמה, ויצאה נשמתו בטהרה, ולפני

הסתלקותו לא פסק פומי' מגירסא עד יום מנוחתו, ואחר שהתפלל תפלת ערבית והבדלה בחונן הדעת בדעת צלולה ומיושבת בדביקות נפלאה במוצש"ק פרשת שמות כ"ב טבת תקע"ג לפ"ק, נסתלק בכפר פייענא והובילוהו לקבורה בעיר האדיק.

ומסופר בשם הרה"ק בעל הצמח צדק מליובאוויטש זי"ע שבאותו מוצש"ק אמר הבעל התניא: הבדלה יש סברא שהיא דאורייתא, ותפילת ערבית רק רשות, והעת קצר, על כן יקדים הבדלה לתפילת ערבית".

על מצבת קדשו חרות: "פה נגנז ארון הקודש הרב הג' האלהי, חסיד ועניו קדוש וטהור ראש גולת אריאל כתר תורה מעין החכמה צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל ורבים השיב מעון אדמו"ר שניאור זלמן במוהר"ר ברוך נ"ע נכסף אל קדשו ושבה אל ה' נפשו ביום ראשון בשבת כ"ד לחודש טבת שנת התקע"ג ליצירה".

גדולים צדיקים במיתתן

שני יהודים נתגלגלו פעם לרגלי מסחרם לרוסיא ונשתקעו שם כמה שנים והצליחו במסחרם אך במשך הזמן פרקו מעליהם עול מצוות ויתערבו בגוים וילמדו ממעשיהם, כעבור שנים רבות החליטו לשוב לעיר מולדתם, בלילה הגיעו לכפר אחד וסרו לבית אחד הגוים ובקשו מקום ללון, בעל הבית הגוי קיבלם בסבר פנים יפות והם נכנסו אל הבית ובקשו חמין לשתות, הגוי העמיד מיד את המיחם ונתן להם לשתות, אחרי השתיה שאלו אם יש משהו לאכול כי הם רעבים, שאלם הגוי מה הם רוצים לאכול, והשיבו שהם רוצים סעודה הגונה בשר ודגים וכל מטעמים, והם ישלמו בעד הכל, אמר להם הגוי: הלא אצלי בשר טריפה, חייכו האורחים ואמרו לו שלא איכפת להם ואעפ"כ הם רוצים, הגוי יצא לחוץ כדי להסיק את התנור ולבשל את הבשר, כעבור זמן מה נכנס הגוי עם גרזן בידו ופניו מפיקות אימה, ולתמהונם של האורחים פנה אליהם הגוי בחמת רצח ואמר שעליהם להתכונן למות, כי עוד מעט והוא יהרוג אותם, האורחים נתבהלו מאוד והתחילו להתחנן על נפשם, והוא באחת, לא יועיל לכם כל תחנוניכם, גזלן אני וזו מלאכתי, יצא הגוי מחדרם ונעל את הדלת מבחוץ, והמה שומעים שהוא משחיז את הגרזן ואומר לבנו שכאשר הבוקר יכנסו שניהם אל החדר ויהרגו את האורחים, כשראו היהודים שקיצם מתקרב ובא בכו בכי תמרורים והתחילו להרהר בלבם מה ה' להם לעזוב את מקום מולדתם ולנדוד למקומות רחוקים, והגוי פתח את הדלת ונכנס אליהם ואמר: נשאר לכם רק זמן מועט לחיות ואם אתם רוצים לומר ווידוי או להתפלל אתן לכם חדר מיוחד לכך, אבל אל תעשו שהיות מרובות, נכנסו היהודים לחדר שהראה להם הגוי, ופתאום הרגישו חרטה עמוקה והתעוררות תשובה על כל מעשיהם הרעים, ועמדו להתפלל עד כמה שעות זכרו מסדר התפילה מימים עברו, בבכיות וצעקות יוצאות מן הלב.

עבר זמן מה והגוי נכנס שוב אליהם וכמעט שלא הכירוהו, פנים שוחקות ה' לו, ואמר להם: אתם חפשים, מעולם לא נתכוונתי ח"ו להרוג אתכם, איננו רוצח ושופך דמים, אלא מעשה שהיה כך היה: לפני שנים רבות עבר דרך כפר זה יהודי קדוש אחד והתאכסן בביתי הוא חלה כאן ונפטר בחדר זה, לפני פטירתו ברך אותי באריכות ימים, ואמר לי בקשה אחת לי אליך, כשיעברו עוברי אורח יהודים לכאן תקבלם בסבר פנים יפות ואם מי מהאורחים ירצה לאכול בשר טריפה תאיים עליו באיומים גדולים ואפילו באיום של מיתה, כשנפטר הצדיק הק' הוליכוהו בני משפחתו לקבורה לעיר הסמוכה, ואני סגרתי מיד את החדר בו נפטר ואיני מכניס לשם שום איש מלבד כשבא יהודי ורוצה להתפלל אני מכניסו שם להתפלל, ועכשיו תבינו למה איימתי עליכם שארצח אתכם, אחרי שבקשתם לאכול בשר טריפה, לשמע הדברים נשמו היהודים לרווחה, והתחילו לחקור ולדרוש מי ה' אותו צדיק והיכן נקבר, ונודע להם שהכפר הוא כפר פייענא, והצדיק ה' הרה"ק הבעל התניא זי"ע כשברח יחד עם כל משפחתו בשעת מלחמת הצרפתים ברוסיא, ונפטר כאן בשנת תקע"ג והוליכוהו לקבורה בעיר האדיק, נסעו היהודים ישר לעיר האדיק וסרו אל אוהל הקדוש והשתטחו שם זמן רב על ציונו בתפילה ובפרקי תהלים מתוך בכיות ואנחות היוצאות מן הלב, ולא זזו משם עד שנעשו בעלי תשובה גמורים.

כ"ד טבת

הגה"ק רבי נפתלי הכהן כ"ץ זי"ע מפוזנא בעמח"ס "סמיכת חכמים"

מתולדותיו

נולד באוסטרהא בשנת ה'ת"כ לאביו 'הרב הגדול המופלג בדורו' (מתוך נוסח המצבה ע"פ צוואתו) ר' יצחק הכהן שהי' דרשן בפראג ובלובלין ואב"ד סטעפין, עודו עול לימים נראו בו סימני כשרון וחריצות שכל, ויתנהו אביו ביד רבו החריף ר' יהושע מלמד מפרעמיסלא, עודו צעיר לימים הי' בצרה גדולה שנשבה בידי הטטרים הפראים, ויסחבוהו עמם הרחק מבית הוריו, ובדרך נס נפדה מיד גוי אכזרי, כאשר מספר בשיחו הגדול המחובר לספרו 'סמיכות חכמים' וז"ל: נפת תטפנה פי ושפתי שיר ושבח לד' פדה אותי משבי הקשה מצרות, קראתי וענני בצר לי, יללה הגה נהי ושברים בקול שאגתי משבי הקדרים, בשברון לב ובריסוק אברים... נפת צוף מרחמיו טעמתי, מרחוק אשיב למנוחתי אל בית אמי חדר הורתי, אל מקום אוה מושב לי, ע"כ.

האיש מקדש

הודות להנס הנעשה לו שב ללימודו ולשקידתו, לחזור על שיעוריו, ש"ס בבלי וירושלמי וכו' בעל פה, עד כי שמעו הולך בכל מדינות אשכנז ופולין לגאון וחריף איש פלא, ויתן לו הגאון האדיר ר' שמואל שמעלקא אב"ד ור"מ אוסטרהא את בתו לו לאשה, חותנו בראותו גדלותו נתן אותו בראש ישיבתו כאשר מספר בשירו הנ"ל וז"ל: נפתולי אלקים נפתלתי, עם חותני גאון נתחברתי, להיות לראש ישיבה נמניתי, נעימים נפלו חבלים לי, ילוו אלי אשים חשובים, יגילו בי רעים אהובים, בתורתי יהגו ימים רבים, בחשקם יאמרו מזה אל תפן, ע"כ. לאחר הסתלקות חותנו, בשנת תמ"ז, נתמנה למלאות מקומו כאב"ד אוסטרהא והגלילות.

ישיבתו בפוזנא

בשנת ה'תמ"ט נתמנה לכהן כרב בעיר הגדולה והחשובה אשר כיהנו בה גדולי ארץ ק"ק פוזנא, שם בפוזנא, התקין "בית וועד", וציווה לדורות ששום בית-דין לא יפסוק דין תורה הבא לפניו, כי אם באותו בית, וכאשר ציווה כן עשו כל הבתי הדינים אחריו, יסופר סיפור נורא, הגאון רבי עקיבא אייגר זצ"ל שכיהן בפוזנא כמאה ועשר שנים אחר ר"נ, בא לפניו דין תורה ואותו היום ה' יום גשם מאוד והדרכים היו מלאים טיט ורפש, פסק הגרע"א את פסקו, לא ב"בית הוועד" אלא בביתו, כשהוא אומר כי אין דברי ה"סמיכת חכמים" אמורים במקום סכנה וכדו', בלילה ההוא, נתגלה לרע"א בחלומו אביו, ויאמר לו: צו לביתך כי הנך מת.., שאלו מה פשעו ומה חטאתו אשר חטא, באה תשובת אביו יען כי פסק דינו שלא במקום המיועד, ורבי נפתלי התקינו בכח גדול, שלא יוכלו לטעון שם טענה שקר וכוזב, ביקש רעק"א מאביו שיעורר עליו רחמי שמים, והוא יתקן את אשר עיוות, בבוקר השכם הזדרז הגאון לאותו בית לראות ולהתבונן איזה כוחות טמונים שם חיפש ופשפש ולא מצא מאומה, עד שהגיע אל המזוזה הוציאה מנרתיקה וראה שהיתה כרוכה בנייר, עליו ה' רשום "נפתלי הכהן", אז הבין שבשם זה טמונים כוחות הכותב (מאורן של ישראל – רעק"א, ח"א פ"י).

בשנים בהם שרת שם בפוזנא כרב קרה לקהילה דשם תלאות על גבי תלאות בעלילות עלילות ופוגראמים מהגוים על היהודים, והמלאך המשחית לא אמר הרף כי גם בו ובבת עינו נגעה יד ד', כי מת בנו החסיד ר' חיים כאשר מקונן בשירו הנז': נופת אלי נתהפך למר, גם עוגבי לאבל הומר, אף הנה א-ל שלום מר לי מר, כי ענה בי ש-ד-י המר לי ילהגו בי נתנו בי עינים, אשר שבק אל כולנו חיים בני הרב החסיד ר' חיים (שה' רב דקלויז אוסטרהא).

שמו הטוב הלך למרחוק ודבריו נשמעו בין גדולי הדור ההיא, עד שמנוהו לראש של ועד ארבע הארצות כאשר יאמר בשירו הנז': "ולווני טובה כמה שנים, ונמניתי גם פרנס לקצינים".

ישיבתו בפראנקפורט

ט"ו שנים עמד בראש עדת פוזנא משנת תמ"ט עד שנת תס"ד, אז נפטר הגאון הגדול ר' שמואל אב"ד דפראנקפורט, אז נתנו עליו עיניהם ראשי העדה בראש ה"ועד ארבע ארצות" ה"ה ר' נפתלי ומנוהו כרב בעיר פראנקפורט, לערך שבע שנים ישב בשלוה בפ"פ עד אשר מצאתו התלאה דבכ"ד טבת שנת תע"א, יצאה אש מביתו ותאכל ותלהט את כל רחוב היהודים עם הבית הכנסת וכו' ונשרפו יותר מחמש מאות בתים ולערך שמנה אלף איש נשארו מבלי מחסה וכו' ורבים מצאו חן בעיני נוצרים האזרחים ויאספו אותם הביתה ויתנו להם לחם לאכול ובגד ללבוש, גם רבי נפתלי חנן אותו חייט נוצרי ליתן לו מקום ללון, אבל גם שם לא מצא מנוח כי העלילו עליו בבית המשפט כי ידו היתה במעל השריפה וישב בבית האסורים, ההמון האמינו לשמועות שיצאה עליו ביניהם כי רצה להראות כחו בהשבעות ובשמות, ויצת הוא בעצמו אש בביתו לכבותו ע"י קמיע, אך טעה וישבע את שר האש תחת שר המים שיעשה פעולתו, רבי נפתלי יצא לחירות כאשר נודע אמת כי חייט אחד עבד עבודתו לצורך בני ביתו ושכח את הנר דולק על השלחן ותאחז האש בכל.

ישיבתו בפראג

אבל לא קמה הסערה לדממה והוכרח לעזוב העיר, וגלה גולה אחר גולה עד שהגיע לפראג מקום מטה אבותיו (כי ה' נכד המהר"ל מפראג) ושם נרגע נפשו מרוב עמל וכעס, שם בבירת בעהמין ה' סמוך ונראה לבניו שכיהנו פאר בערי פלך הנז' ר' שאלתיאל אייזיק בפרוסניץ ר' עזריאל בגאמביטש ר' יעקב באוגאריש-בראד, ר' פנחס יצחק רב בקרעמזיר, ביקש לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של הרשע נחמי' חייא חיון שהי' מכת שבתי צבי ימ"ש שעוד קיננה בעיר סלוניקי, שבא אליו חיון, ובא במסוה פניו לעיר פראג, והוציא בערמה הסכמה על ספרו על קבלה "עוז לאלוקים", ואז הסיר נחמי' המסוה והעיז פניו לפני כל כי ידבר עם המלאך שר הפנים, ומלאכי מעלה הם משרתיו ויודע להחיות מתים וכדו', ויאמינו לו המון עם בראותם כחו בקמיעות, גם רב העיר רבי דוד אופפענהיים סמך על ההסכמה הנ"ל, רבי נפתלי בראותו כי הוא נפל בפח יוקשים ויסרוהו כליותיו להיות כתב ידו לאבן נגף ומכשול לאחרים, יצא נגדו במלחמת קודש עד חרמה לקנא קנאת ד' צבקות בדברים חוצבים להבות אש, ונסע אחריו לברעסלוי ולברלין להוציא מלב ההמון אמונתם בחיון, חיון פגש את רבי נפתלי בברלין בביהכ"נ, ככותב (במכתבו להחכ"צ) מברעסלוי ה'

אלול תע"ג לפ"ק: והייתי הולך רכיל ומגלה סוד כל תחבולותיו ומעשיו הרעים, ואח"כ לא ידעתי אז ולא ראיתיו כל ימי היותי שם רק פעם אחת בבית הכנסת בשבת שנתן לי שלום ולא החזרתי לו ושוב לא ראיתיו כל ימי היותי שם כי לא הי' שוב בבה"כ, והי' בדעתי אז לבוא עליו בעקיפין כדי להוציא ממנו את הסכמתו ולרסם את מעשיו, והייתי מפרסם את מעשיו ותחבולותיו ושקריו וכו', כשראה רבי נפתלי את תרמיתו של חיון שטעה אחריו ההמון, כתב להחכם צבי למען יהי' לו לעזר ללחום נגד המין הזה בהמשך מכתב הנ"ל כותב: ועתה נתגלגל שבא האיש הזה למחיצתו הרמה ידי עמו בכל אשר יעשה וכו', ופשיטא להכריז על הספרים לשרפם בבל יראה ובל ימצא וכו' ע"כ עם רום פאר מעלתו החכמה והמדע לידע כדת מה לעשות ואני באתי כמתנצל נגד ד' ונגד אחינו בנ"י שאין לי חלק במעל הזה כי מאז ומעולם אני מרחיק את הדת ההיא..., בשנים תע"ג ותע"ד החליף מכתבים עם הח"צ במלחמתם נגד חיון, ואז יצא איש המחלוקת של הרב הספרדים שהאמין בחיון נגדו וכאשר כותב ר' יעקב עמדין (בנו של החכ"צ ונכדו של ר"נ חתן בנו) בספרו מגלת ספר השתלשלות הדברים, וכשעלה עשן באפם של הספרדים ויתנו דבר בערכאות של גוים אז עזב החכ"צ את אמסטרדם, והודיע לר' נפתלי על החלטתו במכתב וכעבור שנה לא החליפו מכתבים, עד שהגיעו לברעסלוי שם פגש את רבי נפתלי שישב באותו עת בבערסלוי, והי' שמחתם רבה כאנשים שגורלם שוה, כי שניהם לעת זקנתם אבדו רבנותן ושניהם לחמו בעד רעיון אחד קודש לד', גם השתדכו ביניהם שנתן לבנו רבי יעקב (עמדין) את נכדתו רחל בת בנו ר' יעקב מרדכי, והי' שמחתו רבה ויתפאר כי הזוג הזה הוא כ'יעקב ורחל' מבחר האבות (כן כתב היעב"ץ בספרו הנ"ל). בדרך בעיר ליסא נחלה ושכב על ערש דוי בחולי גדול עד שנתחזק וישב לברעסלוי, ומשם לפוזנא, אח"כ חזר לעיר מולדתו אצל בנו הר"ר בצלאל אב"ד דשם.

איש אלקים קדוש

נתפרסם כאיש אלקים קדוש, ועשה נפלאות גדולות לישועתן של ישראל כשהוא משתמש לשם כך בקמיעות ואף בשדים וכמו שכותב הגה"ק מקאמארנא זי"ע ב"זכרון דברים" (ח"ב דף יד) "יש צדיקים שרואים אותן (את השדים) ומשתמשים עמהם... כי הם נכנעין מאד לתורה ולומדיה הצדיקים... וכך עשה רבינו נפתלי הכהן שהיה משתמש עמהם, עכ"ל, וכן כותב עליו החיד"א בשם הגדולים "הי' מקובל מופלא קבלה מעשית ואלקית",

כתוב בספר חוט המשולש וז"ל: אגב אזכיר דבר פלא, בהיותי בפוזנא בדירת זקני הגאון ר' עקיבא אייגר ראיתי על האכסדרה בכותל בולט ראש צבי גדול עם קרניו, ושאלתי לדעת מה זה, והשיבו לו: הראש צבי הזה עשהו הגאון הקדוש רבי נפתלי כהן זצ"ל כאשר בא לישב על כסא הרבנות בפוזנא, נתן שמות הקדושים בתוכו, ומנו אז והלאה בכל הרחוב ההוא אשר רובם יהודים דרים לא היתה שום שרפה (כי היתה שם כמה שריפות גדולות עיין בשו"ת מהרש"ל סי' ס"ד), וכאשר בא זקני זצ"ל (הגרע"א) לישב על כסא הרבנות שמה נטל השמות ובדקן והחזירון לתוכו ועד היום לא היתה שריפה שמה.

ובא השמש

אחר פטירת בנו האב"ד אוסטרהא, בכ"א סיון תע"ז, גמר בדעתו לעלות לארץ הקודש, בשנת תע"ח שם דרך פעמיו ביחד עם בני ביתו, המון רב לוותו ביחד עם רבני וגדולי הדור, ויבוא עד העיר קונסטנטינופל (קושטא, איסטאנבול) שמה חרדו לקראתו ראשי העדה, ויפגוש שם את הרשע חיון, והי' שם גדול אחד שרצה לעשות שלום ביניהם והוא באחד ומי ישיבנו חלילה להתחבר עם המין הזה, לא זכה קדוש זה לחונן את עפר ארה"ק, שם נפל לחולי אשר ממנה לא קם, עיין בספר 'שלשלת הזהב' שמביא באריכות ענינים נוראים ונשגבים אשר ראו אצלו כאשר קרבו ימיו האחרונים עלי אדמות, בהם גילה עתידות למו ושורש נשמתם של כל הסובבים אותו, וכן שנשמתו היא גלגול חזקיה מלך יהודה, לפני פטירתו קיבל את אבותיו הק' באמרו לכל אחד שמו ברוך הבא, וימת בעיר ההוא ביום כ"ד טבת תע"ח ויקבר שם, ידוע שכשהי' הבעשטה"ק בקושטא, בדרכו לא"י, והשתטח על קבר ר' נפתלי, ובלילה נתגלה לו ר"נ בחלום ואמר לו שתכף יחזור לביתו ולא ימשיך בדרכו לא"י כי אם לא כן, יגיע עת פקודתו בעודו בקושטא.

מספריו

"פי ישרים" – על התיבה הראשונה ע"ד הקבלה, "ברכת ה' ב"ח – ח"א 'סמיכת חכמים' שעל שמו נקרא, בו מקשר סמיכות כל מסכתא לזו שאחריה, ח"ב 'קדושה וברכה' עמ"ס ברכות, "שער הכונה וידויים ותפילות לחולה ובסופו צוואתו הקדושה, ועוד ועוד.

נלקט מספר "מקראי קודש - לשבת" אוצר נפלא על ענייני שבת

ויום השביעי משבח ואומר מזמור שיר ליום השבת

זמירות שבת (ג)

סגולת הזמירות ◇ אופן הנגינה ◇ ניגונים

סגולת הזמירות

האומר הזמירות מביא טובה לעולם

כל דברי הזמירות לשבת לקוחים מפסוקי תנ"ך והלכות ואגדות הש"ס, וזוה"ק ומדרשים מענין שבת, והאומרן מביא טובה לעולם, וה' דבק בו ומקשיב לקולו ומתרצה, ומקיים העולם שלא יחרב.

(סידור היעב"ץ - ליל שבת אות א)

ע"י השבחין שאסדר צפרא לישראל ורמשא לאו"ה

שבחין אסדר צפרא ורמשא לך אלקא קדישא (זמר רבון עלם). כי בזמירות ותשבחות להשי"ת, כח הקדושה מתגבר ומתרבה, וכשזה קם זה נופל, וכמ"ש לזמר עריצים ולהכרית כל החוחים והקוצים הסובבים וגו'. וז"ש שבחין אסדר צפרא ורמשא, שעל ידי שבחין אסדר לפניך צפרא לישראל, ורמשא לאומות העולם.

(ייטב פנים - מאמר קדישין ליל ד' דסוכות אות מד)

יוצאין מכל רע ע"י השיר

וכמו שפירשנו על כל בעלי השיר יוצאין בשיר, פי' יוצאין מכל רע ע"י שירן, ונמשכין לו ית' בשירן, ומזין עליהן לשון מזונות כי כשמנתקין הגבורות בא פרנסה לעולם, וטובלים בשיר היינו כי מצינו טבילה בנורא, כי עיקר טבילה בנורא בהתלהבות השיר.

(דברי אמת, לובלין - ר"פ תרומה)

נשפע תורה וגדולה

ידוע זאת, אשר בכח קדושת שבת קודש משפיעין ברכה רוחניות וגשמיות, כי מתענוגי מאכלי שבת ממשיכין שפע גשמיות, וממה שמזמרין שירות ותשבחות של שבת ממשיכין שפע רוחניות, והוא תורה וגדולה ביחד.

(אמרי נועם - פרשת תולדות בד"ה א"י מה זה)

ע"י השיר יוצאים מכל רעות שבעולם

'כל בעלי השיר יוצאים' שע"י השירות ותשבחות יוצאים ומפקיעים עצמם מכל הרעות שבעולם, ומכל התאוות ומדות רעות, 'ונמשכים בשיר' שבאמצעות השירות ותשבחות המה נמשכים להש"י, וזוכים לדביקות הגמור בשמו ית', ועי"ז ישפיע השי"ת כל הטובות והברכות על כל ישראל, בכלל ופרט ברחניות וגשמיות בני חיי ומזוני רויחי, במהרה בימינו אמן.

(מגן אברהם, טריסק - פ' וישב בד"ה וישראל אהב)

מבטל נחש

לזמר זמירות מבטל נחש, כי אותיות אחר זמ"ר נח"ש, כי המודה על כל הטוב מזמר שירות, והכופר בטובה הוא תלמידו של נחש.

(חתם סופר, ה"כ - פרשת חיי שרה בד"ה כתוב)

והנה בכל ימי החול זמן היתר לכל המלאכות בכדי שיתבררו מחלק הדומם עד חלק המדבר, וכל העליות עולת שבת בשבתו, כי מעין עולם הבא יום שבת, ומי שטרח בע"ש וכו', וע"י הכנת קבלת שבת בכל התפלות וע"י קדושת סעודת שבת בהזמירות ושירות, שיהיה הכל במחשבה קדושה ורעותא דלבא, יתאחדו כל המעשים וכל היומים וכל השעת ויוצרו כפי כל הפירושים לאח"ד ברזא דאח"ד כגוונא דילה וכו'.

(בית אהרן - מכתבי קודש דף קמט ע"ב)

המתקת הגבורות

ומזה מוסר השכל לבעלי השיר המשוררים, אשר נתן להם שמו הגדול יתברך מתנה טובה לשיר בקול נעים לפניו, להללו ולשבחו ולספר הודו בגודל הידור ונעימות רב, לכבד את ה' מגרונו, והכל הוא דוגמת שיר הלוים, להיות ממתיקין את בחינת הגבורות להפכם לטוב, אם רצונם באמת למען שמו באהבה.

אבל כשהם מהפכין רצונו של מקום ח"ו, ואין עושין לשם ה', כי אם להיות להם לתפארת ולשבח בעיני הבריות, להיות מכבדין אותן אנשים ונשים ולקבוץ הון על ידי זה, מה מאד היתה שתיקתו יפה שלא להשמיע קולו ברבים, כי ח"ו על ידי זה מתגבר כח הדינים בעולם על מדת הרחמים, והעולם נדון בדין. ונעשה כדוגמת משל החובות הלבבות, למלך שנתן חרב לעבדו להרוג באויביו, והוא הרס עם החרב הזה את בית המלך.

(סדורו של שבת - שורש ג ענף ב עלים ב ג)

השבת נקראת שבת מלכתא שהיא בחינת מדת מלכות, ולכן בשבת מצוה לומר שירות ותשבחות יותר מכל ימי השבוע מפני שהמלכות נקראת פה בידוע וכו'. שמה שאומר שירות ותשבחות בשבת בדחילו ורחימו הוא מכפר לו עון המעשה וכו'.

(מאור ושמש – פ' החודש בד"ה והנראה)

ובגלל כן אין אומרים בחול שירות ותשבחות כמו בשבת, כי איך יערב ילוד אשה ואדם איך יזכה לשבח ולפאר את פני המלך המהולל בתשבחות, אבל בשבת הוא בחינת פה (ע' ספר יצירה שם מ"א), ושכינה מדברת מתוך גרונו, לכן מותר ומצוה להרבות בשירות ותשבחות.

(מנחם ציון – פרשת בשלח בד"ה בשבת)

שבת בשבתו

ענייני שבת בקודש בפרשת השבוע

קדושת שבת מהפך מרירות הגלות לטובה, ומבטל כל גזירות וכל צער הגלויות

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את' יעקב' איש' וביתו באו, סו"ת שבת, וי"ל דמחמת גודל אהבה וחיבה היה מראה להם תיכף הישועה, ועל ידי שבת נמשך כל מיני טובות, וכך אמרי' בגמ' אפילו נגזר עליו גזר דין של שבעים שנה נתהפך לטובה, והטעם דתפס בגמ' שבעים שנה הוא מטעם דזה מצינו דבגלות בבל הראה ה' לנביאים כל שאר הגלויות וכל צער של ישראל עד עת קץ, **וכשאדם שומר שבת מגרש מאתו כל אלו הגזירות ונמשך עליו כל טוב, והראה להם ה' תיכף בעת שבאו למצרים כל מיני קדושות שיהא ביכלתן לבטל כל מיני צער ולהמשיך עליהם כל מיני טובות גאולות וישועות.**

(מהר"ש מבעלזא)

שכל צרכי ישראל של כל ימות השבוע, פועל להם הצדיק ע"י השירות ותשבחות שמזמר ומשבח להבורא יתברך בשב"ק בדביקות העצום והנפלא.

(באר משה, קאזניץ – פ' בהר)

לעולם יספר אדם בשבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל, ושמעתי מאדמו"ר ז"ל הפירוש, כי הנה ענין השירות והתשבחות וזמירות הנאמרים לכבוד הבורא ית"ש, אין הענין המכוון לרצות אותו בהם ח"ו, כמו במלך בשר ודם כאשר משבחים אותו אזי הוא מתפעל מזה התענוג ומתענג מתוך קילוסו, כי בבורא ית' לא יצויר שום שינוי רצון ח"ו כנודע, אבל הכונה בהם שיתמשך ויתלבש רצון וכח עילת העילות ב"ה במדותיו הק' וכו' כמו חסד ורחמים וכו' כמו רחום וחנון ה' ארך אפים וגדל חסד וכו', ובזה אנו ממשיכים התלבשות רצונו הפשוט באלו המדות ואח"כ אחר הכנה זו אנו מתפללים וממשיכים השפע מהבורא ב"ה ע"י מדותיו הנ"ל עלינו, וזהו יספר בשבחו של מקום לשון ספיר גזרתו, לשון בהירות התלבשותו ובהירתו במדות אשר אנו משבחים אותו בם, ואח"כ יתפלל להמשיך להם השפע משם וכנ"ל.

(קדושת לוי - פרקי אבות פ"ב מ"ד)

זמירות ר"ל זמורות, שכשם שהמזמר בגפנים יקוץ כל הזמורות ויניח מה שראוי לרטב [היינו השורש ומה שהוא רך שיוכל לצמוח, ומה שיבש בו יקוץ ממנה, נפש יהודה], כך הזמירות שאנו אומרים יסורו ויקצצו כל המכשולות שיש לנו לפני השי"ת, ושתבא תפלתנו שתהי' נשמעת ורצויה לפני השי"ת.

(מעורת המאור - נר ג כלל ג ח"א פ"ג)

סגולת השבת היא עיקר השמחה

כל מצוה יש לה בחינה וסגולה ידועה לפעול את הראוי לה, רק אנחנו לא נדע מתן שכרן של מצות, כי לולי זאת

לא היינו עושין רק המצות הנצרכים לנו לפי דעתנו הקצרה, ואחת היא אשר הודיענו יוצרינו, שסגולת השבת היא עיקר השמחה ולזמר שירות ותשבחות לשמוח בה', כי יש כמה דברים שאסור ללמוד בשבת (פי' שז סט"ז), אבל שפתי רננות יהלל פינו הבוחר בשירי זמרה, כי בזה זמיר עריצים יהיה יתמו ויכרתו כל הקוצים המכלים את כרם ה' צבאות, ועי"ז יומשך שפע קדושת הבורא ב"ה ויתעלה זכרו לכל העולמות ולכל הברואים, שידעו כולם כי יש אלהים גדול ונורא המסבב כל עלמין והממלא כל עלמין וכולהון קמיה כלא חשיבין (זוה"ק ח"ג רכ"ה ע"א), ויתמלא כבוד ה' את כל הארץ.

(מנחם ציון - פרשת ויקהל בסעודת שחרית שנת תקסה)

אופן הנגינה

עבודת הנגינה בקול רם וקול נמוך

הצדיקים מעוררים במעשים הטובים שלהם כרצונם, לזה להשפיע ולזה שלא להשפיע. וזה היה העבדות של לויים שהיו מזמרים בכלי שיר, לפעמים היו מגביהים קולם בשיר ולפעמים היו נמוך קולם, כמו שידוע לחכמי המוזיק"א, כי כשהיו מגביהים קולם בשיר היה נרמז, שרצונם לסלק השפע מרשעים שאינם עושים רצון הבורא, וכשהיו מזמרים בקול נמוך אדרבא כוונתם, להמשיך השפע בתחתונים בכל הברואים דהיינו גם לרשעים, הגם שאין עושים רצון הבורא אף על פי כן יהיה השפע מצד הטוב ורחמנות.

(קדושת לוי - פ' ויצא)

ע"י שינוי הקולות בקול רם וקול נמוך מגרשין הקליפות

לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך, בעת שמשנה טעמו, ומגביה קולו, לפני אב"י מל"ך, לכבוד השי"ת שהוא אבינו מלכינו, אז 'ויגרשהו' מגרשין כל הקליפות, וילך.

(באהלות המים - עמוד צב)

לשורר ולזמר בקול רם

פרעה רצה לעכב קול תורה ותפלה של ישראל כמו"ש "הקול קול יעקב", שיהא הקול בהעלם, שלא יוכלו לזעוק אל ד' בחזקה, וכאשר באה עת הישועה אז ויצעקו אל ד' ויצא הקול, ותעל שועתם אל האלקים. ויש לרמז מ"י הוי"ה אש"ר אשמ"ע בקל"ו עולה תור"ה תפל"ה, רמוז בנ"ל שרצה לבטל קול תורה ותפלה, וידוע אשר שבת הוא. לשורר ולזמר בקול תורה ותפלה, כמ"ש (תהלים צב א) מזמור שיר ליום השבת, ועל כן תור"ה תפל"ה עולה שב"ת קדש"ך, על דרך הנוסח (בקידוש ליל שבת) ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו.

(אמרי נעם - פרשת צו אות ג)

לדוד בשנותו את טעמו. אמר בזה הרה"ק [רר"ה מרימנאוו] כי מה שמזמרים בשירות ותשבחות ומנגנים בשיר בכמה מחלקות, ובכל פעם מגביהים הקול ביתר שועה, בזה מגרשים להקליפות. וזה 'בשנותו את טעמו' שהיה מגביה בכ"פ את קולו בשיר 'לפני אבי מלך' היינו ממ"ה הקב"ה, 'ויגרשהו' להמקטרג 'וילך'.

(באהלות המים, רימנאוו – עמוד נב)

ניגונים

שמעתי מכ"ק אאמו"ר [מהר"ש] זצוקללה"ה בשם כ"ק אאזמו"ר הצ"צ זצ"ל, שאמר בשם רבינו הגדול הזקן זצ"ל שמה שלא העמיד בהסידור זמירות שבת, הוא שחשב שינגנו ניגונים חסידים בסעודה, ועוד שרצה שיאמרו חסידות בתוך הסעודה.

(סידור תורה אור, הגהות של מהרש"ב – דף רמה ע"א)

וכן נהגו הקדמונים פרושי מדברא שהיו מתבודדים ביערות ובמערות ומדבריות, והיו משבחים ומנגנים לפני ה' בשירי דוד מלכנו, ובשירות של חשק ואהבה ורצון להשם יתברך, כי היכל הניגון הוא מהיכלין הקרובות אלינו, ועולה והולך על רום ההיכלין, ואפשר לפתוח בזה צינורות דלעילא ולהמשיך ברכאן קדישין, ומובא מרבינו הקדוש ר' פנחם מקאריץ זיע"א שאם רבים מזמרים ומשבחים ביחד מכריתין בזה הרבה קליפות והיצונים. ואין לך דבר בעולם שיהא מסוגל לעורר השמחה ואהבה לה' יתברך כמו הניגון, לשורר שירי דביקות לה' בינו לבין קונו, ובפרט מי שירגיל עצמו בזה יראה פלאות בהתבודדות עם קונו.

(שומר אמונים - מאמר צהלי ורוני פ"ב דף שפא ע"א)

הניגונים בתפילות ימים נוראים מחמת הכוונות

הביאם בסוד ד' לידע לכוין כל הכוונות השייכים לתפילה, והיה מאריך בניגון התיבה עד שישלים הכונה השייך לאותו התיבה, ולכך יש קבלה שלא לשנות גם הניגונים של ימים נוראים כי המה שייכים אל התיבה של אותה התפילה.

(תולדות יעקב יוסף - פ' צו מצוה והרים את הדשן ובפ' תצא / מובא בקצה המטה סי' תקפד סק"י)

ניגונים מסיני

הוא (הגר"א) אמר כמה ניגונים וכמה מדות הביא מרע"ה מהר סיני.

(פאת השלחן - בהקדמה)

בכל שבת קודש אנו נודרים להקב"ה, ע"כ איברים שפלגת בנו כו' הן הם יודו ויברכו כו' ויקדישו וימליכו את שמך וכו', וצריך כל איש לשום לבו אחרי שהקב"ה מקיים

את שלו דהיינו ברעב זנתנו וכו' ועד הנה עזרונו רחמיך וכו', האיך אנחנו מקיימין את שלנו להמליכו ולהקדישו אם לא במה שמתחברין אנחנו יחד לומר שירות ותשבחות בלב ונפש חפיצה ולדבר דברי תורה להשית עצות בנפשינו איך לעבדו בלב שלם, ואיך לחפש אחר האמת, איך ועל איזה אופן תהי' העבודה השלימה לעשות נחת רוח ליוצרינו וכו'.

(מראה יחזקאל, פאנעט - פרשת מקץ בד"ה אתה תהיה)

כתיב (תהלים קה, ב) שירו לו זמרו לו, היינו שבהשירות והתשבחות שהאדם משבח לפני הבורא ית"ש, מכרית ומזמר בהם כל החוחים והקוצים הסובבים את הששונה העליונה.

(מגן אברהם, טריסק – אחרון של פסח בד"ה חד גדיא השני)

יתרועעו אף ישירו (תהלים סה, יד). הפירוש הוא מי שרוצה להתרועע ולשבר את האף של ישראל, פירוש החרון אף והכעס שלפעמים יש עליהם דינים מרים רח"ל, העצה לזה ישירו בשמחה, כי כתוב (ישעיה נה, יב) 'בשמחה תצאו' יכול לצאת מכל הרע והדינים, ושמחה ממתיק הדינים, וד"ל.

(שארית ישראל, ווילעדניק - שער התקשרות ליקוטים בד"ה יתרועעו)

היכל הניגון מוצב ארצה ומגיע השמימה

היכל הניגון הוא מהיכלין הקרובות אלינו, ועולה והולך על רום ההיכלין, ואפשר לפתוח בזה צינורות דלעילא ולהמשיך ברכאן קדישין, ומובא מרבינו הקדוש ר' פנחס מקאריץ זיע"א שאם רבים מזמרים ומשבחים ביחד מכריתין בזה הרבה קלי' וחיצונים.

(שומר אמונים - מאמר צהלי וחוני פ"ב דף שפא ע"ב)

הנה כשהדינים מתגברים אזי ח"ו העצבות גובר וכו', ולהמתיק העצבות צריך להמשיך המתקה בקול השיר.

(עטרת צבי, זידטשוב – פרשת ויחי בד"ה ולזה בא)

אמר הקדוש ברוך הוא, אפתח להם לישראל פה ולשון בדברי תורה, כדי שישבחו שמי בכל יום ויום, שאם אין ישראל בעולם אין לי שבח וגדולה, שאלמלא שירה וזמרה שישראל אומרים לפני בכל יום לא בראתי עולמי, אפילו ישראל שכל העולם כלו נברא בשבילן, לא בראתים אלא בשביל שירה, שנאמר (ישעיה מג, כא) עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו.

(בתי מדרשות – ח"ב אות א)

כי הטבע מבלי מעיר יעמד כישן, ואין דבר יעוררהו כמו קולות הנגון ידוע הדבר, וכל שכן קול החצוצרות, שהוא הקול הגדול שבכל כלי נגון. ועוד יש תועלת נמצא בקול החצוצרות לפי הדומה, מלבד ההתעוררות אל הכונה, כי בכח הקולות יסיר האדם מלבו מחשבת שאר עסקי העולם ולא יתן לב באותה שעה כי אם בדבר הקרבן, ומה אאריך וידוע זה לכל אשר הטה אזן לשמע החצוצרות וקול שופר בכונה.

(ספר החינוך - מצוה שפד)

מי שקולו נעים ואין הקב"ה נהנה מקולו, ראוי לו שלא בא לעולם. ואם הקב"ה נהנה, עליו נאמר (שה"ש ב, יד) השמיעני את קולך כי קולך ערב ומראך נאוה, וכתיב (ש"ב כג, א) ונעים זמירות ישראל, וכתיב (תהלים ג, ה) קולי אל ה' אקרא. ויזהר מי שיש לו קול נעים שלא יזמר נגונים נכרים, כי עבירה היא, ולכך נברא קולו נעים, לשבח בוראו, ולא לעבירה.

(ספר חסידים – סימן תשסח)

תשירי מראש אמנה (שה"ש ד, ח). די גרעסטע אמונה וויפיל א איד האט, איז זינגען די ראש דערפון (ראש האמונה).

(בית אהרן, קארלין – שמחת בית השואבה בד"ה במדרש)

כל העליות הם ע"י שיר כידוע, וכולם פותחים וכו' בשירה ובזמרה ומקדישים וממליכים, ועי"ז מתעלים כולם ומקבלים עליהם עול מלכות שמים וכו', ואח"כ זוכים לקדש ה' באימה וכו'. וכן תיקנו חז"ל מקודם זמירות ואח"כ קבלת עול מלכות שמים ואח"כ קדושה. ונקרא זמירות ישראל שקוצר ומהתך כל החיצונים ע"י השירות מלשון (ויקרא כה, ד) וכרמך לא תזמור.

(רמתים צופים, תנא דבי אליהו - פ"ב אות טז)

שבת בשבתו

ענייני שבת קודש בפרשת השבוע

שב"ק ממשיך רפואה בלי תפלה ובקשה

ואלה שמות בנ"י הבאים מצרימה את יעקב איש ס"ת שבת, הנה ענין חולאת הבאה על האדם הוא בימי החול, שאז הוא במיצר ר"ל והדינים שורים עליו ח"ו, אבל שבת אמרז"ל אשר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא וממילא נמשך רפואה בלי שום תפילה ובקשה, וזו **ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, היינו אם ח"ו בנ"י באו למיצר מתוך חולאים ר"ל אז את יעקב איש ס"ת שבת, ועי"ז יהי' נמשך רפואה לכל חולי ישראל.**

(עטרת ישועה)

התקשרות ע"י ניגון

אמר צדיק אחד מצדיקי קדמאי שבאם מזמר זמר רבו, יותר מתקשר בו מאשר אומר תורת רבו, כי הזמר הוא מפנימיות נפשו של רבו.

(תקנות והדרכות, מבעל שו"א - פכ"ב דל"ז ע"א)

ענין פריקה וטעינה הוא בכל דבר שקשה על תבירו וצריך לסייעו, גם כשמנגן אדם צריכים לעזור לו ומקיימים בזה שני מצוות פריקה וטעינה, דהיינו שבעת שהמנגן נחלש וחבירו מסייעו ומנגן, מקיים בזה מצות פריקה, שפורק מעליו המשא. וגם לפעמים כששוכח הניגון, וע"י חבירו נזכר, מקיים בזה מצות טעינה, דהיינו שנטען מחדש שיהא יכול לנגן אחר זה, ולכן כל מי שיודע לנגן צריך להזהר בזה.

(נחמד מזהב, קאזמיר - פרשת כי תצא בד"ה הקם תקים)

בשם הרב ז"ל, שקילם מאד מעלה הנגינה, ואמר: אם הייתי מנגן מקבל עלי לנסוע מעיר לעיר ולהתפלל בבתי כנסיות. גם שמע בשמו ז"ל, שאמר: אם הייתי מנגן לא הייתי מניח אותך לדור בעליונים אלא היית מוכרח לדור עמנו בכאן, ולהשי"ת אמר כן. ואמר הוא ז"ל בשם ס' מהרי"ל, שאמר מהרי"ל, מה שזכה למדרגה עליונה, בעבור שהיה שליח ציבור והיה מנגן יפה ונתקשרו כל הציבור עמו בעבור הנגינה, והוא נתקשר אל השי"ת והעלה את כולם להשי"ת.

(אמרי פנחס, קאריץ - שער תורת אדם אות קפו)

וכיון שאנו רוצים להוציא את נפשותינו להמשילה על גופינו, לקשרה בקדושתו ולבטל אותה ואת עצמותני בנשמת ש-ד-י, לכן נרגיל את עצמנו ברנה ונגינה של עבודה לשמים, לא שנצטרך לחבר ניגונים חדשים, כמו שלא נאמר שמי שרוצה לשמח את עצמו ביין צריך לעשות יין מגתו דוקא, ומי שרוצה לעורר א"ע אף את זולתו בדבורים צריך לחדש שפה חדשה. קח לך איזו תנועה של ניגון, תסב את פניך אל הקיר או רק תסגור את עיניך ותחשוב שוב, שאתה עומד לפני כסא הכבוד, ובשבירת לבך באת לשפוך את נפשך לד' בשירה וניגון היוצאים מקרב לבך, ואז מעצמך תרגיש שנפשך יוצאת ברננה, אם מתחילה היית אתה המנגן לפני נפשך לעוררה מתרדמתה, מעט מעט תרגיש שנפשך התחילה כבר לנגן מעצמה וכו'.

לכן כשתהי' בחברת חסידים בשעה שמנגנים אם בתפילה, בסעודה, או באופן אחר, תרגן גם אתה עמהם, לא רק להשמיע קול בחי' נתנה עלי בקולה וכו', רק כדי להוציא את נפשך ולהעלותה בחי' ויהי כנגן המנגן ותהי עליו יד ד' וכו'. ולאו דוקא בשעה שאתה בחברת חסידים בשעה שמנגנים, רק גם בביתך בכל עת שתרגיש את עצמך מוכשר לזה תוכל לרנן כנ"ל, ואין אתה צריך לצעוק בקולות, כי יש מי שמנגן רק המיה בלחש וקולו נשמע במרום.

(הכשרת אברכים - פ"ט אות ג)

התינוק אוהב הניגון מפני שקרוב למעלה

כתבו הספרים שמה שהתינוק אוהב הניגון ומשקיטין אותו בכך, מגו בכייתו. מפני שנפשו מורגלת בקול נגינה דלעילא, ומרגשת עוד הניגון טרם נתלבלך בחטאיו ואח"כ נשכח ממנו.

(שומר אמונים - מאמר צהלי ורני פ"ב דף שפא ע"א)

הנשמה רגילה בשיר מלאכי השרת לכן אינה נהנית אלא מהניגון

ואמר בתקו"ז, כי יש היכל למעלה גנוז שאינו נפתח אלא בנגון, וליה כיון אלישע בשלש נגונין שנגן. והנשמה נהנית מהנגון, לפי שהיא רגילה בנגונין בשיר של מלאכי השרת ושיר הגלגלים, ובהיותה בגוף ושומעת נגון נהנית כמו שהיתה רגילה בהיותה דבוקה ביסודה, ומרוב הערבות ראויה לשרות עליה רוח אלהים כפי הנהגתה ויסודה

שבת בשבתו

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

שמירת שב"ק תיקון למידת היסוד

בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, ידוע מ"ש בספה"ק דבימים האלו שמתחיל פרשיות שובבי"ם הוא מסוגל מאוד לשוב על חטאת נעורים ולתקן מדת היסוד **ועיקר הוא התשובה הוא ע"י שמירת שב"ק כמבואר הרבה בספה"ק ששמירת שב"ק וכל עניניו מסוגל מאד לתיקון היסוד, וע"י קדושת שבת זוכין לגאולה וז"ש 'בהוציאך את העם ממצרים' ר"ל הזכות שתוציא על ידו ישראל ממצרים הוא ע"י תעבדו"ן את האלקים שרומז לש"ק** כי משרע"ה נקרא עבד נאמן על ששאל מפרעה ליתן מנוחה לישראל בשבת כמו שאומרים בתפליתנו ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו.

(צמח צדיק)

הראשון, ולכן דוד דלית ליה מגרמיה, הוצרך לעורר עצמו במיני נגון להמשיך חיים למדתו וכו'.

(מעבר יבק - מאמר שפתי צדק פרק לא)

כשמזמרין שירין ותשבחין לה' בקול נעימה ושבח, מתפארת ומתעטרת בזה שכינת עוזנו ותפארתנו, ומתנחמת בזה קצת מגודל צערה של צערן של ישראל, ועולה זה השבח קמי קודשא בריך הוא, והקדוש ברוך הוא מתפאר ומתעטר בזה כביכול, ואומר ראו בניי חביבי שיש לי בעולם השפל שהוא מלא חיצונים ונסיונות והסתרות פנים, והמה מעטרים ומקדשים ומכתירים שמי הגדול, כי עבודה קטנה של שמחה, עולה על מאה עבודות ויותר בלי שיעור שהמה בקרירות ובלי שמחה וחיות.

(שומר אמונים - מאמר צהלי ורוני פ"ג)

א"א לחזן בלי משוררים

כשם שא"א לעולם בלא רוחות כך א"א לחזן בלא משוררים, ולהוציא מדעת יש אומרים מה לנו לזעוק אל פני המלך, בתרי קלא דלא משתמע מכש"כ שלשה, נראה הלא במקדש היו מנגנים כמה לויים ביחד ובכמה מיני כלי זמרים היו משוררים, ועיקר שירה בפה, בפרט עכשיו אין לנו מקדש ולא כהן ולא לוי המנגן ולא מיני כלי זמר.

(ספר תעודת שלמה, לר"ש ליפשיץ – דף טו ע"א אות כג)

בשבת אין מזמרים עם כלי שיר, רק עם הנשמה

במזמור האחרון שבתהלים כתיב ו' פעמים תיבת "הללוהו" על כלי זמר שונים, הללוהו בתקע שופר וכו' הללוהו בצלצלי תרועה, והמה רומזים על ו' ימי המעשה, שאז יכולים להלל לה' בכלי זמר וכלי שיר שונים, ואח"כ אומר ה"הללויה" השביעית 'כל הנשמה תהלל', הרומז על יום שבת קודש, שאסור לזמר בכלי זמר שהוא מוקצה בשבת קודש, רק כל הנשמה בלבד, דהיינו כח הדיבור לבד תהלל קה. ונוהגים לכפול פסוק זה לרמז על שבת קודש, שבשבת קודש יש לאדם נפש ונשמה יתירה, כדי להלל להקב"ה עם ב' הנשמות.

(נועם אליעזר, סקולען - על סדר התפלה)

לנגן בלב נשבר

בתהלים (לג, ג) "הטיבו נגן בתרועה", הכוונה "הטיבו", יכולים להטיב ולתקן כל המעשים הלא טובים, "נגן" ע"י נגינות זמירות שירות ותשבחות, "בתרועה" בלב נשבר.

(אלף כתב, שימאני)

✧ טהורים ירשוה ויקדשוה / מעשי צדיקים ✧

סיפר הגה"צ מנאנאש זצ"ל שפעם אחת היה מרן הרה"ק בעל קדושת יו"ט מסיגעט זי"ע בעיר נאנאש על שב"ק, וכק"ז הגה"ק בעל אפסי ארץ זצ"ל, בא לעריכת שולחנו הטהור, וכיבד אותו הקדושת יו"ט לזמר פיוט 'לא-ל אשר שבת' והגה"ק מנאנאש זימר זאת ברגש קודש והתלהבות גדולה. ואחר שבת כאשר נסע משם הקדושת יו"ט אמר כי היה כדאי לבוא לנאנאש על שב"ק, רק בכדי לשמוע את הרב מנאנאש מזמר זמר לא-ל אשר שבת.

(מבאר רבותינו - פר' ויגש תשע"ב)

סיפר הרה"ק רבי הערשעל'ע מספינקא זצ"ל ששמע מאנשים נאמנים שזקינו הגה"ק רבי נפתלי ממעליץ זצ"ל היה מתלהב עד למאוד בזמר 'לקל אשר שבת' בליל שב"ק, אחר עריכת שולחנו ובפרט כאשר הגיע לתיבות 'שמך ה' אלקינו יתקדש' שאז נתחוורו פניו. והרבה פעמים ראו אצלו ענין מסירות נפש ממש, שאחז בדיוקנא קדישא שלו, בידו הימנית בזקנו, והעלו פניו אדמימות והיה מוכן ומזומן לקדש שם ה', למסור נפשו להשי"ת בפשטות המכוון.

(זמירות תפארת צבי - ליל ש"ק אמירה נעימה אות ס"ט)

סיפר לי הגה"צ ר' יוסף דוב קאסטעל זצ"ל, פעם אחת היה דודי הרה"ק ר' יהודא לייב זצ"ל אצל אבי הרה"צ ר' אברהם מרדכי זצ"ל (אחיו של ר' יהודא לייב). בליל שב"ק שרו זמירות. באמצע הזמירות נכנס בפתע פתאום אשה אחת משכונתו, ובכתה ואמרה, כאן שרים זמירות ובנה הוא חולה רח"ל. אמר לה ר' יהודא לייב, יהי' לו רפואה שלימה, וכי מה אני מקלקל כאשר הנני שר זמירות, תלכי לרופא, לא ידעתי שבנך חולה, ואף אם ידעתי, הכי אסור לי לשיר זמירות. אמנם האשה הרעישה בבכי ובקולות שיברך את בנה לרפואה שלימה. אמר ר' יהודא לייב (בבקשה להשי"ת), רבונו של עולם, מה איכפת לך אם יתרפא, הרי אז יהיה לנו מנוחה ממנה ונוכל לשיר זמירות [רבוש"ע, וואס ארט דיך אז ער וועט ווערן געזונט, וועט זי דאך מיך צורו לאזן און מיר וועלן קענען ווייטער זינגען זמירות], וכן היה שהילד נתרפא.

(שיח זקנים - ח"ד עמוד רלח)

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור אצל הגאון רבי יונתן בנימין וויס שליט"א

גאב"ד מאנטריאל

יום ה' פרשת חיי שרה תשפ"ג לפ"ק

גאב"ד מאנטריאל: ברוכים הבאים, אזא געהויבענער גאסט, ס'איז אבער נישט אזא וואריימע אויפנאמע... (מחמת הקור הגדול ששרר אז בחוצות העיר).

רבינו: דאס איז נאר מבחוץ, אבער מבפנים איז אנדערש...

גאב"ד מאנטריאל: ב"ה אין הארץ איז נאך וואריימער. וועז איז דאס לעצטע מאל וועז דער רבי איז געווען דא?

א' הנוכחים: אויף א געהעריגן באזוך איז געווען אום תשע"ב, מיט עלף יאר צוריק.

גאב"ד מאנטריאל: תשע"ב איז געווען אהן א שבת, וועז איז דער רבי געווען דא אויף שבת?

א' הנוכחים: אויף א שבת איז שוין יארן צוריק, אום תשס"ב, שוין צוואנציג צוריק. נאר פאר וועז דער רב איז געווען דא.

גאב"ד מאנטריאל: יא, אונז זענען מיר אנגעקומען דא אום תשס"ז.

דער רבי האט גוט מגדיר געווען דא נעכטן די קהילה (במעמד הקבלת פנים בהיכל בית מדרשינו במאטערעאל), קהילה **נאה** וחסודה.

רבינו: יא, ברוך ה', ס'איז זייער א שיינע קהילה, בכלל איז מאנטריאל א שיינע קהילה, א שיינער אידישער פערטיל, מערערע קהילות, עם קומט צו אידישקייט.

גאב"ד מאנטריאל: עם איז דא פלעצער אוז שטעט וואו די יוגענט בלייבט נישט, דא בלייבט די יוגענט, די יונגעלייט בלייבן דא, ס'איז דא כוללים, אוז גוטע חדרים.

רבינו: אין יוראפ איז אזוי אין געוויסע פלעצער.

גאב"ד מאנטריאל הראה את חתנו הרב ר' לייבוש וויים שליט"א, ואמר: זיי זענען פון לוגאנו, דארט איז אויך אזוי.

חתנו הרב ר' לייבוש וויים: איך בין א זוהן פון ר' משה אליעזר וויים פון וויען. מיין טאטע איז רב פון מחזיקי הדת אין וויען. דער רבי האט זיך דאס לעצטע מאל געטראפן מיט מיין טאטן אין וויען.

רבינו: יא, יא, איך געדענק, נישט לאנג, מיט עטליכע יאר צוריק אין וויען.

חתנו הרר"ל וויים: מיין טאטע איז א זוהן פון ר' יוסף שוחט פון וויזניץ, און א איידעם ביי ר' דוד'טשע רובינפעלד, א זון פון ר' לייבוש רובינפעלד פון לוגאנו פון שווייץ.[1]

גאב"ד מאנטריאל: לוגאנו האט אויך אפגעטרוקנט, ס'איז נארנישט געבליבן פון דעם.

רבינו: ציריך איז אויך שוואך, לוגאנו האט זיך אינגאנצן ליקווידירט. און סאן פאלו איז אויך אזוי, ס'איז קוים דא מנין דארט.

גאב"ד מאנטריאל: אין מאנטיווידעא איז אויך אונטער געגאנגען, ס'איז נארנישט געבליבן.

רבינו: בואנעס איירעס האלט זיך אביסל וויל דארט איז דא די ספרדים, און מ'האט געמאכט א קהלה פאר זיי, מ'האט אריינגעלייגט כוחות, איז דא דארט ספרדים. אבער

---

1 בעל אכסניא של רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל בשווייץ, גם עסק הרבה להחיות נפש צדיק בשנת תש"ה כאשר בס"ד ניצל רבינו מצפרני הרשעים בשנות הזעם.

אשכנזים איז שוין אויך נישטא דארט. סאן פאלו איז זייער שוואך.

גאב"ד מאנטריאל: דארט וואו ס'איז דא גוטע חדרים אן גוטע כוללים לעבט עם אויף.

רבינו: צירוך איז אויך שוואך.

גאב"ד מאנטריאל: איך בין דאך אן איידעם אין צירוך, מיין שווער איז הרב שמערלער ע"ה. מיין זוהן איז יעצט רב דארט אויפן פלאץ פונעם שווער, ברוך ה', ס'איז סטאביל.

רבינו: מ'האט פראבירט אמאל צו מאכן א כולל.

און וואס איז אין וויען?

גאב"ד מאנטריאל: אויך זייער שוואך.

א' הנוכחים: די נגידים וואס קענען איבערלאזן א קינד– צוויי דארטן וואוינען, פון זיי ווערט עפעס.

רבינו: יא, אויף די האלטן זיך עס, אויף די נגידים וואס וואוינען אין וויען און זיי נעמען אריין די קינדער אביסל אין מסחר, פון די איז אביסל דא.

צירוך איז אויך אזוי, נגידים וואס זיי וואוינען דארט. ס'איז געווען אין שווייץ נאך שטעט וואו אידן האבן געוואוינט.

גאב"ד מאנטריאל: לוצערן און באזעל.

רבינו: יא, דאס איז אויך שוין נישטא, זייער שוואך.

חתנו הרר"ל וויים: דער חידוש פון לוגאנו אז אין לוגאנו איז אמאל יא געווען א שיינע חשוב'ע קהילה.

איך בין אויפגעוואקסן דארט, אין די דירה וואו מיין עלטער זיידע ר' לייבוש רובינפעלד ז"ל האט געוואוינט, ער האט נאך געהאט דעם טיש וואס דער רבי ז"ל, ווען ער איז געווען אויפן וועג קיין ארץ ישראל, האט ער דארט געפירט טיש.

גאב"ד מאנטריאל: אבער וואו אידן זענען דארף מען רחמי שמים, מ'איז אין גלות און די גוים האבן אונז נישט ליעב.

רבינו: מ'איז אין גלות צווישן גוים, און מ'איז אין גלות צווישן אידן.

גאב"ד מאנטריאל: מ'דערמאנט אונז אלעמאל פון הימל, רעדט'ס אייך נישט איין אז מ'איז געקומען אל המנוחה ואל הנחלה.

רבינו: אין אמעריקא אין ניו יארק איז מען אויך אין גלות, דארט האבן מיר אויך עגמת נפש.

גאב"ד מאנטריאל: מ'דארף רחמי שמים.

רבינו: דא איז דאך אויך דא מיט די רעגירונג וועגן די חינוך, אין ענגלאנד איז אויך דא.

גאב"ד מאנטריאל: וועגן די שחיטה האבן מיר יעצט א געשעפט, מ'שטייט אוים פראבלעמען.

רבינו: דא איז דא פראבלעמען מיט די שחיטה? ביי בהמות צי ביי עופות?

גאב"ד מאנטריאל: ביי די בהמות.

רבינו: צער בעלי חיים, וועגן די סארט פראבלעם?

גאב"ד מאנטריאל: וועגן צער בעלי חיים, אבער וועגן אן אנדערע אופן, די רעגירונג אפיציעל אין די רעגולעשאנס זיי זענען מכבד שחיטה זייער גוט, אבער זיי זענען זייער חושש וועגן צער בעלי חיים. די פוסקים זענען דן צי נאך די שחיטה איז דא צער בעלי חיים, דער דעת קדושים (יו"ד סי' כד) איז זיך מסתפק, וויבאלד שחיטה נעמט אוועק אבר מן החי, איז דארט נישטא קיין צער בעלי חיים. ער איז דן דארט לגבי קורע זיין דער צוואר כדי צו בודק זיין די שחיטת רוב סימנים, איז ער זיך מסתפק.

רבינו: [**בצחות**] דער פרי מגדים אין או"ח (סי' תס"ח במשב"ז סק"ב) נעמט דאך אהן אז א בן נח איז נישט מצווה אויף צער בעלי חיים....

גאב"ד מאנטריאל: יא, דאס איז לפנים משורת הדין.... למעשה, להלכה נעמען אונז דאך אהן אז ס'איז לצורך אדם לצורך הלכה מעג מען, אבער די גוים זענען מחמיר, און זיי האלטן אז נאך די שחיטה איז אויך דא צער בעלי חיים.

רבינו: איז דאס וואס מ'שניידט אריין דעם האלדז, די ווירידין, דארט צו שניידן איז ביי זיי א פראבלעם?

גאב"ד מאנטריאל: זיי האבן נישט קיין פראבלעם מיט די שחיטה, נאר נאך די שחיטה זאגן זיי אז מ'טאר נישט אויפהייבן די בהמה וויל אנג די בהמה לעבט, און די שלאכט הויז קען נישט ווארטן, ווילן זיי שיסן, דאס איז יעצט דער פראבלעם.

כ'האב א מיטינג די אנדערע וואך מיט די רעגירונג, כ'האף מ'וועט דאס קענען אויסארבייטן.

רבינו: לשיטתם וויל אנג לעבט די בהמה?

גאב"ד מאנטריאל: דאס איז א גרויסע וויכוח, מ'וויסט נישט, זיי האבן סימנים, עם קען דויערן א מינוט, עם קען דויערן ביז צוויי מינוט. אבער דער שלאכט הויז מוז אויפהייבן די בהמה און ממשיך זיין, אז נישט קען מען נישט וויטער שחט'ן, דאס איז דער פראבלעם, אונז פראבירן מיר אויסצוארבעטן מיט זיי עפעס א וועג.

רבינו: איז איין מינוט צי צוויי מינוט זענען זיי מסכים?

גאב"ד מאנטריאל: זיי קענען באשטיין צו ווארטן. די רעגירונג האט נישט קיין פראבלעם צו ווארטן, אבער די שלאכט הויז ווייל נישט ווארטן.

רבינו: אבער ווילאנג פאדערט די רעגירונג מ'זאל ווארטן?

גאב"ד מאנטריאל: ווילאנג די בהמה לעבט. זיי האבן געגעבן פופצן סימנים, צו קוקן אויף די אויגן, צו קוקן אויף אנדערע זאכן, מ'קען נישט וויסן מראש ווילאנג עס וועט דויערן, אבער עס קען דויערן א מינוט-צוויי, און די שלאכט הויז ווייל נישט ווארטן, ווילן זיי שיסן, און אונז לאזן מיר נישט שיסן.

רבינו: במילא שטעלן זיי ארויס די כשר'ע שחיטה.

גאב"ד מאנטריאל: זאגט מען אז ס'איז נישט כשר, קען מען דען אויף יעדע צווייטע בהמה זאגן אז ס'איז נישט כשר? דאס איז יעצט די פראבלעם, מ'דארף רחמי שמים. עס איז געווען אין די נייעס יעצט אז ראמעניא ווייל מאכן א חוק צו שיצן שחיטה.

רבינו: אבער עס איז נישטא דארט פאר וועמען...

גאב"ד מאנטריאל: אפשר ווילן זיי מ'זאל קומען דארטן שחט'ן.

רבינו: אין פוילן איז דא א שחיטה, אין פוילן האט מען אויך געמאכט א געזעץ קעגן שחיטה, אבער איך מיין אז מ'שחט, די רעגירונג פארקוקט, טאמער ברענגט דאס אריין געלט, אבער זיי האבן אויך אפיציעל געמאכט א גזירה קעגן שחיטה.

גאב"ד מאנטריאל: אין אנטווערפן אין בעלגיא האט מען אויך נישט געלאזט שחיטה.

א' הנוכחים: אין שווייץ האט מען אלע יארן נישט געשחט'ן.

רבינו: אבער אין פוילן האבן זיי אויך געמאכט אזא געזעץ. איי מ'שחט, עס איז ווי מ'זאגט אזוי מ'איז מעלים עין, ס'איז בשר שנתעלם מן העין...

גאב"ד מאנטריאל: עס איז אלעס א ציפ פון היטל, רעדט'ס זיך נישט איין אז מ'דארף נישט משיח'ן, מ'דארף דעם גואל צדק וואו מ'איז נאר...

וכיבד גאב"ד מאנטריאל את רבינו בברכת לחיים

וביקו רבינו: לחיים, לחיים טובים ולשלום, דער אויבערשטער זאל העלפן בבריאות השלימות, די רביצין זאל זיין געזונט, מ'זאל הערן בשורות טובות.

ואיחל רבינו לחיים לבני המשפחה ולכל הנאספים

ונפרד רבינו ממנו ברב ברכות

ביקור גומלין של הגאון רבי יונתן בנימין וויים שליט"א

גאב"ד מאנטריאל

באכסניית כ"ק מרן רבינו שליט"א – במאנטריאל יע"א

יום ב' פרשת תולדות תשפ"ג לפ"ק

גאב"ד מאנטריאל: ס'איז באוואוסט אז וועך דער ייטב לב האט מספיד געווען דעם דברי חיים האט ער געזאגט 'ללמד את בני יהודה קשת' (שמואל-ב א, יח), דאס איז תק'יעה ש'ברים ת'רועה.

און עס שטייט ווייטער אין פסוק דארט 'הנה כתובה על ספר הישר', דער ייטב לב זאגט אז 'ספר הישר' מיינט רחמנא אמר תקעו, אפילו מ'וויסט נישט די כוונות פון די תקיעות.[2]

אבער אין די גמרא איז עבודה זרה (דף כה.) שטייט, מה הוא ספר הישר, ספר בראשית, ווייל די אבות ווערן אנגערופן ישרים.

---

2 וז"ל **בייטב פנים** לראש השנה (אות ס): וז"ש דוד [שמואל ב' א יח] ללמד בני יהודה "ק"ש"ת, ר"ת "תקיעה "שברים "תרועה "תקיעה, כי התי"ו משמשת ב' פעמים כידוע. ר"ל ללמוד הכוונה שבו, ואחר כל הכוונה יכוון הלא הוא כתובה על ספר הישר, ר"ל לתקוע, היינו מ"ש בגמרא רחמנא אמר תקעו, [וז"ש בגמרא (ר"ה כ"ט:) שמא ילך אצל בקי ללמוד, היינו התקיעות והכוונות שבו, לכן אמר אצל בק"י ללמד, שר"ל ללמד "בני "יהודא "קשת, כלישנא דקרא]. וז"ש תקעו בחדש שופר בכסה, היינו בשביל טעמים הנעלמים מכם, כי חק לישראל, מה שאינך משיג ונחשב לישראל, רק הוא משפט [על פי טעם] לאלקי יעקב. וז"ש (תהלים פא ו) עדות ביהוסף כפירוש רש"י, שפת לא ידעתי אשמע, ר"ל שכל אחד יאמר שפת לא ידעתי, היינו לא השגתי אשמע בקול שופר שמברכין לשמוע, שעיקר מצותו השמיעה, כמ"ש הרב המגיד פרק ב' מהלכות שופר. וז"ש דוד אשרי העם יודעי תרועה, ר"ל שיודעים הכוונה של תרועה, ובכל זאת באור פניך יהלכון, עיי"ש באריכות.

רבינו: מהו ספר הישר, זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים שנאמר (במדבר כג, י) תמות נפשי מות ישרים (לשון הגמ' שם).

רש"י זאגט דארט אז דאס מיינט ספר בראשית.[3]

גאב"ד מאנטריאל: יא. איז מיר אלעמאל שווער געווען, וואו שטייט אין ספר בראשית תקיעת שופר? לויט די גמרא אין עבודה זרה.

נאר לויט וואס דער רבי האט געזאגט שבת (בעריכת שלחן הטהור בליל שב"ק) אז וה' ברך את אברהם בכל, דאס איז תקיעת שופר, איז עס טאקע אין ספר בראשית.

רבינו: דאס איז א חתם סופר, אין תורת משה זאגט ער אזוי, אז די מילוי פון 'בכל' איז בגימטריא שופר.[4]

גאב"ד מאנטריאל: עס איז א מורא'דיג ווארט פונעם ייטב לב 'ללמד את בני יהודה קשת'

רבינו: עס איז געדרוקט אין ייטב פנים, א פתיחה פאר חודש אלול, דארט שטייט עס. מ'זעהט אז ס'איז א הספד,[5] עס שטייט נישט אז דאס איז דער הספד, ער האט אים מספיד געווען ערשט אום ערב ראש חודש אלול. (ועיין בדברי יואל פר' בא עמ' רפ"ו).

גאב"ד מאנטריאל: ער האט נישט געוואוסט ביז דעמאלטם?

---

3 עי' שם לשון הרש"י, ספר אברהם כו' - היינו ספר בראשית שמעשה אבות כתובים בו.

4 עי' בספר תורת משה לחת"ס (בראשית כד, א) וה' ברך את אברהם בכל: מילוי ב"ית כ"ף ל'מד גימטרי' שופר, שיש לו בן שממנו שופר של מתן תורה ושופר הגדול לע"ל, כידוע מקרני אילו של יצחק.

5 וז"ל בייטב פנים (מאמר שיית חדי אות א): הנביא אמר (הושע ו א) לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף וירפאנו יך ויחבשנו וגו'. להבין כפל לשונו. גם להבין הנאמר בשמואל ב' (א יז) ויקונן דוד וגו' (שמואל ב' א יח) ויאמר ללמד לבני יהודה קשת הנה היא כתובה על ספר הישר (שמואל ב' א יט) הצבי ישראל על במותיך חלל איך נפלו גבורים וכו'. יש לפרש בהזכיר הצדיקים הקדושים שנאספו בשנה זו ה"ה כו' כו' כו' אשר נקבו בשמות חבל על דאבדין וכו'...

וז"ש זקנים משער שבתו, ר"ל זקנים שישבו בשער המלך להתפל עלינו שבתו, (איכה ה טו) שבת משוש לבנו נהפך לאבל מחולינו, שהיו שוים לכל נפש כמו העומד במחול בתוך העגול מסביב ששוה לכל האנשים העומדים ומעגילים אותו על נפלה וגו', (איכה ה טז) אוי נא לנו דייקא כי חטאנו וגרמנו הענין הזה, (איכה ה יז) על זה היה דוה לבינו, לכאורה אמרו היה שפת יתר, אבל הכוונה אולי נחסר רק צדיק אחד הנקרא זה, היה גם כן דוה לבינו, אבל על אלה שנאספו כל אלה הצדיקים שזכרנו חשכו עינינו נוסף על דוה לבינו.

וז"ש ויקונן דוד ויאמר ללמד לבני יהודה קשת, אין הכוונה קשת וחרב, כי הלא הוא אמר בעצמו (שמואל א' יז מז) וידעו כל הקהל כי לא בחרב ולא בחנות הושע ה' כי לה' המלחמה. אבל ללמד לבני יהודא קשת היינו תורה ותפלה, שזה קשתן של ישראל. וז"ש הנה כתובה על ספר הישר, היינו הנאמר בתורה גבי יעקב (בראשית מח כב) אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי, ותרגומו בצלותי ובעותי, כי הקול קול יעקב והחרב ביד עשו, ושורש דבריו ללמד לבני יהודא להתפלל בעד ישראל להושיע על ידם שזה מצבן של ישראל, שעל ידי זה מורא השופטים והמושלים עליהם לשמוע לקולם ככל אשר יורו אותן על פי התורה והיראה ללכת בדרכי ה'. וז"ש הטעם כי הצבי ישראל, פירש רש"י מצבן של ישראל ותוקף מעוזן על במותיך חלל, ר"ל נעשה חלל באין ממלא מקומו איך נפלו גבורים, ר"ל לא מבעיא שנפלו תשי כח, אלא אפילו גבורי כח המתגברים על יצרם נפלו באם אין להם מורה דרך ומעמד ומציב אותן. וז"ש ועתה בעוה"ר חרב בית המקדש וכו', ולא די לנו כל זה כי אם ולא ישראל במעמדן, כי המעמיד ומציב את ישראל הן הצדיקים הוקינים נאספו בשנה זו בעוה"ר, ולכן הגיע העת והעונה ללמד לבנ"י יהוד"א, הן נערי בני ישראל מלשון בני יונה, קשת התפלה שיזכו להיות מושלים בקרב תבל...

ומעתה נחזי מה שהיה בשנה זו שנאספו כמה צדיקים, והיה הקוה בשתי ידים ובשתי רגלים, אוי נא לנו כי מזה נוכל להבין כי היה גדול העון מנשוא, עד שהוצרכו לכל אלה לכפר עלינו ולהעלות לנו רפואה. וזה שאמר הכתוב (איכה ב יג) כי גדול כים שברך, ר"ל חמאך ופגמך, והראיה כי מי ירפא לך, לא די בצדיק אחד כי אם נסתלקו כמה צדיקים לרפאותך, מזה תדעו על גדול שברך וחטאך, למען תדע איך לשוב בתשובה ווידוי. וזה שאמר הכתוב לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף צדיק אחד וירפאינו, ר"ל שריפא אותנו בזה, יך צדיק עוד ויחבשינו בזה כדברי הזוהר, ומזה ניכר גודל החטא שגרם לכל זה, על כן צריכים אנו לשוב אל ה' ולבקש מלפניו לסלוח לנו...

וזה עצמו יתכן להאמר גם בסילוק צדיקים, שאמרו חז"ל (ר"ה י"ח:) שקשה סילוקן כשריפת בית אלקינו, וכמו שעל ידי חורבן בית המקדש נשארנו בחיים, וכמו כן על ידי סילוקן של צדיקים שבזה ובזה פדה אותנו ממות, וצריכים אנחנו להשיב לו י"ת אבידתו שאבד הנחת רוח שהיה לו מעבודת בית המקדש בקיומו מעבודת הצדיקים ותורתן וצדקת פזורנם בישראל, ועתה אבדה חכמת חכמיו, וצריכים אנו להשלימו להתאמץ בתורה ועבודה וצדקה וגמילות חסדים ביתר שאת מאשר מקודם. וזה שאמר הכתוב הן על חורבן בית המקדש והן על סילוק של צדיקים, לכו ונשובה אל ה', ר"ל נשוב לו חסרונו להשלימו, כי הוא טרף הן בחורבן או בסילוק של צדיק, למען וירפאנו שריפא אותנו, עוד יך בחורבן ב' של בית המקדש וצדיקים ויחבשינו, בזה (הושע ו ב) יחיינו מיומיים, ר"ל שהחיה אותנו על ידי חורבן בית המקדש וסילוק של צדיקים, שלולי זה היה כליה ח"ו, ובכח חורבן בית המקדש נותרנו בחיים, אבל עוד אנחנו בגלות, אבל ביום השלישי בבנין השלישי יקימינו מהגלות, ונחיה לפניו דייקא, כפירוש המפורשים.

רבינו: ער האט יא געוואוסט, מ׳האט אים געפרעגט פארוואס ער איז נישט מספיד, האט ער געזאגט אז ער קען זיך נישט צוזאם קלויבן צו זאגן א הספד. נאר אז עס קומט שוין די הייליגע טעג קען ער עס שוין נישט אפשטופן, האט ער געזאגט דעמאלטס דעם הספד, דארט איז עס געדרוקט.

גאב״ד מאנטריאל: עס שטייט טאקע נישט דארט אז ס׳איז א הספד.

רבינו: עס שטייט נישט, אבער מ׳זעהט אז ס׳איז א הספד.

גאב״ד מאנטריאל: אזוי האט מען בקבלה אז דאם איז געווען א הספד אויפן דברי חיים?

רבינו: יא.

גאב״ד מאנטריאל: זיי זענען געווען מחותנים, נישט אזוי?

רבינו: יא, זיי זענען זייער נאנט געווען.[6] זיי זענען געווען מחותנים אפאר מאל, דער גארליצער רב (בנו החמישי הגה״ק רבי ברוך הלברשטאם ז״ל) איז געווען אן איידעם ביים ייטב לב, דאם איז געווען קודם. נאכדעם דער אוהעלער רב (הגה״ק רבי משה יוסף טייטלבוים ז״ל) איז געווען א זוהן פונעם ייטב לב, און ער איז געווען אן איידעם ביים קשאנובער רב (בנו השני הגה״ק רבי דוד הלברשטאם ז״ל), דאם איז שוין געווען דעם דברי חיים׳ס אן אייניקל. אזוי זענען זיי געווען אליינס מחותנים.

נאכדעם, דאם איז שוין געווען דאם לעצטע יאר פונעם דברי חיים, האט דער לאפשוער רב רבי משה דוד, ער איז געווען דעם ייטב לב׳ס אן אייניקל (בנו של הגה״ק רבי ישראל יעקב יוקל ז״ל אבד״ק וואלאוויע, ב״א וחדב״נ של מרן הייטב לב ז״ל), ער האט חתונה געהאט מיטן דברי חיים׳ס אן אייניקל (בתו של הגה״ק רבי ארי׳ ליבוש הלברשטאם ז״ל אבד״ק דוקלא, בנו של הגה״ק אבד״ק קשאנוב ז״ל בנו השני של מרן הדברי חיים ז״ל), די חתונה איז געווען ווינטער תרל״ו, ממש פארן דברי חיים׳ס הסתלקות, איז יענעם יאר, און דער ייטב לב איז געפארן צו די חתונה אלץ דעם חתן זיידע, די חתונה איז געווען איז צאנז, און ער האט צוגעקוקט צו די עבודה פונעם הייליגן דברי חיים, האט ער דעמאלטס געזאגט ׳אמאל זענען מיר אייניג געווען, ער איז מיך אבער אזוי איבער געוואקסן׳, אזא לשון האט ער געזאגט, ׳ער איז מיך איבער געוואקסן׳, ער איז אהיים געקומען פון די חתונה ווי מ׳זאגט זייער צובראכן אזוי, ער האט נישט געוואלט מער נעמען קיין קוויטלעך, ער נעמט נישט מער אויף דעם ציבור מיט קיין קוויטלעך, אזוי איז געווען ביז צו די פטירה פונעם דברי חיים האט ער נישט געגומען קיין קוויטלעך.

גאב״ד מאנטריאל: דער דברי חיים איז געווען אסאך עלטער?

רבינו: יא, זיבן–אכט יאר בערך. ווי אלט דער דברי חיים איז געווען איז נישט קלאר, עס איז דא וואס זיי זאגן אז ביי די פטירה איז ער געווען ע״ט שנים, אויב ער איז געווען ע״ט, ער איז דאך נפטר געווארן תרל״ו, לויט דעם איז ער געבוירן געווארן נ״ז. און דער ייטב לב איז געבוירן געווארן ס״ח, לויט דעם איז ער עלטער געווען מיט עלף יאר. אזא ס׳איז דא וואס זאגן אז דער דברי חיים איז עלטער געווען, דריי און אכציג, און ס׳איז דא אפילו וואס זאגן פ״ו. ס׳איז נישט קלאר.

גאב״ד מאנטריאל: מ׳האט דעמאלטס נישט געוואוסט, אין יענע יארן האט מען נישט געוואוסט.

רבינו: ווען ער האט אליינס געזאגט זיינע יארן האט ער נישט געזאגט, ער האט געזאגט אז די ערשטע דריי יאר האט ער נישט גערעכנט, במילא ווען ער האט געזאגט זיינע יארן האט ער גערעכנט מיט דריי יאר וויניגער, במילא צוויישן די היסטאריקער איז דא סתירות ווי אלט ער איז געווען. אבער דאם איז זיכער אז נישט וויניגער וויי ע״ט, און נישט מער ווי פ״ו, און אין דעם איז דא פארשידענע גירסאות.

גאב״ד מאנטריאל: אין וועלכע יאר איז דער ייטב לב געבוירן?

רבינו: דער ייטב לב איז געבוירן געווארן ס״ח.

במילא קומט אוים לויט דעם וועגדט זיך וויפיל ער איז עלטער געווען.

---

6 **ועיין בס׳ עשר קדושות שמביא מכתב מהרה״ק הייט״ל שכתב על מרן הק׳ מצאנז ״האי סבא קדישא אשר קמנו עבה ממתני״. וע״ע בס׳ הדרת קודש** (עמ׳ פ״ו) **שהגה״ק מנאסאד ז״ל אמר דיבוריו האחרונים לפני פטירתו בזה״ל: דער הייליגער ייטב לב זכרונו לברכה האט אויף איהם** (מרן הד״ח) **געזאגט ער איז א כל יכול, ואח״כ נסתלק, עיי״ש.**

ועיין בס׳ זכר צדיק לברכה (ח״א אות ת״כ) **שרביה״ק סיפר שהרה״ק הייטב לב שלח פעם א׳ שלא נפקד בוש״ק להרה״ק מצאנז ז״ל והוא בעצמו כתב לו את הקוויטל, עיי״ש באריכות.**

ועיין בס׳ תפארת בית לוי (עמ׳ ח) **שהרה״ק הייט״ל אמר בהספידו על מרן הק׳ מצאנז זי״ע שמימות הרה״ק מבארדיטשוב זי״ע לא היה גאון וקדוש עובד את ה׳ בכח גדול כזה.**

נאב"ד מאנטריאל: כ'האב געהערט פון מיין רבי'ן דער קלויזענבורגער רב, ער פלעגט צו פארציילן א מעשה פונעם ייטב לב, אז ס'איז געווען א בן בית דארט א בחור ביי אים שטוב, ער איז געווען א חתן, און ער האט זיך איינגעבעטן אז ער וויל זיין ביים מעביר סדרה זיין ביים ייטב לב, ס'איז געווען פרשת ויקרא, און דער ייטב לב האט געליינט 'והקרב והכרעים ירחץ במים', איז ער געווארן אזא בהלה אויף אים, ער האט זיך געזעמען שרייען און וויינען, האב איך געזאגט די מעשה ביי שלש סעודות, זאגט מיר א איד אז ס'איז נישט געווען ביים ייטב לב נאר ס'איז געווען ביים קדושת יו"ט.

רבינו: ניין, ס'איז יא געווען ביים ייטב לב, דער איד האט געהייסן ר' יעקב יהודה הכהן גליק – ער האט אסאך אייניקלעך אין ניו יארק – ער איז געווארן א חתן ביי ר' משה ארי', ער האט חתונה געהאט פרייטאג, און ער איז אריין געקומען צום ייטב לב פרייטאג אינדערפרי נעמען א ברכה ער גייט חתונה האבן, עם גייט שוין באלד זיין די חופה, האט אים דער זיידע געזאגט, דו ביזסט דאך א חתן, דו דארפסט דאך תשובה טוהן, קום כ'וועל דיר העלפן תשובה טוהן, ס'איז געווען א חומש אויפן טיש, האט ער זאגט קום לאמיר זאגן, האט ער אויפגעמישט דעם חומש, און ווען ער האט געזאגט דעם פסוק 'והקרב והכרעים ירחץ במים' האט ער אוועק געלאפן, איז געווארן א מהומה, בקיצור, מ'האט אים דערמינטערט און ס'איז אים בעסער געווארן, האט ער געזאגט, קום לאמיר נאכאמאל זאגן, האט ער געזאגט 'והקרב והכרעים ירחץ במים' האט ער נאכאמאל אוועק געלאפן, אזוי ביז ס'איז געווען דעם דריטן מאל, איז די רביצין געקומען צולויפן, וואס ווילסטו פון אים, ער דארף נאך היינט זיין צו די חופה.

א' הנוכחים: איך בין אויך א גליק אייניקל.

רבינו: ווי אזוי הייסטו?

א' הנוכחים: איך חיים יואל קליין (מאברכי קהלתינו במאנטרעאל) כ'בין ר' יוסף קליין'ס זוהן (מחשובי קהלתינו בווומסב"ג).

רבינו: יא, ר' וואלף גליק'ס איידעם (מנכבדי קהלתינו הק' בווומסב"ג רבות בשנים, שבהל"ח כ"ט אדר תשע"ב לפ"ק ומנו"כ בקרית יואל יצ"ו). ער איז אן אייניקל פון דעם ר' יעקב יהודה גליק.

נאב"ד מאנטריאל: אזוי איז געווען די מעשה?

זעהט אוים ער האט נישט אזוי מדייק געווען. ער פלעגט נאכזאגן אז דאס איז געווען ביי מעביר סדרה זיין.

אבער עכ"פ מ'איז נישט משיג, די צדיקים האבן געהאט אזא כח.

רבינו: מ'דערציילט, ס'איז געווען חסידים פונעם קאלובער רב (הרה"ק מהרי"א ז"ל), וואס ווען דער קאלובער רב איז נפטר געווארן, פאר די פטירה, זיי האבן געזעהן ונר אלקים טרם יכבה, האבן זיי געפרעגט, רבי, וואס וועט זיין מיט אונז? וואו זאלן מיר גיין?[7]

נאב"ד מאנטריאל: פאר די פטירה איז ער געווען א מורא'דיגער בעל יסורים.

רבינו: יא, זיי האבן אים דעמאלטס געפרעגט, וואס וועט זיין? וואו זאלן מען גיין? האט ער געזאגט, מ'זאל גיין צו א רבי'ן וואס ער וואשט נשמות, אזוי האט דער קאלובער רב געזאגט, נו האבן זיי אנגעהויבן צו פארן צו דעם רבי'ן צו יענעם רבי'ן, ביז זיי זענען אנגעקומען קיין ראפשיץ צום ראפשיצער רב, און פאר זיי איז געשטאנען א איד, דער איד האט נעבעך געטוהן עבירות, און ער איז געקומען בעטן א תיקון פאר'ן ראפשיצער רב, ער האט געזאגט, רבי, כ'האב געזינדיגט, כ'וויל דער רבי זאל מיר געבן א דרך תשובה, זאגט אים דער ראפשיצער רב, זאג נאר, וואס האט דיר דער רבונו של עולם אזויפיל שלעכט'ס געטוהן אז דו האסט אים אזוי דערצערנט, אזוי האט ער אים געפרעגט, דער איד האט אוועק געלאפן, ער איז אוועק געפאלן אין חלשות, מ'האט אים דערמינטערט, און ס'איז אים בעסער געווארן, און ער זאגט אים נאכאמאל, וואס האט דיר דער רבונו של עולם געטוהן אזאנס אז דו האסט אים אזוי דערצערנט, האט ער אוועק געלאפן, ער איז זענען געשטאנען אונטער דעם איד, ביז ס'איז געווען אזוי דריי מאל, האט אים דער ראפשיצער רב געזאגט, יעצט קענסטו שוין גיין. דער איד האט געזאגט אז ער האט געפילט וואו ער וואשט אים אוים די נשמה.[8]

---

7 **וביניהם הי' החסידים הנודעים רבי יוסף נאנאשער ז"ל ואחיו רבי מיכאל מאנאנש ז"ל ורבי מרדכי מטארצאל ז"ל ורבי אהרן מפאטיק ז"ל בנו חורגו של הרה"ק ז"ל, וכאשר לאחר מכן קבלו עליהם מרות מהרה"ק מראפשיץ אמרו לו שהרה"ק מראפשיץ הוא יהי' לרבם עד ביאת המשיח וזמן תחיית המתים שאז יחזרו לחסות בצל הרה"ק מקאלוב.** (עי' עוד כמה פרטים בספר דברים ערבים ח"א פרק ו' אות ה').

8 עיין בס' שבת בית ראפשין שמביא בשם הרה"צ רבי איציקל מפשעווארסק זצ"ל שהיה פעם בשבת בציעשנוב בליל שב"ק כאשר

די אידן וואס זענען געשטאנען דארט זענען צוגעגאנגען און געזאגט ״שלום עליכם, רבי, מיר זענען מקבל מרות.[9]

גאב״ד מאנטריאל: מ׳זאגט אזא מעשה אויף רבי אייזיק זידיטשויבער אויך, ביי ״לקל אשר שבת״, מ׳האט אים געבעטן ער זאל זאגן מוסר.

רבינו: אויף ״הכל יודוך״.

דער ייטב לב האט אים פארגעהאלטן פארוואס ער זאגט נישט קיין מוסר, האט ער געזאגט ״ווען אונז זאגן מיר הכל יודוך והכל ישבחוך (שהי׳ אומר בהתעוררות איש קודש בנוסח זידיטשויב), און מ׳וועלט נישט נתעורר צו קיין תשובה, דעמאלטס ניצט שוין נישט קיין תשובה״.

דער ייטב לב האט געזעהן אז ווען ער האט געזאגט ״הכל יודוך״ האבן יענע אידן פארגאסן טרערן.

גאב״ד מאנטריאל: די מעשה גייט אז דער ייטב לב איז געקומען מיט א קבוצה אידן און זיי האבן געבעטן ער זאל זיי זאגן מוסר.

אז מ׳זעהט די צורה פון א צדיק, און מ׳הערט די הייליגע ווערטער, דארף מען שוין נישט זאגן קיין דברי מוסר.

רבינו: דער ייטב לב אין פרשת מטות זאגט אזוי, ״הוכח תוכיח את עמיתך״, אויף אן אופן פון ״ולא תשא עליו חטא״, דו זאלסט נישט דארפן זאגן זיינע עבירות. אז מ׳קוקט אן דעם צדיק ווערט מען נתעורר.

״כל מי שיש בו יראת שמים – זאגט ער – דבריו נשמעין״ אפילו אומגעזאגט, אין אומר ואין דברים. אזוי זאגט דער ייטב לב.

גאב״ד מאנטריאל: והיו עיניך רואות את מוריך, נאר צו זעהן.

רבינו: די גמרא אין עירובין (יג:) זאגט, רבי האט דאך אזוי געזאגט, ״האי דמחדדנא מחבראי דהזיתיה לרבי מאיר מאחורי.

גאב״ד מאנטריאל: ״ואילו חזיתיה מקמיה הוה מחדדנא טפי״.

רבינו: דער תפארת שלמה זאגט, ״לכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל״, זיי האבן אנגעקוקט משה רבינו, ״לעיני כל ישראל״, זיי האבן נאר אנגעקוקט די צורה פון משה רבינו, איז שוין געווען ״המורא הגדול״.[10] דארט אין חלק המועדים זאגט ער דאס.

וכיבדו רבינו בברכת לחיים

וכירכו רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן בריאות השלימות מ׳זאל קענען אויפטוהן פאר אידישע קינדער, דער אויבערשטער זאל העלפן מ׳זאל האבן ברכה והצלחה להורות דבר ה׳ זו הלכה מיט אלעם גוטן.

גאב״ד מאנטריאל: אמן, דער רבי זאל קענען מרחיב זיין גבולות הקדושה, אריין ברענגען קדושה וטהרה בלבות בני ישראל מיט אריכות ימים ושנים מיט געזונט.

ולווהו רבינו החוצה ונפרדו לשלום

---

9 עי׳ בדברים ערבים (ח״ב פרק י״ב אות ה) שכאשר בא אליו הג״ל הי׳ בידו מגילה עפה מכל החטאים שעשה רח״ל, ואמר להרב מראפשין שהי׳ אצל הרה״ק רבי אייזיק מקאלוב ז״ל ונתן לו תקוני תשובה, אבל היות שאין ביכלתו לעשות כל מה שציווה לו מחמת ריבוי הסיגופים, לכן בא להרה״ק מראפשין שיקל מעליו את דרכי התשובה, אמר לו הרה״ק מראפשין מה עשה לך אבינו שבשמים כל כך רע אשר הרבית לצער אותו ולחטוא כל כך נגדו, הרי תיקוני התשובה מהרב מקאלוב עוד מועטים המה נגד העונות והפשעים אשר מרית נגדו ית׳ וכו׳.

ואז עמדו אצלו החסידים מאונגארן כנ״ל, ושחקו בראותם זאת, שאל להם הרב מראפשין: אני הורג נפש ח״ו ואתם שוחקים ממני? אז השיבו לו שזהו האות אשר קיבלנו מרבינו מקאלוב ״את אשר נראה אותו לוקח נפש מישראל לקחת ממנו קרביו וכליותיו ולרחצם ולנקותם מכל סיג ופגם, ולהחזירם לו ולהחיותו״, וכעת ראינו זאת.

ועיי׳ בס׳ אוצר ישראל (אות ט״ו) שאחר שנסתלק הרה״ק מראפשין אמר החסיד הידוע רבי יוסף מנאנאש זצ״ל לבנו רבי חיים אורי אנו אין לנו רשות להתדבק ברבי אחר, אבל אתה תתדבק בהסבא קדישא רבי אשר״ל ראפשיצער זי״ע.

10 עיי״ש בתפארת שלמה על המועדים להגדה של פסח: וזהו לכל המורא הגדול אשר עשה משה כו׳ כי השכינה היתה עמו תמיד. לכן נאמר ג״כ בזה וכמורא גדול זהו גילוי שכינה כי ממנה באה היראה אשה יראת ד׳ היא תתהלל.

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מסיבת לחיים אחר תפילת שחרית
בהיכל ישיבה קטנה סניף דברי חיים בקרית יואל יצ"ו

לרגל הנחת תפילין להב' הבר מצוה ני"ו
בן המנהל הרה"ג ר' שלמה אלימלך שטיין שליט"א

יום ב' וישלח שנת תשפ"ג לפ"ק

די וואך אין די סדרה, וישלח יעקב מלאכים לפניו. ס'איז א פלא, אין ילקוט ראובני שטייט וישלח יעקב מלאכים לפניו, יעקב אבינו האט געשיקט מלאכים, די מלאכים וואס זיי זענען באשאפן געווארן פון די מצוות, די מלאכים האט יעקב אבינו געשיקט. יעקב אבינו האט געשיקט מלאכים וואס זענען באשאפן געווארן פון מצות תפילין, אזוי זאגט ער, אין די פרשיות פון תפילין איז דא ת"ג אותיות, פיר הונדערט און דריי אותיות, אזויפיל אותיות איז געשריבן אין די פרשיות פון תפילין. עשו איז געקומען צו אים מיט ארבע מאות איש, און עשו אליינס איז דריי, עשו איז דאך דריי אותיות, איז עשו מיט די ארבע מאות איש איז דאך פיר הונדערט און דריי, איז יעקב אבינו געגאנגען מלחמה האלטן ווען ער איז געגאנגען קעגן עשו, ער איז געגאנגען לדורון לתפילה ולמלחמה, איז ער געגאנגען מיט די מצוה פון תפילין, אזוי שטייט, מיט די מצוה פון תפילין איז ער געגאנגען, א פלא פון א זאך, פארוואס דייקא די מצוה פון תפילין, מצות תפילין איז א הייליגע מצוה, אבער פארוואס איז ער געגאנגען קעגן עשו דייקא מיט די מצוה.

כ'האב געקלערט אז דער כח און די קדושה פון מצות תפילין, טאקע מיט דעם איז זיך יעקב געגאנגען שלאגן, און מיט דעם האט ער געהאפט מנצח צו זיין עשו'ן. קודם, עם לבן גרתי ואחר עד עתה, זאגט רש"י, עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי, והיה לך לאות על ידך למען תהיה תורת ה' בפיך, מיט דעם וואס מ'לייגט די תפילין איז מען משעבד דאס הארץ מיטן מח פארץ באשעפער, למען תהיה תורת ה' בפיך, במילא קען זיין תורת ה' בפיך, ווי אזוי קען זיין עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי, יעקב אבינו האט געלייגט תפילין, האט ער משעבד געווען דעם הארץ און דער מח פארץ הייליגן באשעפער, איז למען תהיה תורת ה' בפיך, איז געווען תורת ה' בפיך, און אז ס'איז תורת ה' בפיך איז געווען תרי"ג מצוות שמרתי.

זעהט אויס צו מנצח צו זיין דעם יצר הרע, איז א גרויסע סגולה די מצוה פון תפילין, דאס איז א געוואלדיגער ענין. מ'זעהט וועו מ'טוט אהן די תפילין מאכט מען ז' כריכות, דער יצר הרע האט זיבן נעמען, אזוי ברענגט די גמרא אין מסכת סוכה אז דער יצר הרע האט זיבן נעמען, די גמרא ברענגט אויך אז ער האט געהאט זיבן קעפ, און מיט יעדן השתחוי' - אזוי ברענגט די גמרא אין מסכת קידושין - האט ער אראפ געהאקט א קאפ, דער יצר הרע האט זיבן כוחות, במילא וועו א איד לייגט תפילין מאכט ער זיבן כריכות אויף די האנט,

מיט די זיבן כריכות וואס ס׳איז אויף די האנט איז ער מנצח, מיט דעם בינדט ער דעם יצר הרע, אז דער יצר הרע זאל נישט האבן קיין שליטה אויף אים. זיבן כריכות איז אקעגן די זיבן שמות פונעם יצר הרע, זיבן כוחות האט דער יצר הרע, דאס איז א געוואלדיגער כח, דער כח און די קדושה פון מצות תפילין, וואס דורך דעם איז למען תהיה תורת ה׳ בפיך, מיט דעם בינדט מען דעם כח פונעם יצר הרע וואס האבן זיבן נעמען זיבן כוחות, דאס איז די הייליגקייט פון מצות תפילין.

דאַרף מען זעהן צו האלטן הייליג די מצוה פון תפילין, עס האט א גרויסן כח. יעקב אבינו ביי די מלחמה קעגן עשו׳ן איז עס געווען מיט די מצוה, מיט וואס איז ער אקעגן געגאנגען? ער איז געגאנגען מיט די מצוה פון תפילין.

דער טאטע ז״ל האט געפלעגט אנצוזאגן פאר אלע בחורים וואס זענען געווארן בר מצוה, האט ער געפאדערט אן הבטחה מ׳זאל נישט רעדן מיט די תפילין, מ׳זאל נישט רעדן קיין שיחת חולין אין די תפילין, נאר לערנען אדער דאוונען. בינדן דעם יצר הרע קען מען נאר מיט די מצוה פון תפילין, און דאס איז א געוואלדיגער כח פאר יונג און אלט, יעדער מענטש האט א יצר הרע, כדי מנצח צו זיין דעם יצר הרע די מלחמת היצר, איז די סגולה פון מצות תפילין אז מ׳האלט דאס הייליג, אז מ׳האלט דאס בקדושה, מ׳געבט כבוד פאר די מצוה, וועט מ׳טראגט די תפילין קען איך נישט רעדן קיין שיחת חולין, איך האב אויף מיר די הייליגע מצוה, די הייליגע תפילין, עס איז א געוואלדיגע זאך, א געוואלדיגע קדושה ליגט אין די תפילין.

דאס זאג איך פאר די בחורים, יעדער בחור זאל זעהן נזהר צו זיין, מ׳רעדט נישט פון וועז אהן מ׳טוט אהן די תפילין ביז וועז מ׳טוט אויס די תפילין רעדט מען נישט קיין שיחות חולין, דעמאלטס וועט זיין למען תהיה תורת ה׳ בפיך, וועט דער אויבערשטער העלפן מ׳וועט זיצן און עוסק זיין בתורה, מ׳וועט זיין ערליך און נזהר זיין אין שמירת המצוות, עס וועט זיין עם לבן גרתי ותרי״ג מצוות שמרתי, מ׳וועט קענען אפהיטן אלע תרי״ג מצוות, אז מ׳איז משעבד דעם הארץ מיטן מח פארן באשעפער גייט שוין פון זיך אליינס אז מ׳קען אפהיטן אלע תרי״ג מצוות.

דער אויבערשטער זאל העלפן, מ׳זאל זיצן און לערנען פלייסיג, שטייגן אין תורה, למען תהיה תורת ה׳ בפיך, תורת ה׳ זאל זיין אין מויל, זיצן און לערנען, חזר׳ן, מ׳לערנט מסכת בבא קמא, שיינע פרקים, מ׳זאל זיך מעמיק זיין צו פארשטיין, מ׳איז שוין נישט קיין חדר יונגלעך, עס איז שוין בחורים וואס זיצן און לערנען מיט הבנה יתירה, יעדער איז שוין א איש, יעדער איז שוין א בר דעת, א בר דעת איז טייטש מ׳איז שוין א בעל הבנה, מ׳קען שוין פארשטיין וואס מ׳לערנט, אויב מ׳לערנט און מ׳טרעפט נישט צו א קשיא וואס עס שטייט, דאס הייסט אז מ׳האט נישט צוגעלייגט קיין קאפ, מ׳מוז פרעגן, ס׳מוז קענען אליינס שווער זיין א קשיא, אמאל איז עס א מהרש״א׳ס א קשיא, אמאל איז עס א פני יהושע׳ס א קשיא, און אמאל וועז מ׳לערנט תוס׳ א קשיא, אויב מ׳פארשטייט נישט עפעס טרעפט מען עס אין תוס׳, מ׳מוז טרעפן א קשיא, צוטרעפן עפעס א קשיא, אויב ער טרעפט נישט צו קיין קשיא איז א סימן אז מ׳לייגט נישט צו קאפ. די זעלבע זאך איז נישט נאר א קשיא, א תירוץ, מ׳מעג פארענטפערן, מ׳מעג זאגן א תירוץ, און אז מ׳טרעפט עפעס, מ׳טרעפט א חתם סופר וואס זאגט אזוי, צי א רבי עקיבא איגר זאגט אזוי, איז א סימן אז מ׳האט צוגעלייגט קאפ צו די גמרא.

דער אויבערשטער זאל העלפן, מ׳זאל לערנען בעיון, מ׳זאל וועלן פארשטיין, זיך מוטשען צו פארשטיין, דער אויבערשטער זאל העלפן, מ׳זאל טאקע האבן די זכיה להבין ולהשכיל, צו פארשטיין תורה, פארשטיין באמת א שיינע קשיא, א שיינע תירוץ, א שיינע ביאור אויף א מחלוקה, דאס געבט אריין חיות, כי הם חיינו ואורך ימינו, דאס געבט אריין חיות פאר א בחור.

דער אויבערשטער זאל העלפן, זיצט און לערנט׳ס, עס איז דא ברוך ה׳ פיינע מרביצי תורה, אויסגעצייכנטע תלמידי חכמים יראי ה׳, מ׳דארף זיך אויסלערנען פון זיי ווי אזוי צו זיין, ווי אזוי א איד דארף זיך צו פירן, מיט אן ערליכער התנהגות, א איידעלער דיבור, א איידעלער התנהגות, מיט יראת שמים, עס דארף זיין למען תהיה תורת ה׳ בפיך, אבער עס דארף צו זיין יראת ה׳ מקדימה, קודם דארף זיין כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, עס זאל זיין יראת חטאו קודמת לחכמתו, דעמאלטס וועט זיין חכמתו מתקיימת, דער אויבערשטער זאל העלפן עטץ זאלטס שטייגן אין תורה און יראת שמים, מ׳זאל הערן פון ענק בשורות טובות, ביז דער אויבערשטער וועט העלפן מיר וועלן אלע זוכה זיין אקעגן צו גיין פני משיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

קהל
יטב לב
ד'סאטמאר

נתייסדה ע"י כ"ק אדמו"ר הגה"ק
מהרי"ט זצוקללה"ה

בני ברק
תש"ד

בנשיאות
כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק
שליט"א

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

ימין טוב ומזל טוב יהא לנו ולכל ישראל אמן

קול צהלה ורינה, שפתותינו תרנה
נברך לאלוקינו, שהשמחה במעונינו, עת הזמיר הגיע בגבולינו

ובהדרת קודש ובאותות כבוד ואהבה, נשגר בזה ברכת מזלא טב"א, אל מול פני הדרת גאון מאורינו ומאליפנו, המסור מריחוק מקום וקירוב הלב למעננו, שר התורה והיראה, לוחם מלחמות ה' בעוז ובגבורה, משריש בלבות רבבות אלפי ישראל מסוף העולם ועד סופו השיטה הברורה, מלהיב לבבות בני ישראל בדברים אהובים, היורות זיקים ושביבים, חסידא ופרישא, בוצינא קדישא, נהורא נפישא

כבוד קדושת מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לרגל שמחת הולדת נכדתו תחי' למז"ט

אצל נכדו הרב **משולם זושא ראזענבוים** שליט"א

חתן חדב"נ הגה"צ רבי **חנוך הענ"ך אשכנזי** שליט"א
רב ביהמ"ד "אבני צדק" בקרית יואל יע"א

ומצלאין אנו לחיי מלכא מרנא ורבנא, יזכהו השי"ת לנהל את עדת מי מנה, מתוך נחת והרחבת הדעת, על מי מנוחות ינהלינו ובמעגלי צדק ינחינו, ויזכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יו"ח במדה גדושה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עדי נזכה במהרה לרגלי מבשר צדק משמיע ישועה, ומלכינו מרן שליט"א בראשינו, במהרה בימינו, אמן.

המברכים בקידה חמש מאות

הנהלת הקהילה

ובכן צדיקים יראו וישמחו
וישרים יעלוזו וחסידים ברינה יגילו